

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ,
ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία

**«Διαχείριση Κρίσεων και Μικρά Κράτη: Η Περίπτωση της
Πανδημίας Covid-19, εσωτερικές και εξωτερικές
διαστάσεις».**

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΑΣΜΕΝΟΥΔΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΡΕΒΕΚΚΑ ΠΑΙΔΗ

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2020**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πανδημία από τον ιό SARS COV-2, έφερε τα κράτη μπροστά σε σύνθετες προκλήσεις, τόσο στο εσωτερικό τους, όσο και σε προκλήσεις με εξωτερικές διαστάσεις. Στη νέα εποχή που θα ανατείλει μετά την εξάπλωση του κορωνοϊού, θα έχουν επέλθει αλλαγές στην ισορροπία ισχύος καθόσον κάποια κράτη θα εξέλθουν περισσότερο πληγωμένα από κάποια άλλα. Η επιτυχής ή όχι διαχείριση της παρούσας κρίσης από την πανδημία από τις εθνικές κυβερνήσεις θα επανακαθορίσει ενδεχομένως τις θέσεις αναφοράς για τα κράτη στην πυραμίδα του ΔΣ, ιδιαίτερα για τα μικρά κράτη, στην μετά τον COVID-19 εποχή. Όσο ψηλότερα βρεθούν τα μικρά κράτη στην εποχή της νέας κανονικότητας τόσο λιγότερη πίεση θα δέχονται από αυτό. Γι' αυτό είναι σημαντική η επιτυχής αντιμετώπιση της παρούσας πανδημίας. Για τα μικρά κράτη το κλειδί έγκειται κυρίως στην απόκτηση φήμης, η οποία θα έρθει μέσω της επιτυχούς αντιμετώπισης όλων των διαστάσεων της πανδημίας.

Η έρευνα δείχνει ότι τα κράτη που παρουσίασαν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στους περισσότερους τομείς της κρίσης, (κυρίως στον υγειονομικό τομέα και την οικονομία)¹ και καλύτερα αντανάκλαστικά ως κοινωνίες, τα πήγαν καλύτερα από κάποια άλλα. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν περιπτώσεις μικρών κρατών που τα πήγαν ιδιαίτερα καλά στην αντιμετώπιση της 1^{ης} φάσης της πανδημίας (περίοδος μέχρι τέλος Αυγούστου 2020). Ως βάση για τις επιδόσεις τους τέθηκε η έκθεση του Deep Knowledge Group (DKG). Το DKG είναι μία κοινοπραξία εμπορικών και μη κερδοσκοπικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται σε θέματα νέων και καινοτόμων τεχνολογιών όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη, η κυβερνητική τεχνολογία, η ιατρική καινοτομία και η βελτίωση ποιότητας ζωής, η ανάλυση δεδομένων και τα MME. Οι εταιρίες και ΜΚΟ που συνεργάζονται με το DKG έχουν τις έδρες τους στην Ελβετία, την Γερμανία, το Ισραήλ, τη Ν.Κορέα και άλλες χώρες, γι' αυτό τον λόγο επιλέχθηκαν να μην παρουσιαστούν οι επιδόσεις αυτών των χωρών, που όλες τους βρίσκονται στην 1^η δεκάδα της υπόψη έκθεση αξιολόγησης.

Ο συντάκτης της παρούσας εργασίας εκτιμά ότι το χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί για μία ακριβέστερη αξιολόγηση της επίδοσης των χωρών στην αντιμετώπιση της πανδημίας, θα απαιτήσει ένα σημαντικό χρονικό διάστημα στο μέλλον. Η πανδημία βρίσκεται σε εξέλιξη, οι περισσότερες χώρες βιώνουν το δεύτερο κύμα της, ενώ κάποιες κοινωνίες όπως ΗΠΑ, Βραζιλία, Ιταλία, Γαλλία και Βέλγιο δεν βρήκαν χρόνο να αντιδράσουν επιτυχώς και να προετοιμαστούν για τις μελλοντικές επιπτώσεις της. Σκοπός αυτής της προσπάθειας είναι η ανάδειξη επιτυχών παραδειγμάτων μικρών κρατών, που παρόλο της έλλειψης σημαντικών πόρων, έδειξαν ιδιαίτερη ανθεκτικότητα και επιβραβεύονται γι' αυτό μέσω της αναγνωρισιμότητας και της φήμης (reputation) που αποκόμισαν, ενώ μελλοντικά με τις σωστές πολιτικές αυτή η φήμη μπορεί να μεταφραστεί σε επιρροή στα διεθνή δρώμενα.

Λέξεις Κλειδιά: Κρίση, Διαχείριση Κρίσεων, Επιδημία, Πανδημία, Κορωνοϊός, COVID-19, Διεθνές Σύστημα, Μικρά κράτη, Στρατηγική .

¹ Στην έκθεση του DKG οι χώρες που βρίσκονται στην 1^η εικοσάδα και ανήκουν ταυτόχρονα στις χώρες του G20 αλλά κατέχουν και πρώτες θέσεις στον δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI) είναι ο Καναδάς, η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Ν. Κορέα, η Αυστραλία, κ.α..

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την σύζυγο μου Βιβή και τα παιδιά μου Γιώργο, Ευαγγελία και Ελένη για τις ώρες που μου πρόσφεραν μέχρι να καταφέρω να ολοκληρώσω την παρούσα εργασία.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου» (ακολουθούν όνομα, επίθετο, υπογραφή).

Χίος, 1 Δεκεμβρίου 2020

Παναγιώτης Ασμενούδης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή		1
Κεφάλαιο 1:	Σύντομη εισαγωγή στην διαχείριση κρίσεων	2
	1.1 Η έννοια της διαχείρισης κρίσεων	2
	1.2 Διαχείριση ρίσκων ή διαχείριση κρίσεων	5
	1.3 Σχεδίαση και διαχείριση κρίσεων	7
	1.4 Η Καμπύλη διαχείρισης της κρίσης	8
	1.5 Διαχείριση κρίσεων και επικοινωνία	9
	1.6 Τα συστατικά της κρίσης του κορωναϊού	11
	1.7 Σύνοψη	13
Κεφάλαιο 2:	Τα μικρά κράτη στο διεθνές σύστημα	14
	2.1 Κράτη και διεθνές σύστημα	14
	2.2 Στρατηγικές των Μικρών κρατών στο Διεθνές Σύστημα	17
	2.3 Σύνοψη	20
Κεφάλαιο 3:	Τα μικρά κράτη τα καταφέρνουν (Η περίπτωση της Λετονίας)	22
	3.1 Εισαγωγή	22
	3.2 Σύντομο ιστορικό	22
	3.3 Στρατηγική και στοχοθεσία	23
	3.4 Εσωτερικές διαστάσεις της πανδημίας	24
	3.5 Εξωτερικές διαστάσεις	26
	3.6 Αξιολόγηση της χώρας στην έκθεση του Deep Knowledge Group	28
	3.7 Σύνοψη	28
Κεφάλαιο 4:	Ο κορωνοϊός φτάνει στην άκρη του κόσμου (Η περίπτωση της Νέας Ζηλανδίας)	30
	4.1 Εισαγωγή	30
	4.2 Σύντομο ιστορικό	30
	4.3 Στρατηγική και στοχοθεσία	32
	4.4 Εσωτερικές διαστάσεις	32
	4.5 Εξωτερικές διαστάσεις	34
	4.6 Η Νέα Ζηλανδία στην έκθεση του Deep Knowledge Group	35
	4.7 Σύνοψη	36
Κεφάλαιο 5:	Κορωνοϊός και Τεχνολογία (Η περίπτωση των ΗΑΕ).	37
	5.1 Εισαγωγή	37
	5.2 Σύντομο ιστορικό εξάπλωσης του ιού	37
	5.3 Στρατηγική και στοχοθεσία	38
	5.4 Εσωτερικές διαστάσεις	39
	5.5 Εξωτερικές διαστάσεις	42
	5.6 Η θέση των ΗΑΕ στην έκθεση του Deep Knowledge Group	43
	5.7 Σύνοψη	43
Κεφάλαιο 6:	Ανθεκτικότητα μέσω της Ολοκληρωτικής Άμυνας (Η Περίπτωση Της Σιγκαπούρης)	45
	6.1 Εισαγωγή	45
	6.2 Σύντομο ιστορικό εξάπλωσης του ιού	45
	6.3 Στρατηγική και στοχοθεσία	46

	6.4 Εσωτερικές διαστάσεις	49
	6.5 Διεθνής συνεργασία	51
	6.6 Προκλήσεις Ασφαλείας	52
	6.7 Οι επιδόσεις της Σιγκαπούρης στην έκθεση του Deep Knowledge Group	53
	6.8 Σύνοψη	54
Κεφάλαιο 7:	Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα	56
	7.1 Εισαγωγή	56
	7.2 Η αντιμετώπιση της πανδημίας	56
	7.3 Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα ανά χώρα μελέτης	57
	7.4 Σύνοψη	61
Επίλογος		63
Βιβλιογραφία		67
Παραρτήματα	«Α» Μεθοδολογία της Έκθεσης του Deep Knowledge Group	71

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΜΙΚΡΑ ΚΡΑΤΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19, ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Υπήρξαν γεγονότα στην ανθρώπινη ιστορία που σημάδεψαν βαθιά τις ζωές και τις ψυχές των ανθρώπων, διαμόρφωσαν τις κοινωνίες μας, αλλά επηρέασαν και τις σχέσεις των κοινωνιών – κρατών με τα άλλα κράτη. Αδιαμφισβήτητα οι πόλεμοι, και κυρίως οι παγκόσμιοι πόλεμοι ή οι πόλεμοι μεταξύ των Μεγάλων δυνάμεων της εποχής τους, ήταν τα σημαντικότερα από αυτά. Άλλωστε όπως μας έχει πει και ο Καρλ Μαρξ «ο πόλεμος είναι η μαμή της Ιστορίας». Μία άλλη κατηγορία γεγονότων που έχουν επηρεάσει βαθιά την ανθρώπινη ιστορία είναι οι μεγάλες κρίσεις όπως η μεγάλη Ισπανική γρίπη στην Ευρώπη το 1918-1920 και η περίοδος της Μεγάλης οικονομικής Ύφεσης το 30 που ακολούθησε. Κρίσεις λόγω φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών, οικονομικές αλλά και υγειονομικές κρίσεις. Και εάν τα παλαιότερα χρόνια οι κρίσεις επηρέαζαν κυρίως σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο τον πλανήτη, στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο και αλληλεξαρτώμενο διεθνές περιβάλλον, οι επιδράσεις τους είναι παγκόσμιες και πανανθρώπινες. Μπορεί ακόμη και σήμερα, οι απομακρυσμένες κοινωνίες όπως η Ισλανδία ή Νέα Ζηλανδία να μην νοιώθουν άμεσα τα αποτελέσματα τους, εντούτοις η διάδοση, η διείσδυση αλλά και η ταχύτητα της πληροφορίας στο διασυνδεδεμένο περιβάλλον του κυβερνοχώρου είναι τέτοια, ώστε να καθίσταται πρακτικά αδύνατο να μην επηρεάζονται οι πολίτες αυτών των κοινωνιών, έστω και στο ηθικό πεδίο αρχικά, αλλά και να μην δημιουργούνται ανασφάλειες στις κυβερνήσεις τους, για το πώς και πόσο καλά προετοιμασμένες θα πρέπει να είναι για να τις αντιμετωπίσουν επιτυχώς.

Σκοπός της παρούσας εργασίας να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για τις στρατηγικές που μπορούν να υιοθετηθούν από τα διάφορα μικρά – κράτη, στην αντιμετώπιση αντίστοιχων κρίσεων στο μέλλον. Οδηγός για την εξαγωγή των συμπερασμάτων θα είναι η παρουσίαση τεσσάρων μικρών κρατών (case studies), που εκμεταλλεζόμενα αποτελεσματικά όλους τους πυλώνες εθνικής ισχύος τους, τόσο τους υλικούς όσο και τους άυλους ή μη μετρήσιμους, τα κατάφεραν αρκούντως ικανοποιητικά στην αντιμετώπιση της πανδημίας. Τα ερωτήματα που θα επιχειρηθούν να απαντηθούν είναι το εάν η επιτυχία στην αντιμετώπιση της πανδημίας είναι αποτέλεσμα μόνο της επάρκειας ισχύος που διαθέτουν τα κράτη πριν την εκδήλωση των κρίσεων ή είναι δυνατή, ή ίσως και επιβεβλημένη, η ενδυνάμωση τους κατά την αντιμετώπιση αυτών των κρίσεων. Επίσης, πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των κυβερνήσεων στην αντιμετώπιση τέτοιων προκλήσεων, εάν τα κράτη θα πρέπει να επιλέξουν μία στρατηγική αυτό-περιορισμού και απομονωτισμού που θα περιορίσει τις επιρροές από το εξωτερικό, εάν τελικά οι κρίσεις δημιουργούν ευκαιρίες για διεθνή συνεργασίες ή τέλος το μέγεθος της υπόψη κρίσης είναι τέτοιο που καμία χώρα δεν μπορεί να το αντιμετωπίσει και να το απορροφήσει μόνη της, άρα η διεθνής συνεργασία είναι μονόδρομος. Επιπλέον θα εξεταστούν οι στρατηγικές των εξεταζόμενων κρατών στην αντιμετώπιση της πανδημίας και θα εξεταστεί εάν τα κράτη αυτά διατήρησαν τις ίδιες αρχές με αυτές που κινούνται στο διεθνές σύστημα μέχρι σήμερα ή υιοθέτησαν διαφορετικές προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση της.

Αδιαμφισβήτητο γεγονός παραμένει ότι οι παγκόσμιες απειλές και προκλήσεις απαιτούν συντονισμένες προσπάθειες από τα κράτη. Αυτός είναι και ένας από τους βασικούς λόγους δημιουργίας των Διεθνών και Περιφερειακών οργανισμών και των Διεθνών καθεστώτων, δηλαδή η αντιμετώπιση απειλών που τα κράτη, και κυρίως τα λιγότερο ισχυρά, αδυνατούν να αντιμετωπίσουν μόνα τους. Επίσης αποτελούν φόρα για την προώθηση κοινών συμφερόντων και στόχων. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική είναι και η ψυχολογική διάσταση συμμετοχής σε διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς από τα κράτη, καθόσον νοιώθουν και δείχνουν ότι έχουν λόγο στις παγκόσμιες εξελίξεις. Όσον αφορά την υγειονομική κρίση του κοροναϊού, τον πλέον σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.). Σημαντική συνεισφορά αναμένεται και από τις πρωτοβουλίες διάφορων περιφερειακών οργανισμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ο Αραβικός Σύνδεσμος (Arab League), ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ασίας – Ειρηνικού (ASEAN), ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (OECD) αλλά και το NATO, τόσο για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των χωρών, όσο και για τον περιορισμό των επιπτώσεων από τον COVID-19.

Σημαντικός ρόλος αναμένεται επίσης από τις Μεγάλες Δυνάμεις όπως τις ΗΠΑ, την Κίνα, αλλά και την ΕΕ, καθόσον και αυτές διακατέχονται από σύνδρομα ανασφάλειας ή μεγιστοποίησης της ισχύος τους από την πανδημία, αλλά τέλος και για λόγους συμφέροντος. Τα πρώτα δείγματα γραφής δείχνουν όμως ότι τελικά αυτές θα επικεντρωθούν κυρίως στο εσωτερικό τους, καθόσον οι ΗΠΑ του προέδρου Τραμπ, με το σύνθημα «America First» και την αποχώρηση από τις παγκόσμιες προκλήσεις (π.χ. συνθήκη του Παρισιού, απειλές για αποχώρηση από τον Π.Ο.Υ., αλλά και την συνθήκη των Ανοιχτών Ουρανών πιο πρόσφατα) δεν δείχνει διατεθειμένη να εμπλακεί ενεργά σε μία παγκόσμια προσπάθεια αντιμετώπισης του κορωνοϊού. Η Κίνα από την άλλη πλευρά θα συνεχίσει να δαπανά πόρους και χρόνο για την αποκατάσταση της εικόνας στην υφήλιο αφού για ακόμη μία φορά μία επιδημία ή πανδημία ξεκινά από την χώρα (π.χ. Ασιατική γρίπη, γρίπη των πτηνών, SARS, COVID-19). Τέλος η ΕΕ, για ακόμη μία φορά θα αργήσει απογοητευτικά να επιτύχει την εσωτερική της συναίνεση που απαιτείται ώστε να λάβει πρωτοβουλίες παγκόσμιας εμβέλειας.

Η επιτυχής αντιμετώπιση του πρώτου κύματος μίας κρίσης αλλά και η πρόβλεψη των διαφορετικών επιπτώσεων που θα δημιουργήσει αυτή (υγειονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές, οικονομικές, ασφαλείας), τόσο στο εσωτερικό των κρατών όσο και στις διεθνείς σχέσεις μεταξύ τους (εξωτερική διάσταση), είναι ένα από τα βασικά ζητούμενα. Η επιτυχής διαχείριση των κρίσεων γενικά βασίζεται καταρχήν στην ανθεκτικότητα (resilience), μία έννοια δύο «διαστάσεων», που αφορά τόσο στην δυνατότητα απορρόφησης των εσωτερικών αλλά και εξωτερικών πιέσεων που δέχεται η συνοχή του κράτους από την ίδια την κρίση, όσο και από την επάρκεια των κατάλληλων πόρων ή στην δυνατότητα να παραχθούν αυτοί σε μικρό χρονικό διάστημα (π.χ. ΜΕΘ για τις ανάγκες του COVID-19 ή χρηματοπιστωτικά διαθέσιμα της κρατικής Τράπεζας για μία οικονομική κρίση) για την επιτυχή αντιμετώπιση της. Σημαντική είναι η εμπιστοσύνη και η αποδοχή της κοινωνίας, στην οργάνωση των κρατικών μηχανισμών και των γραφειοκρατιών του κράτους που δημιουργούν το αναγκαίο αίσθημα ασφάλειας. Σπουδαίο ρόλο παίζει μία ικανή ηγεσία που θα εμπνέει αίσθημα εμπιστοσύνης και αποτελεσματικότητας, ικανής να αντιμετωπίσει με τον πλέον αποδοτικότερο τρόπο τις επιπτώσεις των

κρίσεων και θα οδηγήσει στο «νέο» μέλλον την χώρα. Από την άλλη πλευρά, οι κρίσεις, λόγω της αβεβαιότητας που δημιουργούν και των πολλών ερωτηματικών που θέτουν, πλήττουν αρχικά, την εικόνα και την αξιοπιστία του κράτους και της ηγεσίας του. Γι' αυτό και εκτός από την επιτυχή αντιμετώπιση των άμεσων αλλά και των επακόλουθων επιπτώσεων των κρίσεων, απαιτείται και κρίνεται σημαντική και μία αποδοτική επικοινωνιακή στρατηγική κατά τον χειρισμό τους. Όλα τα παραπάνω έχουν ιδιαίτερη σημασία κυρίως για τα μικρά κράτη, καθότι κατά την ρεαλιστική τουλάχιστον προσέγγιση, αυτά στερούνται αφθονίας υλικών ή αντικειμενικών, συντελεστών ισχύος.

Τα κράτη, και κυρίως τα μικρά – κράτη, έχουν ένα πεπερασμένο πλήθος επιλογών στο διεθνές σύστημα για την διαχείριση των εξωτερικών τους υποθέσεων. Το δεύτερο κεφάλαιο είναι προσανατολισμένο λοιπόν να παρουσιάσει τις δυνατές επιλογές στρατηγικής που μπορούν να υιοθετήσουν τα μικρά – κράτη κατά την διαχείριση παγκόσμιων κρίσεων ώστε αρχικά να διατηρήσουν κατ' ελάχιστον την επιβίωση τους και κατά δεύτερο λόγο να βελτιώσουν την θέση τους στην πυραμίδα του ΔΣ, αυξάνοντας την επιρροή τους και βελτιώνοντας την ανθεκτικότητά τους. Και αυτό εάν όχι σε απόλυτες τιμές, τουλάχιστον σε σχέση με τις άλλες χώρες στην περιφέρεια τους, καθόσον η ισχύς εκτός από ένα απόλυτο μέγεθος έχει μεγαλύτερη σημασία ως ένα σχετικό μέγεθος, συγκρίνοντας την δηλαδή με την ισχύ κάποιου άλλου κράτους.

Τα παραδείγματα των μικρών κρατών που θα παρουσιαστούν – εξετασθούν στην υπόψη εργασία (cases studies), θα είναι κράτη που τα κατάφεραν εξίσου καλά τόσο στις άμεσες επιπτώσεις του ιού της κορόνας (COVID-19), δηλαδή παρουσίασαν μικρούς αριθμούς κρουσμάτων και θανάτων σε σχέση με τον πληθυσμό τους και δεν άφησαν σε καμία περίπτωση την υγειονομική διάσταση να οδηγήσει σε κατάρρευση του εθνικού συστήματος υγείας τους. Επίσης δεν αντιμετώπισαν φαινόμενα κοινωνικής αναταραχής, δεν οδηγήθηκαν σε εκπτώσεις και περιορισμούς δημοκρατικών ελευθεριών, πέραν από τον υποδειχθέντων από τον Π.Ο.Υ. για την αντιμετώπιση πανδημιών – επιδημιών και παράλληλα αύξησαν την αποτελεσματικότητά τους παράγοντας περισσότερους διαθέσιμους πόρους (π.χ. υγειονομικούς πόρους). Τέλος, πήραν πρωτοβουλίες ή ανέπτυξαν καινοτομίες για να βελτιώσουν το στάτους, την φήμη και την θέση τους στο διεθνές σύστημα. Αυτά τα κράτη είναι η Λετονία από την Ευρωπαϊκή ήπειρο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα από την περιοχή της Μέσης Ανατολής και η Σιγκαπούρη με την Νέα Ζηλανδία από την περιοχή της ΝΑ Ασίας - Ωκεανίας. Όλες οι παραπάνω περιπτώσεις χωρών, κατάφεραν να έχουν ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά θνησιμότητας στην καταπολέμηση του πρώτου κύματος του COVID-19 και βρίσκονται αντίστοιχα στις υψηλότερες θέσεις στην έκθεση αξιολόγησης του Deep Knowledge Group². Πέραν από τα μετρήσιμα χαρακτηριστικά των εξεταζόμενων χωρών θα επιχειρηθεί να παρουσιαστούν και οι πρωτοβουλίες, καινοτομίες και συνεργασίες που

---

² Το Deep Knowledge Group είναι μία σύμπραξη εμπορικών και μη κερδοσκοπικών οργανισμών που μελετά και αναλύει θέματα τεχνολογίας, υγείας, οικονομίας, επενδύσεων και νέας επιχειρηματικότητας. Η έκθεση που υπάρχει αναρτημένη στην ιστοσελίδα του (<https://www.dk.global/covid-safety-assesment-200-regions>) αφορά την αξιολόγηση 200 χωρών σε 20 διαφορετικά κριτήρια, χωρισμένα σε 130 ποιοτικές και ποσοτικές παραμέτρους, που αφορούν την οικονομική, κοινωνική, υγειονομική σταθερότητα που πέτυχαν τα κράτη κατά την αντιμετώπιση του COVID-19.

προσπάθησαν να αναπτύξουν με σκοπό να βελτιώσουν την εξωτερική τους εικόνα στο διεθνές σύστημα.

Με το πέρας της εξέτασης των περιπτώσιολογικών μελετών (cases studies) θα επιχειρηθεί να παρουσιαστούν λογικές διαπιστώσεις και συμπεράσματα για το πως τα μικρά κράτη, παρόλο τα πολλά προβλήματα και αδυναμίες που φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν αρχικά για την επιτυχή αντιμετώπιση διεθνών κρίσεων, μπορούν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες ευκαιρίες με την υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών και στρατηγικών σχεδίων, ώστε να βγουν από την αφάνεια που τους έχει καταδικάσει το διεθνές σύστημα και να αναβαθμίσουν τόσο τις εσωτερικές όσο και τις εξωτερικές τους δυνατότητες. Θα εξετασθεί εάν αυτά αντιμετώπισαν την κρίση με «κλασικές», «έξυπνες», ή «επιχειρηματικές» λύσεις.

Επειδή η αντιμετώπιση του ιού SARS COV-2 είναι μία διαδικασία σε εξέλιξη, δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν από τώρα με ακρίβεια οι συνολικές επιπτώσεις της. Άρα η παρούσα εργασία θα είναι προσανατολισμένη στην αντιμετώπιση του πρώτου κύματος της πανδημίας και σε όσα στοιχεία θα έχουν συγκεντρωθεί, εκτιμηθεί και υπολογιστεί, κυρίως υγειονομικά, οικονομικά και κοινωνικά, μέχρι το τέλος Αυγούστου 2020. Νεότερα στοιχεία που θα επαληθεύουν τις προβλέψεις των επιστημών και ερευνητών, θα συμπεριληφθούν στην εργασία ως ενισχυτικά στοιχεία, ενώ μεγάλες αποκλίσεις από τις παρούσες προβλέψεις θα παρουσιαστούν χωρίς μία εις βάθος ανάλυση που θα εξηγεί ικανοποιητικά τους λόγους των στρεβλώσεων καθόσον κάτι τέτοιο ξεφεύγει από τους σκοπούς της εργασίας και θα οδηγούσε σε λάθος συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ

Η έννοια της Διαχείρισης Κρίσεων

Με τον όρο κρίση συνηθέστερα αναφερόμαστε σε μία κατάσταση ή ένα μεμονωμένο γεγονός ή τέλος σε μία σειρά γεγονότων, τα οποία εξελίσσονται με μεγάλη ταχύτητα και επηρεάζουν μεγαλύτερο από το αναμενόμενο αριθμό έμβιων οργανισμών, υπηρεσιών, υποδομών και πόρων. Κατά το ερμηνευτικό λεξικό του Φυτράκη, ως κρίση ορίζεται η «περίοδος ανωμαλίας με δυσχέρειες και κινδύνους» (Τεγόπουλος, 2011). Μπορεί να λάβει και την έννοια του «σημείου καμπής», δηλώνοντας την κατάσταση εκείνη κατά την οποία ένα γεγονός ξεφεύγει από τον έλεγχο μας και αδυνατούμε πλέον να περιορίσουμε τις συνέπειες του. Η κρίση είναι μία κατάσταση στην οποία παρατηρούνται γρήγορα εκτυλισσόμενα γεγονότα που ταυτόχρονα εμπεριέχουν και δημιουργούν το στοιχείο της έκπληξης (Κουσκουβέλης, 1997). Επιπλέον ο ορισμός της κάθε φοράς υπάρχουσας κρίσης παίζει σημαντικό ρόλο στην διαχείριση τους. Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι εάν και οι ορισμοί διαφοροποιούνται γενικά, υπάρχουν μερικά βασικά χαρακτηριστικά στα οποία άπαντες συμφωνούν. Πρώτο χαρακτηριστικό είναι η απειλή για απώλεια, δεύτερο είναι η αβεβαιότητα για τον τρόπο και την έκταση της απειλής και τρίτο είναι ο περιορισμένος χρόνος για την λήψη αποφάσεων. Η απειλή για απώλεια δημιουργεί με την σειρά της ένα ανασφαλές περιβάλλον που οδηγεί τους λήπτες αποφάσεων να ενεργούν, άρα και να λαμβάνουν αποφάσεις υπό την πίεση του χρόνου ώστε να οδηγήσουν την κατάσταση στον τερματισμό της κρίσης αφενός και αφετέρου στην ανάκαμψη και επαναφορά στην κανονικότητα.

Η κάθε κρίση ανεξάρτητα από τη μορφή της χαρακτηρίζεται:

α. Είναι μία δυναμική κατάσταση της οποίας η ένταση τείνει διαρκώς αυξανόμενη μέχρι το σημείο κορύφωσης της, όπου αφού η κρίση θα επιφέρει το μέγιστο της φθοράς (καταστροφή), αρχίζει η απότομη χρονικά εκτόνωση της, χωρίς να απαιτούνται απαραίτητα περαιτέρω ενέργειες³ ή ενέργειες αντίδρασης να επιφέρουν λίαν περιορισμένα αποτελέσματα.

β. Επικρατεί υψηλό αίσθημα ανασφάλειας και αίσθησης κινδύνου. Κατά την περίοδο που η κρίση εμφανίζεται (pro crisis phase), οι εμπλεκόμενοι για την διαχείριση της κυριεύονται από άγχος, καθώς αισθάνονται να χάνουν τον έλεγχο της κατάστασης.

γ. Επηρεάζονται οι συνήθειες λειτουργίες και ρυθμοί. Η ένταση και η ανησυχία για το χειρότερο «σενάριο» εξέλιξης των γεγονότων, διαταράσσουν και μεταβάλλουν την συνήθη εύρυθμη λειτουργία της επιχείρησης.

δ. Διακινδυνεύει η δημόσια / διεθνής εικόνα της χώρας⁴. Οι συνέπειες κάθε εμφανιζόμενης κρίσης, συνήθως και πρωτίστως πλήττουν την «εικόνα».

³ Ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα μίας κρίσης και της αξίας του χρόνου είναι αυτό της δασικής πυρκαγιάς. Εάν καταπολεμηθεί η πυρκαγιά το πρώτο λεπτό απαιτείται η ποσότητα ενός νερού ενός ποτηριού. Στο δεύτερο λεπτό απαιτείται ένα μεγάλο δοχείο δεκάδων λίτρων με νερό. Μετά το πέμπτο λεπτό ο μόνος τρόπος να σβήσει η φωτιά είναι αφού πρώτα κάψει όλο το δάσος.

⁴ Τα αντίστοιχα ισχύουν και για τα άτομα αλλά και επιχειρήσεις.

ε. Κάθε απόφαση και ενέργεια θα ελεγχθούν και αξιολογηθούν από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες και φορείς, καθώς και από τα ΜΜΕ. Αυτό συμβαίνει καθόσον υπάρχει αυξημένη ζήτηση για πληροφόρηση, προς αποκατάσταση των εικασιών για τα γεγονότα.

στ. Προκαλεί βλάβες και υλικές ζημιές. Αρχικά προκαλείται συνήθως η ηθική βλάβη, η οποία ζημιώνει την ισχύ και αλλά και την φήμη της χώρας, ενώ παράλληλα προκαλείται δυσλειτουργία και σε άλλους φορείς δραστηριότητας (οικονομική, κοινωνική, πολιτική, ασφάλεια) (Αποστολάκης, 2018).

Κατά τον Κουσκουβέλη (1997), οι κρίσεις είναι ένα χαρακτηριστικό της πολιτικής και δεν είναι ούτε πρέπει να θεωρούνται ως ένα γεγονός ασυνήθιστο ή μη αναμενόμενο. Οι κρίσεις δεν είναι απαραίτητα αρνητικές, καθώς προσφέρουν τη δυνατότητα για αποσαφήνιση καταστάσεων, δυναμικών ή άλλων συμφερόντων. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι το κινέζικο ιδεόγραμμα για τη λέξη κρίση είναι το 危机 (το οποίο προφέρεται ως γέι- ζι) και είναι μία σύνθετη λέξη που αποτελείται από τα συνθετικά «κίνδυνος» και «ευκαιρία».

Διαχείριση Ρίσκων ή Διαχείριση Κρίσεων

Τις κρίσεις λοιπόν τις πυροδοτούν συγκεκριμένα γεγονότα, τα οποία εάν δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα και αποφασιστικά εξελίσσονται οδηγούν σε δυσάρεστες ή ακόμη και καταστροφικές συνέπειες.

Στο βιβλίο του Nassim Nicholas Taleb, “The Black Swan: The impact of High Improbable” (Taleb, 2007), ο συγγραφέας μας μιλάει για μία κατηγορία απίθανων γεγονότων τα οποία έχουν τρία συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πρώτον είναι αδύνατον να προβλεφθούν αφού δεν υπάρχουν αντίστοιχες προηγούμενες εμπειρίες, δεύτερον δημιουργούν τεράστιο αντίκτυπο και τρίτον, αφού εκδηλωθούν, όταν προσπαθούμε να εξηγήσουμε την μη επιτυχή αντιμετώπιση τους, τότε τα παρουσιάζουμε ως λιγότερο προβλέψιμα και λιγότερο τυχαία να συμβούν από ότι στην πραγματικότητα είναι. Στην συνέχεια, τόσο ο Taleb, όσο και άλλοι ερευνητές⁵ που ασχολούνται με την διαχείριση έργων (project management) και την διοικητική επιστήμη προχώρησαν στην κατηγοριοποίηση των γεγονότων (risks) που μπορούν προκαλέσουν αποτυχίες και στρεβλώσεις όπως παρακάτω:

(α) Λευκούς Κύκνους

Αφορούν σε γεγονότα που έχουν σχετικά υψηλή βεβαιότητα να συμβούν, άρα είναι σχετικά εύκολο να προβλεφθούν (high certainty). Ο αντίκτυπος τους (impact) δύναται σχετικά εύκολα να προσδιορισθεί και να υπολογιστεί καθόσον υπάρχουν προηγούμενες αντίστοιχες εμπειρίες. Τέλος, μετά την εμφάνιση του γεγονότος, οι πιθανές εξηγήσεις για μειωμένη απόδοση στην αντιμετώπιση τους, αφορούν λάθη στην κρίση αυτών που παίρνουν αποφάσεις ή σε άλλες μορφές ανθρώπινων παραλήψεων.

---

⁵ Δες σχετικά το άρθρο του Greg Hutchins στο <https://accendoreliability.com/black-swans-grey-swans-white-swans/>

(β) Γκρι Κύκνους

Αφορούν σε γεγονότα που είναι πολύ πιθανόν να συμβούν (high probability) άρα είναι σχετικά εύκολο να προβλεφθούν, αλλά ο αντίκτυπος τους μπορεί να οδηγήσει σε κατακλυσμιαία γεγονότα εάν δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα. Τέλος και εδώ μετά την εμφάνιση του γεγονότος, οι οποιοσδήποτε αποτυχιές αντιμετώπισης θεωρούμε ή κατασκευάζουμε μία εξήγηση ότι αφορούν λάθη στην κρίση αυτών που τα χειρίζονται ή σε άλλες μορφές ανθρώπινων παραλήψεων.

(γ) Μαύροι Κύκνοι

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αφορούν σε γεγονότα που είναι μη προβλέψιμα, έχουν τεράστιο αντίκτυπο και τα παρουσιάζουμε λιγότερο προβλέψιμα και λιγότερο τυχαία να συμβούν από ότι είναι στην πραγματικότητα.

Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η επιτυχής πρόβλεψη γεγονότων (risks) που μπορούν να οδηγήσουν σε δυσάρεστες καταστάσεις είναι μία διαδικασία ιδιαίτερα σημαντική για τον περιορισμό απωλειών σε πόρους και προσωπικό. Η πρόβλεψη λοιπών τέτοιων καταστάσεων αλλά και η ανάπτυξη ενός σχεδίου αντιμετώπισης ή τουλάχιστον περιορισμού των επιπτώσεων τους κρίνεται ζωτικής σημασίας. Η όλη διαδικασία χαρακτηρίζεται ως διαχείριση γεγονότων (risk management) και αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της διαχείρισης έργων στην επιστήμη της διοικητικής. Αποτελεί δε, την πλέον σύγχρονη έκφανση του λόγου του Ιπποκράτη «*Κάλλιον του θεραπεύειν το προλαμβάνειν*». Ή όπως θα λέγαμε σήμερα η αποτυχία στην διαχείριση των γεγονότων οδηγεί στην διαχείριση κρίσεων, καθόσον η επιτυχής διαχείριση γεγονότων είναι προληπτική, ενώ η διαχείριση κρίσεων είναι αντιδραστική.

Από τις αρχές Μαρτίου, όταν άρχισαν να διαφαίνονται οι πρώτες σοβαρές επιπτώσεις του κοροναϊού σε χώρες πέραν από την Ασιατική ήπειρο και οι χώρες της Ευρώπης άρχισαν να μετρούν τα πρώτα θύματα, ξεκίνησε μία συζήτηση σε μεγάλα ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης αλλά και ιστοσελίδες αναλύσεων για θέματα παγκόσμιας ασφάλειας, εάν ο ιός SARS-CoV-2 και η πανδημία που ακολουθούσε⁶ ήταν ένα φαινόμενο που μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «Μαύρος Κύκνος», δηλαδή ένα απρόβλεπτο γεγονός, χωρίς αντίστοιχες προηγούμενες εμπειρίες. Ο ίδιος ο Nassim Taleb βέβαια χαρακτήρισε λανθασμένη αυτή την εκτίμηση, αναφέροντας ότι για τον ίδιο, η πανδημία μοιάζει περισσότερο με ένα «Λευκό Κύκνο» καθόσον η ανθρωπότητα μέχρι σήμερα έχει αντιμετωπίσει πλήθος παρόμοιων περιστατικών που μπορεί να μην οδήγησαν σε παγκόσμιο κλείδωμα (lockdown) επιχειρήσεων, συνόρων, ελεύθερης κυκλοφορίας πολιτών, αλλά άφησαν σημαντικό αριθμό ανθρώπινων θυμάτων (Ρωσική γρίπη, Ισπανική γρίπη, Ασιατική Γρίπη, ο ιός SARS, ο ιός MERS, ο H1N1 και η γρίπη των πτηνών αλλά και ο ιός του AIDS)⁷.

Διαχείριση κρίσεων λοιπόν καλείται το σύνολο των προληπτικών, παρεμβατικών και συντονιστικών ενεργειών, οι οποίες πραγματοποιούνται, πριν,

⁶ Ο Π.Ο.Υ. χαρακτήρισε την εξάπλωση του κορονοϊού COVID-19 ως πανδημία την 11 Μαρτίου 2020 (<https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline---covid-19>)

⁷ The New Yorker: The Pandemic Isn't a Black Swan but a Portent of a More Fragile Global System, by Bernard Avishai, April 21, 2020

κατά τη διάρκεια και μετά από μια ανεπιθύμητη κατάσταση, από μεμονωμένα άτομα ή συγκροτημένες ομάδες, και έχουν στόχο την προσπάθεια άμβλυσης των δυσμενών αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων της στον Οργανισμό και το ευρύτερο περιβάλλον του. (Φιλολία, Παπαγεωργίου, Στεφανάτος, 2005). Η διαχείριση μίας κρίσης ορίζεται επίσης ως η προσπάθεια των μελών ενός συστήματος, με τη συνεργασία τρίτων που έχουν σχέση ή άμεσο ενδιαφέρον για το σύστημα, να αποτρέψουν ή να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις κρίσεις (Clair, 1988) και είναι ζωτικής σημασίας για τη δημόσια διοίκηση, αφού επηρεάζει άμεσα το μακροπρόθεσμο μέλλον του κοινωνικού συστήματος (Rosenthal, 2001). Αποτελείται από τρεις γενικές φάσεις. Την προ της κρίσης φάση που περιέχει την ανίχνευση των σημάτων που προσδιορίζουν μία επερχόμενη κρίση καθώς και την προετοιμασία και τις προσπάθειες πρόληψης της κρίσης, την φάση της κρίσης, που περιλαμβάνει τον καθορισμό της κατάστασης ως κρίση και την αντιμετώπιση της και τέλος τη φάση μετά την κρίση που περιλαμβάνει την ανάκαμψη και τη γνώση (Τοκάκης, 2012).

Κατά τον Κουσκουβέλη (1997) ο όρος «διαχείριση κρίσεων» έγινε γνωστός από το σχόλιο του Robert McNamara, υπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ από το 1961 έως το 1967: «δεν υπάρχει πλέον τέτοιο πράγμα που να λέγεται στρατηγική, παρά μόνο διαχείριση κρίσεων».

Σχεδίαση και Διαχείριση Κρίσεων

Σύμφωνα με τον Heath⁸, η στρατηγική της διαχείρισης έχει δυο επίπεδα να λάβει υπόψη της. Το υψηλότερο επίπεδο, συχνά ονομάζεται Επίπεδο «Υψηλής Στρατηγικής» (ΥΣ) και περιλαμβάνει τον καθορισμό της γενικής στρατηγικής, μέσα στην οποία θα σχεδιαστούν οι στρατηγικές 2ου επιπέδου, οι οποίες θα αφορούν στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων καταστάσεων - διαστάσεων. Ως εκ τούτου η «ΥΣ» ως σκέψη περιλαμβάνει δύο στοιχεία:

- α. Τον καθορισμό του γενικού στρατηγικού στόχου, και
- β. τον καθορισμό του λειτουργικού περιεχομένου που χρειάζεται, ώστε να πετύχουμε το στόχο.

Το δεύτερο επίπεδο της στρατηγικής σκέψης περιλαμβάνει την επινόηση (νοητική διεργασία αλλά και την χρήση εργαλείων σχεδίασης) των μεθόδων του πώς οι στρατηγικές 2ου επιπέδου μπορούν να επιτευχθούν. Η μετατροπή της «ΥΣ» σε σαφώς καθορισμένους αντικειμενικούς σκοπούς απαιτεί γνώση και εφαρμογή της λεγόμενης στρατηγικής σχεδίασης. Η σχεδίαση αυτή έχει τέσσερα (4) διακριτά στάδια. Τα στάδια αυτά είναι η Πρόληψη της κρίσης, δηλαδή τα μέτρα που θα ληφθούν για να περιοριστούν οι πιθανότητες εμφάνισης της, η προετοιμασία, δηλαδή οι ενέργειες που θα πρέπει να αναληφθούν ώστε η κρίση να βρει τον οργανισμό, την επιχείρηση ή και το κράτος έτοιμο να ανταπεξέλθει με τις καλύτερες προϋποθέσεις, τρίτο στάδιο είναι η ανταπόκριση, δηλαδή ο τρόπος και οι μηχανισμοί που θα εμπλακούν για την αντιμετώπιση της δημιουργηθείσας κατάστασης και τέλος η ανάκαμψη – αποκατάσταση δηλαδή από ποιους τομείς ή

---

⁸ Heath, R. J., 'Integrating crisis management: some principles and practices, 1994

σε ποιους τομείς θα επικεντρωθούμε αρχικά και πως θα προτεραιοποιηθούν οι ενέργειες που θα πρέπει να αναληφθούν.

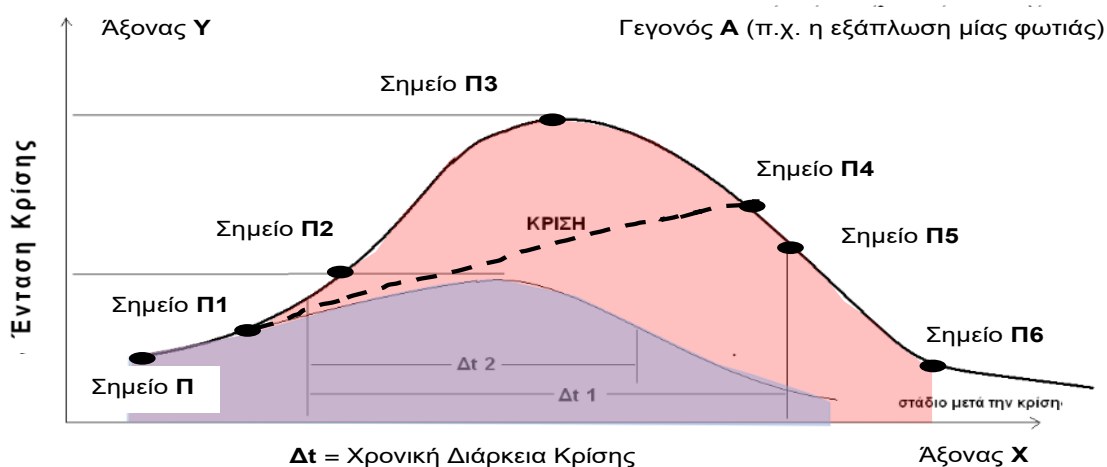

Εικόνα 1: Τα στάδια διαχείρισης της κρίσης

Στη προσπάθεια μιας αποτελεσματικής και επιτυχημένης διαχείρισης κρίσεων, έχει μεγάλη σημασία λοιπόν ο σχεδιασμός της αντιμετώπισης της (Σφακιανάκης, 2006). Τα σχέδια αντιμετώπισης των κρίσεων, ανεξάρτητα από τα ονόματα που τους αποδίδονται [σχέδια εκτάκτων αναγκών, σχέδια πρόληψης και αποτροπής κρίσεων, σχέδια ΠΣΕΑ (Πολιτική Σχεδίαση Εκτάκτων Αναγκών), σχέδια ανασυγκρότησης, σχέδια ασφαλείας, σχέδια ελέγχου καταστροφών κλπ.), περιέχουν όλα τα μέτρα που πρέπει να παρθούν πριν, κατά και μετά τις κρίσεις, για να ελαχιστοποιηθούν οι ζημιές που από τη φύση τους προκαλούν. Για την διαχείριση των κρίσεων θα απαιτηθούν τουλάχιστον δύο (2) σχέδια. Το επιχειρησιακό σχέδιο και το επικοινωνιακό σχέδιο (Τσαγγαλίδου, 2017).

Η καμπύλη της διαχείρισης κρίσης

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την διαχείριση της κρίσης θα πρέπει πρώτα να εμβαθύνουμε σε αυτή μέσω ενός παραδείγματος και την χρήση ενός διαγράμματος, που έγινε ευρέως γνωστό την περίοδο αντιμετώπισης την πανδημίας του COVID-19.

Εικόνα 2: Καμπύλη Διαχείριση Κρίσης⁹

⁹ Αρχική Εικόνα: Βασίλειος Τοκάκης, Διαχείριση Κρίσεων στο πλαίσιο της Δημόσιας Διοίκησης, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2012

Η παραπάνω εικόνα (Εικ. 2), αναπαριστά την διαχείριση ενός κρίσιμου γεγονότος ή κρίσης, που στην περίπτωση μας θα είναι η εξάπλωση μίας δασικής πυρκαγιάς. Το σημείο Π, όπως είναι εύκολα αντιληπτό, είναι η χρονική εκείνη στιγμή κατά την οποία εκδηλώνεται το γεγονός (πυρκαγιά). Ακόμη και εάν η πυρκαγιά μας οφείλετε σε μία προσχεδιασμένη ενέργεια (π.χ. εμπρησμός) όπου με την χρήση ενισχυτών όπως η βενζίνη, επιδιώκεται η αρχική ένταση της κρίσης (Π) να βρίσκεται αρκετά ψηλότερα στον άξονα Υ, εντούτοις είναι δυνατόν αυτή να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με λίγα διαθέσιμα μέσα (π.χ. λίγο νερό ή ένα πυροσβεστήρα) εάν εντοπιστεί αρκετά νωρίς και εφαρμόσουμε αρκετά γρήγορα τα ενδεδειγμένα μέτρα (Σημείο Π1). Στην περίπτωση αυτή το κρίσιμο γεγονός, χωρίς να μας απειλήσει σε οποιοδήποτε σημείο, μετά την διέλευση χρονικού διαστήματος Δt_2 όπου θα εφαρμόζουμε την «θεραπεία» για την αντιμετώπιση του, πυρόσβεση στο παράδειγμα μας, θα αρχίσει να εξαφανίζεται χωρίς να απαιτείται άλλη σημαντική προσπάθεια από εμάς αρκεί να παρακολουθούμε από κοντά μέχρι το σημείο Δt_2 .

Εάν αντίθετα δεν αντιδράσουμε αρκετά νωρίς και το κρίσιμο γεγονός φτάσει στο σημείο Π2, τότε τα διαθέσιμα μέσα δεν θα είναι αρκετά για την επιτυχή αντιμετώπιση του. Έτσι αυτό σχετικά γρήγορα θα φτάσει στο σημείο Π3, όπου μη έχοντας πια άλλη καύσιμη ύλη θα αρχίσει να εκτονώνεται μέχρι το σημείο Π6. Το σημείο Π5 είναι εκείνο το σημείο κατά την φάση εκτόνωσης κατά το οποίο τα διαθέσιμα μας μέσα θα είναι και πάλι αρκετά ώστε να αποφύγουμε μία νέα επιδείνωση την κρίσης (2ο κύμα). Όπως φαίνεται εύκολα στο σχήμα, το σημείο Π5 βρίσκεται ελαφρώς ψηλότερα από το Π1 και αυτό γιατί η κρίση βρίσκεται σε φάση ύφεσης, άρα είναι ευκολότερη η διαχείριση και αντιμετώπιση της. Το κρίσιμο στοιχείο σε αυτή την περίπτωση όμως είναι ο χρόνος που θα έχει χαθεί και πως αυτός ο χρόνος θα έχει μετατραπεί σε απώλειες δασικής έκτασης ή και σημαντικότερες (π.χ. απώλειες περιουσιών ή ακόμη και ανθρώπινων ζωών). Και εάν αυτό γραφικά σχηματίζεται από την διαφορά στο εμβαδόν μεταξύ γαλάζιου και κόκκινου σχήματος, στην πραγματικότητα μεταφράστηκε στην Ηλεία το 2007 σε 84 νεκρούς ανθρώπους, 1500 καμένα σπίτια και ζημιές άνω των 3,5 δις ευρώ ή στο Μάτι και τις περιοχές της Αττικής στις 23 Ιουλ 2018, στην ζωή 117 συνανθρώπων μας, όντας η 2η φονικότερη πυρκαγιά παγκοσμίως.

Στην περίπτωση τέλος που το κρίσιμο γεγονός ξέφυγε από το σημείο Π1 και το σημείο Π2, αυτό που απομένει στους διαχειριστές της κρίσης είναι η συγκέντρωση ή δημιουργία επιπλέον πόρων (π.χ. 1 πυροσβεστικό όχημα) ώστε το σημείο Π5 να μετακινηθεί όσο το δυνατόν ψηλότερα στην καμπύλη (σημείο Π4) με σκοπό να περιοριστούν όσο το δυνατόν οι ζημιές.

Διαχείριση Κρίσεων και Επικοινωνία

Κατά τη διάρκεια μιας κρίσης, η επικοινωνία με τους πολίτες και μεταξύ των οργανισμών που εμπλέκονται στην διαχείριση της, είναι εξαιρετικά σημαντική. Είναι επίσης μια από τις κύριες πηγές προβλημάτων, καθώς τα μέσα επικοινωνιών συχνά καταρρέουν λόγω υπερφόρτωσης εν μέσω κρίσης. Οι επισφαλής επικοινωνία επίσης μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ασφάλεια των ανθρώπων αλλά και στο πώς γίνεται αντιληπτή μια επιχείρηση διαχείρισης κρίσεων. Γενικά θα πρέπει η ομάδα διαχείρισης της να εξηγήσει το είδος της κρίσης, τις συνέπειές της και τι μέτρα λαμβάνονται για να ελαχιστοποιηθούν οι συνέπειες. Θα πρέπει επίσης να προσφέρει «πρακτικές συμβουλές», εξηγώντας τι πρέπει να γίνει, από ποιον και

γιατί. Υπάρχει μια σαφής διαφορά μεταξύ των στρατηγικών και των δεξιοτήτων της «ρουτίνας» επικοινωνίας και της κρίσης. Οι τυπικές απαντήσεις ενδέχεται να μην λειτουργούν σε κρίση. Για παράδειγμα, αυτό που λειτουργεί για να πουλήσει μια πολιτική ή έναν υποψήφιο δεν λειτουργεί απαραίτητα σε μια κρίση. Το πλαίσιο μιας κρίσης είναι πολύ διαφορετικό: χαρακτηρίζεται από πολύ πιο γρήγορο και απρόβλεπτο ρυθμό και επίμονες δυσκολίες στην επαλήθευση πληροφοριών. Οι τεχνικές επικοινωνίας πρέπει να προσαρμοστούν για καταστάσεις κρίσης.

Επίσης κατά την διαχείριση των κρίσεων έχουμε συγκρούσεις απόψεων για το πως θα αντιμετωπιστεί τελικά κρίση. Εκτός λοιπόν από την εξωτερική διάσταση της επικοινωνίας με τους πολίτες που είτε βρίσκονται άμεσα σε κίνδυνο και πρέπει να ενημερωθούν για την πραγματοποίηση συγκεκριμένων ενεργειών, είτε προς αυτούς που θα ενεργήσουν για την αντιμετώπιση της, απαιτείται και σωστή επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των γραφειοκρατιών – φορέων ενεργειών για την διαχείριση των κρίσεων (Κουσκουβέλης, 1997).

Παραπάνω αναφέρθηκε ότι η επιτυχής διαχείριση κρίσεων απαιτεί λεπτομερή επιχειρησιακό σχεδιασμό αλλά και την ύπαρξη ενός αποτελεσματικού σχεδίου επικοινωνίας. Η ενεργοποίηση του σχεδίου επικοινωνίας, συνίσταται αρχικά στη σύντομη (χρονικά) προετοιμασία και καταγραφή αυτής επίσημης θέσης του επικεφαλής τμήματος του οργανισμού. Οι επόμενες άμεσες ενέργειες περιλαμβάνουν:

α. Καθορισμό ή διερεύνηση του ενδιαφέροντος που έχει η παρούσα κατάσταση για τα Μ.Μ.Ε. (π.χ. ενημέρωση πολιτών, αποφυγή απωλειών, αποκλειστικότητα).

β. Επιλογή του κατάλληλου προσώπου (αν δεν είναι εκ των προτέρων ορισμένο) το οποίο θα ορισθεί ως εκπρόσωπος τύπου, ανάθεση καθηκόντων με πλήρη και λεπτομερή ενημέρωσή του για το γεγονός, τα εμπλεκόμενα μέρη και της «επίσημης» θέσης του οργανισμού.

γ. Σύνταξη, συντονισμό και μετάδοσή του συμφωνημένου μηνύματος του οργανισμού.

δ. Προετοιμασία επιπλέον στοιχείων που θα ζητηθούν από τα Μ.Μ.Ε. (Τσαγγαλίδου, 2017).

Τα συστατικά της κρίσης του κορωνοϊού

Ο Ρόμπερτ Τζ. Σίλερ, καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Yale αναφέρει ότι η κρίση εξάπλωσης του COVID-19 επί της ουσίας έχει φέρει στο προσκήνιο δύο πανδημίες¹⁰. Πρώτον, υπάρχει η πανδημία του COVID-19, που μας ανησυχεί γιατί εμείς ή οι άνθρωποι που αγαπάμε οπουδήποτε στον κόσμο μπορεί σύντομα να αρρωστήσουμε σοβαρά και ακόμη και να πεθάνουμε. Και, δεύτερον, υπάρχει η πανδημία της ανησυχίας σχετικά με τις οικονομικές συνέπειες της πρώτης. Αυτές οι δύο πανδημίες είναι αλληλένδετες, δεν είναι όμως το ίδιο φαινόμενο. Γεγονός είναι, κατά τον κ. Σίλερ, ότι οι επιπτώσεις είναι σοβαρότερες

---

¹⁰ Ναυτεμπορική, 4 Απρ 20, Οι δύο παγκόσμιες πανδημίες (naftemporiki.gr)

όταν δύο πανδημίες λειτουργούν ταυτόχρονα. Η μία μπορεί να τροφοδοτήσει την άλλη. Το κλείσιμο των επιχειρήσεων, η αυξανόμενη ανεργία και η απώλεια εισοδήματος που προκαλούν οικονομικό άγχος ενδεχομένως με τη σειρά τους να αποτρέψουν τους ανθρώπους -απελπισμένους για εργασία- να λάβουν επαρκείς προφυλάξεις κατά της εξάπλωσης της νόσου. Επιπλέον, δεν είναι καλά τα νέα όταν δύο μεταδόσεις αποτελούν, ουσιαστικά, παγκόσμιες πανδημίες. Όταν η πτώση της ζήτησης περιορίζεται σε μία χώρα, η απώλεια εν μέρει εξαπλώνεται στο εξωτερικό, ενώ η ζήτηση για τις εξαγωγές της χώρας δεν μειώνεται πολύ. Εντούτοις αυτή τη φορά, αυτή η φυσική βαλβίδα ασφαλείας δεν θα λειτουργήσει, επειδή η ύφεση απειλεί σχεδόν όλες τις χώρες.

Άλλες διαστάσεις και επιπτώσεις που έχουν αναγνωριστεί ότι θα δημιουργήσει η κρίση της πανδημίας από τον COVID-19 τα επόμενα χρόνια είναι:

α. Πολιτικές επιπτώσεις, που αφορούν στην ευκολία που θα μπορούν τα επόμενα χρόνια οι περισσότεροι αυταρχικές κυβερνήσεις να περιορίζουν ανθρώπινες και κοινωνικές ελευθερίες (αρνητικές διαστάσεις)¹¹ ή στην ενίσχυση, την υποστήριξη και την ικανοποίηση των πολιτών στους δημοκρατικούς θεσμούς και κυβερνήσεις¹² σε μία περίοδο όπου ενισχύονται οι ακρο-δεξιές πολιτικές (θετική διάσταση), ειδικά όταν αυτές έχουν επιτυχημένα αντιμετωπίσει την πανδημία.

β. Επιπτώσεις στην θρησκευτικές δραστηριότητες των ανθρώπων και στον τρόπο που τελούνται τα θρησκευτικά μυστήρια¹³.

γ. Επιπτώσεις βεβαίως στην εκπαίδευση, την παιδεία και την διδασκαλία¹⁴.

δ. Επιπτώσεις στην κοινωνικές ανισότητες^{15,16} αλλά και στην κοινωνική τάξη και συνοχή¹⁷.

ε. Επιπτώσεις στην ψυχική διάσταση της υγείας των πολιτών¹⁸.

στ. Τέλος, επιπτώσεις στις διεθνείς σχέσεις μεταξύ των κρατών^{19,20}.

Στην υπόψη εργασία θα περιοριστούμε, όσον αφορά τις εσωτερικές διαστάσεις, κυρίως στις υγειονομικές και την οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, καθόσον υπάρχουν επαρκή στοιχεία για να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των

---

¹¹ The Economist: Would-be autocrats are using covid-19 as an excuse to grab more power, 23 Apr 20.

¹² VOX EU: COVID-19 lockdowns have increased support for incumbents, trust in government, and satisfaction with democracy, 07 May 20.

¹³ CNN World: The great shutdown 2020: What churches, mosques and temples are doing to fight the spread of coronavirus, by Daniel Burke, 14 Mar 20

¹⁴ UNESCO: Education: From disruption to recovery, 4 Mar 20

¹⁵ TIME: Coronavirus May Disproportionately Hurt the Poor—And That's Bad for Everyone, 11 Mar 20.

¹⁶ WHO: Disability considerations during the COVID-19 outbreak

¹⁷ UN News: UN chief calls for domestic violence 'ceasefire' amid 'horrifying global surge', 6 Apr 20

¹⁸ The Lancet: Suicide risk and prevention during the COVID-19 pandemic, 21 Apr 20

¹⁹ CNN World: Coronavirus sparks a 'war for masks' in desperate global scramble for protection, 5 Apr 20, by Tim Lester, Sebastian Shukla and Fanny Bobille

²⁰ The Washington Post: Pandemics, international relations and covid-19, 8 Sep 20, by Daniel W. Drezner

κυβερνήσεων και των κρατών. Από τις εξωτερικές διαστάσεις βεβαίως θα επικεντρωθούμε στο πως επηρεάστηκαν ή πως επηρέασαν οι χώρες τις διεθνείς τους σχέσεις με τα άλλα κράτη κατά την περίοδο της πανδημίας.

Σύνοψη

Στη διεθνή βιβλιογραφία, υπάρχουν διάφορες στρατηγικές και τεχνικές για την αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων. Αρχικά, σημαντική κρίνεται η ενσωμάτωση διάφορων συστημάτων για την διαχείριση πληροφοριών καθώς και η ικανότητα σωστής χρήσης αυτών από εξειδικευμένο προσωπικό. (Heath, 2005). Στη συνέχεια, σύμφωνα με τον Σφακιανάκη (2006), ένα καλό σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης θα βοηθήσει στην οργάνωση της διαχείρισης της κρίσης και στην μείωση του πανικού και του άγχους που μια κρίση μπορεί να προκαλέσει στα μέλη του προσωπικού. Το σχέδιο αντιμετώπισης θα πρέπει να μπει σε εφαρμογή αμέσως μόλις εκδηλωθεί και συμβεί μια κρίση. Επίσης, η σωστή διαχείριση των ΜΜΕ και της εικόνας του οργανισμού είναι βασικοί παράγοντες στην επιτυχημένη διαχείριση των κρίσεων. Σε πολλές περιόδους κρίσεων η διαχείριση της εικόνας γίνεται μέρος της σφαίρας των ΜΜΕ. Για τον λόγο αυτό οι διαχειριστές των κρίσεων οφείλουν να περάσουν την σωστή εικόνα κατά τις περιόδους αυτούς διαφορετικά θα πρέπει να αντιμετωπίσουν έπειτα την αρνητική άποψη του κοινού (Heath, 2005).

Συμπερασματικά, η αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων εξαρτάται από τις δυνατότητες που έχουν τα άτομα ή τα σύνολα να τις αντιμετωπίσουν. Αυτές οι δυνατότητες είναι οι πόροι που πρέπει να εξασφαλιστούν πριν από τις κρίσεις, να διατεθούν και να αναλωθούν κατά τις κρίσεις και να αναπληρωθούν μετά τις κρίσεις χωρίς να διασαλευθούν τα θεμέλια ή η αντοχή των ατόμων και των συνόλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΚΡΑΤΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Κράτη και Διεθνές Σύστημα

Ο Κουσκουβέλης (2007) μας λέει ότι το κατά το Διεθνές Δίκαιο, και έτσι όπως εξελίχθηκε η έννοια της εθνικής κυριαρχίας από έννοια του Συνταγματικού Δικαίου και της θεωρίας περί κράτους, κάθε κράτος αποτελείται από έναν πληθυσμό (λαό), ο οποίος διαμένει σε συγκεκριμένο χώρο (επικράτεια), επί των οποίων (λαού και επικράτειας) ασκείται μία κυρίαρχη εξουσία. Η κυριαρχία λοιπόν είναι η ιδιότητα που χαρακτηρίζει μοναδικά τα κράτη και είναι απόλυτη και αποκλειστική. Ο Douglas North χωρίζει τις θεωρίες περί κράτους σε θεωρίες συμβολαίου (contract theories) και σε θεωρίες αρπαγής ή εκμετάλλευσης (predatory or exploitation theories) (Ηλίας Κουσκουβέλης, 2004). Στις πρώτες ανήκουν εκείνες που πιστεύουν ότι το κράτος είναι αποτέλεσμα συμφωνίας μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας, ενώ στις δεύτερες εντάσσονται οι θεωρίες το κράτος ως αποτέλεσμα επιβολής ατόμων ή ομάδας ατόμων επί των υπολοίπων δια της ισχύς.

Ενώ κατά την ιδεαλιστική προσέγγιση όλα τα κράτη είναι «ίσα» μεταξύ τους (Κοινωνία των Εθνών, Χάρτα των Η.Ε., Συνθήκη της Λισαβώνας για την ΕΕ), η πραγματικότητα μας διδάσκει κάτι διαφορετικό. Γενικά, κατά την ρεαλιστική προσέγγιση, ως μικρά ορίζονται τα κράτη με βάση χαμηλούς υλικούς συντελεστές όπως έκταση, πληθυσμό, οικονομία (ΑΕΠ, Εισόδημα Κατά Κεφαλής), στρατιωτική δύναμη κ.α., με ποσοτικά δηλαδή κριτήρια ή την σημασία – σπουδαιότητα τους στο Διεθνές Σύστημα λόγω της μικρής συμμετοχής στην παγκόσμια οικονομία, περιορισμένη συμμετοχή σε συμμαχίες, χαμηλή φήμη – κύρος, κ.λπ., χρησιμοποιώντας δηλαδή ποιοτικά κριτήρια. Άλλες διαφοροποιήσεις μπορεί να βασίζονται σε Μοντέλα Συμπεριφοράς μικρών κρατών (τα ίδια τα κράτη αντιλαμβάνονται την ύπαρξη και την θέση τους ως μικρής σημασίας για το διεθνές σύστημα, ενώ μία τρίτη προσέγγιση είναι ότι ο χαρακτηρισμός «μικρό κράτος» μπορεί να είναι το πιο αδύνατο μέρος σε μία ασύμμετρη σχέση/συνεργασία κρατών, το οποίο αδυνατεί να αλλάξει από μόνο του την φύση της σχέσης/συνεργασίας (Gstöhl, 2004). Τέλος είναι σημαντικό να διαχωριστούν τα μικρά από τα αδύνατα κράτη (Gstöhl, 2004). Στο σημερινό Διεθνές Σύστημα (ΔΣ) υπάρχουν πολλά παραδείγματα μικρών κρατών, σε βασικά ποσοτικά κριτήρια κυρίως όπως έκταση, και πληθυσμό, που είναι αρκετά ισχυρά σε στους άλλους φορείς ισχύος, όπως οικονομία, στρατιωτική δύναμη, αλλά πρωτίστως σε κύρος και φήμη όπως η Ελβετία στον χρηματοπιστωτικό τομέα και η Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) και το Κουβέιτ στον τομέα της ενέργειας (Gstöhl, 2004) (Nye, 1971). Το κύρος ενός κράτους στις διεθνείς σχέσεις αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους συντελεστές ισχύος του και αν και μη μετρήσιμο μέγεθος, η φήμη κάθε κράτους, ιδιαίτερα των μικρών κρατών, είναι σημαντική για να πετύχει τα αποτελέσματα που επιθυμεί (Παιδή, 2014).

Ο Κουσκουβέλης αναφέρει ότι «τα κράτη στο άναρχο και ως εκ' τούτο ανασφαλές διεθνές σύστημα επιχειρούν να επιβιώσουν» (Ηλίας Κουσκουβέλης, 2004). Κατά τον Waltz επίσης «τα κράτη κατ' ελάχιστο επιδιώκουν την επιβίωση τους και κατά μέγιστο επιδιώκουν την παγκόσμια κυριαρχία» (Kenneth Waltz, 1979). Συνεχίζοντας ο Κουσκουβέλης μας αναφέρει ότι τρεις είναι οι βασικές επιλογές των

κρατών στο Διεθνές Σύστημα. Πρώτον η πλήρης ουδετερότητα (neutrality)²¹, δεύτερον ο πλήρης ή μερικώς απομονωτισμός²² και τέλος να λειτουργήσουν όπως τα περισσότερα μέρη του ΔΣ, ως ενεργά μέλη δηλαδή λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή ισχύος σε αυτό. Όλες οι παραπάνω επιλογές λοιπόν μπορούν να εξασφαλίσουν την επιβίωση ενός κράτους. Από την άλλη, μόνο η συμμετοχή των κρατών στις διεργασίες και στα τεκταινόμενα του ΔΣ μπορεί να εξασφαλίσει τόσο την επιβίωση, όσο και την βελτίωση της θέσης τους στο ΔΣ. Η συμμετοχικότητα με την σειρά της παράγει τρεις επιλογές. Την ηγεμονία (παγκόσμια ή περιφερειακή), την εξισορρόπηση της θέσης του κράτους στο ΔΣ λόγω των διεθνών πιέσεων με την ανάλογη χρήση ισχύος (ποσότητα και είδος) και τέλος την υποχωρητικότητα, μέσω του κατευνασμού ή της σύμπλευσης (bandwagoning). Κατά την θεωρία λοιπόν τουλάχιστον, τα μικρά – κράτη έχουν και αυτά τις ίδιες ακριβώς επιλογές όπως και τα μεγαλύτερα – ισχυρότερα εάν και όπως θα αναφερθεί παρακάτω δεν μπορούν να επιλέγουν με την ίδια άνεση όπως τα ισχυρά.

Σύμφωνα με τους Petar Kurečić, Goran Kozina, Filip Kokotović (Petar Kurečić, 2018) η ερώτηση του «αιώνα» μεταξύ των διεθνολόγων είναι να καταμετρηθούν και να προσδιοριστούν τα «μικρά» κράτη. Τα μικρά κράτη αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία του διεθνούς συστήματος. Ωστόσο, η απόλυτη ισχύς και το σχετικό «βάρος» τους στο ίδιο διεθνές σύστημα είναι αντιστρόφως ανάλογη με τον αριθμό τους. Συνεπώς, ένας μεγάλος αριθμός μικρών κρατών μπορεί να μας «διδάξει» λίγα πράγματα για το ποια είναι αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ώστε να επιτύχουν την επιβίωση αρχικά στο ΔΣ αλλά σημαντικότερα την πρόοδο τους. Έχοντας κατά νου ότι δεν έχει προκύψει ακόμη ευρέως αποδεκτός ορισμός του μικρού κράτους, οι περισσότερες προσπάθειες για τον ορισμό των μικρών κρατών βασίζονται συνήθως σε αυθαίρετα επιλεγμένα κριτήρια επιλογής. Οι περισσότερες ταξινομήσεις πάντως συμφωνούν ότι ο αριθμός των μικρών κρατών στον κόσμο είναι μεταξύ των μισών και των δύο τρίτων όλων των κρατών²³. Η αξία στην μελέτη τους λοιπόν της μελέτης τους έγκειται στο γεγονός ότι τα επιτυχημένα παραδείγματα αντιμετώπισης της πανδημίας, αλλά και κρίσεων γενικότερα, αφορούν τελικά ένα μεγαλύτερο ακροατήριο.

Οι Neumann και Carvalho (Benjamin de Carvalho, 2015) ξεκινούν την μελέτη τους για τα «Μικρά κράτη» με την διαπίστωση ότι η αναζήτηση του status είναι ο βασικός παράγοντας που επηρεάζει τις πολιτικές των μικρών κρατών στο διεθνές σύστημα. Κατά τους Neumann και Gstöhl (Gstöhl, 2004) υπάρχουν τέσσερις βασικές αντιλήψεις στην θεωρία των Διεθνών Σχέσεων για τις μελέτες των μικρών κρατών. Η πρώτη και πιο προφανής αντίληψη είναι ότι η μεγάλη πλειοψηφία των νομικά κυρίαρχων κρατών του κόσμου είναι μικρά. Η δεύτερη αντίληψη περιλαμβάνει την αμφισβήτηση μιας (σιωπηρής ή ρητής) υπόθεσης που εξακολουθεί να είναι βασική για την μελέτη των διεθνών σχέσεων, δηλαδή ότι τα κράτη που έχουν περισσότερες δυνατότητες αναπόφευκτα θα τις χρησιμοποιήσουν στις σχέσεις τους με τα άλλα κράτη, άρα αυτά τα κράτη είναι εκείνα που πρέπει να μελετηθούν και να εξεταστούν. Μία τρίτη αντίληψη αφορά το γεγονός ότι, από θεσμική άποψη, οι μεγάλες δυνάμεις, επειδή είναι αυτές που έχουν την δυνατότητα

²¹ Η οποία μπορεί να συνδυάζεται με απομονωτισμό και/ή εσωτερική ενδυνάμωση.

²² Που μπορεί να συνδυάζεται με μία εσωτερική ενδυνάμωση των πυλώνων ισχύος του κράτους και κυρίως τις στρατιωτικές του δυνατότητες

²³ Δεδομένου ότι σήμερα τα μέλη του Ο.Η.Ε. είναι 193 και σε αυτά δεν συμπεριλαμβάνονται η Ταιβάν, τα εδάφη της Παλαιστίνης και το Βατικανό μπορούμε να υπολογίσουμε τα κράτη ως 196.

να τροποποιούν τις ισορροπίες στο ΔΣ, είναι και υπεύθυνες για να το διαμορφώνουν ανάλογα με τις προκλήσεις. Η τέταρτη αντίληψη τέλος είναι ότι ο ρόλος των θεσμικών οργάνων (π.χ. το Συμβούλιο Ασφαλείας ΟΗΕ, Group of 7(8) κ.α.) και οι πολιτικές μπορούν να εξετασθούν όχι μόνο ως αποτέλεσμα των συμφωνιών μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, αλλά και όσον αφορά και τις σχέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων με τους άλλους παράγοντες του ΔΣ καθόσον και αυτά με την σειρά τους, μεσαία και μικρά κράτη, δύναται να επηρεάζουν τις συμπεριφορές τους (Keohane, 1971).

Εάν και μέχρι πρόσφατα οι μελετητές των διεθνών σχέσεων προσπαθούσαν να εξηγήσουν τις ενέργειες των κρατών και τις διεθνείς σχέσεις μέσα από το δίπολο «κέρδος – ασφάλεια», ο ίδιος ο Hobbes στο έργο του «Λεβιάθαν» αναφέρει ότι οι άνθρωποι, άρα και τα κράτη εάν τα δούμε από το πρίσμα της πρώτης εικόνας του Waltz, ανταγωνίζονται για το κέρδος, την επιβίωση αλλά και την φήμη (Neumann, 2015). Και τα μικρά κράτη λοιπόν, μέσω της ενεργής συμμετοχής τους στο ΔΣ και μέσω της φήμης τους και της επιρροής θα προσπαθούν να βελτιώσουν την θέση τους σε αυτό. Ο σημαντικός παράγοντας προς αυτή την κατεύθυνση πάντως παραμένει να επενδύσουν στην ανθεκτικότητα καθόσον βρισκόμενα στο χαμηλότερο επίπεδο, δέχονται τις πιέσεις όλης της πυραμίδας του ΔΣ εφόσον όπως μας λέει ο Κουσκουβέλης (Ηλίας Κουσκουβέλης, 2004) παρουσιάζοντας την θεωρία Διεθνούς Πολιτικής του Waltz, ότι το ΔΣ είναι άναρχο, ανταγωνιστικό και κυριαρχεί η Αρχή της αυτοβοήθειας. Οι μικρές δυνάμεις πρέπει τουλάχιστον να επιβιώσουν λοιπόν στο άναρχο ΔΣ και στην καλύτερη περίπτωση να ευδοκιμήσουν ζώντας με τις συνέπειες της μικρότητάς τους, δηλαδή της ευπάθειας και της έλλειψης επιρροής σε ένα διεθνές σύστημα που κυριαρχείται από μία ή περισσότερες Μεγάλες Δυνάμεις (Pedi, 2016). Ως εκ τούτου, ο τρόπος με τον οποίο τα μικρά κράτη χειρίζονται τις υποθέσεις τους παραμένει ένα σημαντικό στοιχείο για την σχεδίαση των στρατηγικών τους και την «σοφή» επιλογή των ενεργειών τους.

Τα μικρά κράτη λοιπόν πρέπει να γνωρίζουν τις αδυναμίες/περιορισμούς τους αλλά και τις δυνατότητες/προτεραιότητες τους στο άναρχο ΔΣ²⁴. Ως εκ τούτου, προσπαθούν να διαφυλάξουν και να εκμεταλλευτούν αποτελεσματικά τους δικούς τους πόρους, αξιοποιώντας παράλληλα τους πόρους των συμμάχων τους, τους οποίους χρησιμοποιούν ως «καταφύγια» (Alyson J. K. Bailes, 2015), ή άλλων θεσμικών οργάνων που συμμετέχουν²⁵, προκειμένου να «ξεπεράσουν το βάρος τους». Με άλλα λόγια, αισθάνονται την τρωτότητά τους και αναζητούν συνεχώς τρόπους για να την μειώσουν αλλά και να μεγιστοποιήσουν της επιρροή τους. Οι στρατηγικές των μικρών κρατών που μεγιστοποιούν την επιρροή τους περιλαμβάνουν την ανάληψη καινοτόμων πρωτοβουλιών και την κανονιστική ή πολιτική επιχειρηματικότητα που δημιουργούν αξία για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, αναζητώντας συναίνεση παίζοντας το ρόλο ενός «έντιμου μεσολαβητή» ή ενός διαμεσολαβητή, σχηματίζοντας συμμαχίες ή/και δίκτυα και ομάδες συμφερόντων, κρατώντας όμως την προεδρία, παρέχοντας κάποια αναγκαία εμπειρογνωμοσύνη, καλή προετοιμασία και καλή γνώση των σχετικών θεμάτων, την αξιοπιστία, τη συνέπεια και τη δέσμευση. Σημαντικό για τα μικρά κράτη είναι να χρησιμοποιούν ευελιξία και καλά σχεδιασμένη/υπολογισμένη στρατηγική (flexibility and well-calculated strategy) για να αντιμετωπίζουν τις διεθνείς προκλήσεις (και τα μεγάλα

---

²⁴ SWOT Analysis

²⁵ Ηνωμένα Έθνη, ΕΕ, άλλοι Διεθνείς και Περιφερειακοί Οργανισμοί.

κράτη). Αυτά τα κράτη λέγονται Μικρά αλλά Έξυπνα Κράτη (Small but Smart States).

Στρατηγικές των Μικρών Κρατών στο ΔΣ

Οι Carvalho και Newman (2015) μας λένε ότι για τα μικρά κράτη το παιχνίδι αναζήτησης της ισχύος δεν αποτελεί μία επιλογή, καθώς η αύξηση της ισχύος και δη της στρατιωτικής ισχύος, ενδιαφέρει κυρίως τις περιφερειακές μεσαίες και μεγάλες δυνάμεις. Τα μικρά κράτη πάσχουν κυρίως από ανασφάλεια status, ανασφάλεια αναγνωρισιμότητας και χρησιμότητας τους δηλαδή από τις μεγάλες δυνάμεις. Κατά την Ρεβέκκα Παιδή, «...οι διεθνείς δυνάμεις του συστήματος δημιουργούν συνθήκες ευπάθειας και ευκαιρίες για τα μικρά κράτη (δυνάμεις). Ως εκ τούτου, το διεθνές σύστημα θέτει τα όρια του τι μπορεί να επιτευχθεί από τις μικρές δυνάμεις στη διεθνή πολιτική. Αν και οι πιέσεις που ασκεί το διεθνές σύστημα προς τα μικρά κράτη είναι σταθερές, ο βαθμός που τα επηρεάζει είναι μεταβλητός, καθώς και τα αποτελέσματα που δημιουργεί, δηλαδή το επίπεδο ευπάθειας ή το φάσμα των ευκαιριών είναι διαφορετικά υπό συνθήκες διπολικού συστήματος σε σύγκριση με εκείνα ενός πολυπολικού ή εντός συνθηκών ενός πλήρους αναρχίας²⁶...».

Οι στρατηγικές που έχουν αναγνωρισθεί και αναλυθεί επαρκώς από τους μελετητές των Διεθνών Σχέσεων και αφορούν τις επιλογές που έχουν τα μικρά κράτη έχουν περιληπτικά όπως παρακάτω:

α. Στρατηγική «Μικρά αλλά Έξυπνα» (Small but Smart states) κράτη.

Επειδή, τόσο κατά τον γράφοντα όσο και κατά πολλούς θεωρητικούς των Διεθνών Σχέσεων, δεν υπάρχουν διαφορές στις θεωρίες μελέτης μεγάλων και των μικρών κρατών (Κουσκουβέλης, Lamoreux, Wallace, Κουλουμπής), και η μελέτη των μικρών κρατών δεν αποτελεί ιδιαίτερο κλάδο των διεθνών σχέσεων αλλά ένα κομμάτι της βιβλιογραφίας της (Pedi, 2016) μία τέτοια συζήτηση κρίνεται άσκοπη. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι λόγω της έλλειψης σημαντικών πόρων (που δεν στερούνται αντίστοιχα οι Μεγάλες Δυνάμεις) τα μικρά κράτη θα πρέπει να δρουν πιο «έξυπνα» από τα μεγάλα ώστε να επιτυγχάνουν καλύτερες - υψηλότερες επιδόσεις. Γιατί όπως αναφέρει η Παιδή (Pedi, 2016) η μικρότητα δεν έχει να κάνει με το εάν τα Μικρά Κράτη μοιράζονται ή όχι κοινά συμφέροντα με τις Μεγάλες Δυνάμεις. Οι περιορισμένοι πόροι, η μικρότερη επιρροή στο διεθνές σύστημα και η υψηλότερη ευπάθεια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της μικρότητας των κρατών, ενώ επίσης οι «Μικρές Δυνάμεις» έχουν μια διαφορετική σειρά μέσων (περιορισμένα) και λιγότερα περιθώρια ελιγμών, από τις Μεγάλες Δυνάμεις για να αντιμετωπίσουν τις διεθνείς προκλήσεις. Κατά τον Λίτσα (Litsas, 2020) ένα έξυπνο κράτος είναι ένας λογικός παράγοντας στη διεθνή αρένα το οποίο δίνει ιδιαίτερη προσοχή στη δική του τεχνολογική πρόοδο και ενίσχυση, αναπτύσσει την πολιτική εσωτερικής ασφάλειας σε ποιοτική και όχι ποσοτική βάση, που μπορεί να αναπτύσσει παράλληλα μία μορφή «μαλακής ισχύος» (soft power) και μία «ήπια μορφή» της σκληρής της ισχύος «hard power». Τέλος το έξυπνο κράτος είναι αυτό που επενδύει στην ευέλικτη διπλωματία, κατανοεί τις διακυμάνσεις στο διεθνές περιβάλλον και ενεργεί για να εξασφαλίσει τα εθνικά του συμφέροντα αναβαθμίζοντας την θέση του

---

²⁶ Pedi, Theory of International Relations: Small States in the International System, 2016

στο ΔΣ με στόχο να μεγιστοποιήσει τις προοπτικές επιβίωσής του (Favaro, 2008) (Litsas, 2020). Οι παραπάνω ορισμοί για το έξυπνο κράτος δεν προϋποθέτουν ότι έξυπνα μπορεί να είναι ή πρέπει να είναι μόνο τα μικρά κράτη. Απλώς αυτό που είναι σημαντικό να κατανοηθεί είναι ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις μπορούν από ορισμένες απόψεις και σε ορισμένες περιστάσεις να λειτουργήσουν ως Μικρές Δυνάμεις, ενώ το αντίστροφο δεν είναι δυνατόν. Άρα οι έξυπνες επιλογές αποτελούν μία, όχι βέβαια την μοναδική, συνταγή για την επιτυχία τους και την επιβιωσιμότητα τους. Οι «έξυπνες» λοιπόν στρατηγικές για τα μικρά κράτη όπως έχουν παρουσιαστεί και αναλυθεί από την κα. Ρεβέκκα Παιδή έχουν συνοπτικά όπως παρακάτω:

(1) Μικρά κράτη ως «μεγιστοποιητές» επιρροής (Small States as Influence Maximizers).

Εάν και περιορισμένων δυνατοτήτων υπάρχουν περιπτώσεις στην σύντομη ιστορία των Διεθνών Σχέσεων που «μικρά» (αλλά όχι αδύναμα) κράτη κατάφεραν με τις στρατηγικές τους επιλογές να αλλάζουν συμπεριφορές Μεγάλων Δυνάμεων προς όφελος τους. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αυτές της Φιλανδίας, της Σουηδίας, της Μάλτας, της Κύπρου του Λουξεμβούργου αλλά και του Ισραήλ (Keohane, 1971) και γενικά περιπτώσεις μικρών Ευρωπαϊκών κυρίως κρατών που επηρέαζαν και συνεχίζουν να επηρεάζουν τις πολιτικές της ΕΕ αλλά και των ΗΠΑ. Στις περιπτώσεις αυτές η «έξυπνάδα» των κρατών σχετίζεται με την «επιρροή» που μπορούν να ασκήσουν καθόσον εμφανίζονται ως προς τις Μεγάλες Δυνάμεις άλλες φορές ως οι «έντιμοι» και άλλες φορές ως οι «ανικανοποίητοι» σύμμαχοι.

(2) Από τα «μικρά αλλά έξυπνα» κράτη στα «μικρά επιχειρηματικά κράτη»

Μία άλλη προσέγγιση για τα μικρά κράτη και τις στρατηγικές που μπορούν αυτά να υιοθετήσουν, έρχεται μέσω της θεωρίας των «επιχειρηματικών» κρατών. Κατά την συγγραφέα του βιβλίου «Το επιχειρηματικό κράτος» Mariana Mazzucato, η οικονομική επιτυχία των ΗΠΑ δεν είναι αποτέλεσμα του «μικρού» δημόσιου τομέα και του δόγματος της ελεύθερης αγοράς, αλλά το αποτέλεσμα των δημόσιων και κρατικών χρηματοδοτούμενων επενδύσεων στην καινοτομία και την τεχνολογία. Κατά την συγγραφέα, το κράτος είναι αυτό που θα πρέπει να επενδύσει αρχικά στην έρευνα και την καινοτομία, λόγω των επιχειρηματικών κινδύνων που περιέχουν οι συγκεκριμένοι τομείς, κίνδυνοι που το κράτος μπορεί να αναλάβει πολύ πιο εύκολα από τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες (Mazzucato, 2013). Εάν και η οικονομολόγος κα Mazzucato στο βιβλίο της δεν αναφέρεται στην σημασία του επιχειρηματικού κράτους για τις διεθνείς σχέσεις, οι συνειρμοί έρχονται αβίαστα όταν το 2018, οι κυρίες Ρεβέκκα Παιδή και Κατερίνα Σαρρή παρουσίασαν ένα νέο μοντέλο μικρών κρατών, αυτό του «μικρού επιχειρηματικού κράτους» που μέσω των σωστών επιχειρηματικών επιλογών του, δημιουργεί προστιθέμενη αξία για το ίδιο και τους συμμάχους του. Τα σημαντικότερα στοιχεία της «επιχειρηματικότητας» θα πρέπει να είναι η δημιουργικότητα, η καινοτομία, η προσαρμοστικότητα στις προκλήσεις, αλλά και η διορατικότητα, η ανάληψη κινδύνων και η αβεβαιότητα.

β. Μία ξεχωριστή υπο-κατηγορία στρατηγικών στην περίπτωση των μικρών αλλά έξυπνων κρατών αποτελεί και η επιλογή από τα κράτη ποιους συμμάχους θα επιλέξουν και σε ποιους διεθνείς – περιφερειακούς οργανισμούς και διεθνή

καθεστώτα θα συμμετάσχουν. Παρακάτω θα αναφερθούν συνοπτικά βασικά στοιχεία για αυτές τις επιλογές – στρατηγικές.

(1) Τα μικρά κράτη και οι Συμμαχίες.

Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει αρχικά να προσδιοριστεί αρχικά το σωστό περιεχόμενο της λέξης «Συμμαχία» και να διαχωριστούν αυτές από τους λοιπούς Περιφερειακούς και Διεθνείς Οργανισμούς (οικονομικούς, εμπορικούς, πολιτιστικούς), τα Διεθνή καθεστώτα, τους συνασπισμούς κρατών, και τις διμερείς ή πολυμερείς αμυντικές συμφωνίες. Κατά τον Bergsmann, (Stefan Bergsmann, 2001) "μια συμμαχία μπορεί να οριστεί ως η ρητή συμφωνία μεταξύ κρατών, στην διάσταση της εθνικής τους ασφάλειας, κατά την οποία οι εταίροι υπόσχονται την αμοιβαία βοήθεια μέσω της συνεισφοράς πόρων σε κάθε περίπτωση που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μία απρόβλεπτη κατάσταση και η εξέλιξη της είναι αβέβαιη". Η επιλογή λοιπόν για το ποιες συμμαχίες θα αναπτύξει ή θα συμμετάσχει κάθε χώρα αποτελεί μίας ζωτικής σημασίας στρατηγική του κράτους.

(2) Τα μικρά κράτη και οι Διεθνείς ή /και Περιφερειακοί Οργανισμοί.

Στο ΔΣ η διεθνής συνεργασία κατέχει κεντρική θέση. Η εμφάνιση και η ανάπτυξη διεθνών οργανισμών αποτέλεσε μία θετική εξέλιξη για τα περισσότερα μικρά κράτη. Άλλωστε η εμφάνιση και η αύξηση του αριθμού τους συνδέεται άμεσα με την δημιουργία της Κοινωνίας των Εθνών και την μετεξέλιξη της σε Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών όπως αναφέρει και ο Mattias Maass στο άρθρο του για τα Μικρά κράτη (Small states: Survival and proliferation). Τα μικρά κράτη έχουν δει μια θετική εξέλιξη στην άνοδο των διεθνών οργανισμών, για δύο κυρίως λόγους· πρώτον, επειδή οι διεθνείς οργανισμοί υποτίθεται ότι παρέχουν το πλαίσιο για την δημιουργία κανόνων που δεσμεύουν τα Μεγάλα κράτη στις συμπεριφορές τους, άρα και στους τρόπους χρήσης της ισχύος τους, (π.χ. απαγορεύοντας την χρήση βίας ως μέσω επίλυσης των διαφορών τους με άλλα κράτη) και επειδή αποτελούν μια διεθνής αρένα όπου τα μικρά κράτη μπορούν να υπερασπιστούν και να προωθήσουν τα συμφέροντα τους (Pedi, 2016). Οι επιλογές που επιτρέπει η συμμετοχή των κρατών σε Διεθνούς Οργανισμούς μπορεί να διαφέρει από την ανάπτυξη συνεργασιών, ανάληψη ρόλου «ανεξάρτητου» διαμεσολαβητή στις τεταμένες σχέσεις μεταξύ δύο κρατών, υποστήριξη των ιδεών και των πρωτοβουλιών μεγαλύτερων ομάδων κρατών, χρηματοδότηση και υποστήριξη σε πόρους για τις πρωτοβουλίες των Οργανισμών και πλήθος άλλων επιλογών είτε ως απλά μέλη, είτε ως μέλη αναβαθμισμένης ευθύνης, όπως π.χ. τα μη Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

(3) Τα μικρά κράτη και τα Διεθνή Καθεστώτα (Ευρωπαϊκή Ένωση)

Ως ειδική υποπερίπτωση για την στρατηγική των μικρών κρατών και των Διεθνών Οργανισμών μπορούμε να αναφέρουμε τα μικρά κράτη και την συμμετοχή τους στην ΕΕ. Το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσα από την μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα σε αυτό που γνωρίζουμε σήμερα ως Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρκετά παραδείγματα για την συμμετοχή σε αυτήν μικρών κρατών όχι γιατί πείστηκαν από το εγχείρημα που εμπνεύστηκε ο Ρούμπερτ Σουμάν αλλά πρωτίστως για να εξασφαλίσουν την επιβίωση τους και γιατί την είδαν μία ευκαιρία να προωθήσουν τα συμφέροντα τους.

Γεγονός αποτελεί σήμερα ότι η Ευρώπη των 27 χωρών είναι πιο δύσκολο να καταλήξει σε αποφάσεις για το μέλλον της Ένωσης από την Ευρώπη των 12.

γ. Στρατηγική επιλογή για τα μικρά κράτη είναι και αυτή της «Σύμπλευσης με στόχο το κέρδος». Όπως αναφέρθηκε αρχικά μία από της επιλογές των κρατών στο ΔΣ είναι αυτή της σύμπλευσης. Κατά την σύμπλευση το ασθενέστερο κράτος συμπλέει με τις επιταγές του ισχυρότερου με μοναδικό στόχο την επιβίωση του. Ο Randall Schweller παρουσίασε (Schweller, 1994) μία άλλη προσέγγιση της θεωρίας της σύμπλευσης από την μέχρι τότε επικρατούσα. Αυτή της σύμπλευσης με στόχο το κέρδος. Κατά την θεωρία του Schweller τα μικρά κράτη δεν συμπλέουν απλώς με τα ισχυρότερα για να επιβιώσουν στο άναρχο ΔΣ. Μέσω της σύμπλευσης και αφού εξασφαλίσουν αρχικά την επιβιωσιμότητά τους, αρχίζουν να δημιουργούν κέρδος από τις επιτυχίες της Μεγάλης Δύναμης την οποία ακολουθούν όπως το τσακάλι το λιοντάρι. Έτσι σιγά – σιγά προχωρώντας σε μία εσωτερική αρχικά και εξωτερική αργότερα ενδυνάμωση, προσπαθούν να αποκτήσουν την δική τους περιοχή επιρροής λειτουργώντας ταυτόχρονα όταν το κάνουν επιτυχημένα με την άδεια – ανοχή της Μεγάλης Δύναμης, ως περιφερειακές δυνάμεις αλλά και ως εκπρόσωποι – αντιπρόσωποι των συμφερόντων της Μεγάλης Δύναμης. Κατά τον Schweller λοιπόν το κίνητρο πίσω από την επιλογή μίας στρατηγικής σύμπλευσης με στόχο το κέρδος είναι η απόκτηση εξουσίας, και όχι η απλή επιβίωση για την εξισορρόπηση μιας απειλής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η περίπτωση της Τουρκίας, όπως επιτυχημένα έχει παρουσιάσει ο Λίτσας στο *Bandwagoning for profit and Turkey: Alliance formations and volatility in the Middle East*.

δ. Τέλος μία ακόμη επιλογή στρατηγικής για τα μικρά κράτη είναι αυτή της Ολοκληρωτικής Άμυνας. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα επιτυχημένης εφαρμογής της συγκεκριμένης στρατηγικής αποτέλεσε η περίπτωση της Σιγκαπούρης (Yan, 2007). Το παράδειγμα αυτής της πόλης – κράτος με την επιτυχημένη της εφαρμογή της ολοκληρωτικής άμυνας οδήγησε άλλα κράτη που νοιώθουν την άμεση απειλή μίας Μεγάλης δύναμης για την επιβίωση τους να στραφούν προς αυτή την κατεύθυνση. Κατά τον Wither, η έννοια της «ολοκληρωτικής άμυνας» περιλαμβάνει την ενοποίηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων των κρατών με τις δυνατότητες της κοινωνιών των πολιτών, σε μία προσπάθεια το συνολικό άθροισμα που θα παράγουν αυτοί οι δύο τομείς συνεργαζόμενοι να είναι ανώτερο από την απλή πρόσθεση των δυνατοτήτων τους. Σκοπός αυτής της συνεργασίας είναι η δημιουργία ενός αισθήματος αποτροπή μιας επίθεσης καθιστώντας το κράτος-στόχο μια πολύ σημαντική πρόκληση για κάθε επιτιθέμενο (Wither, 2020).

Σύνοψη

Τα κράτη, μικρά και μεγάλα, διαθέτουν ένα πεπερασμένο πλήθος επιλογών – στρατηγικών στο άναρχο ΔΣ για να επιτύχουν τους στόχους τους που κυμαίνονται από την επιβίωση μέχρι την ηγεμονία. Η διαφορά έγκειται ότι τα μικρά κράτη, λόγω της μικρότητάς τους, των περιορισμένων δηλαδή πηγών ισχύος που διαθέτουν, έχουν και περιορισμένο χώρο για ελιγμούς για να αντιμετωπίσουν τις διεθνείς προκλήσεις. Το «μικρό αλλά έξυπνο κράτος» είναι ένα κράτος που αξιοποιεί αποτελεσματικά τους περιορισμένους πόρους του, αξιοποιεί ευνοϊκές συνθήκες, δημιουργεί χώρο για δράση, συνεργάζεται με άλλους για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του, επιφέρει αλλαγές και ενεργεί με τρόπο που είναι επωφελής για τον εαυτό του και για τους άλλους. Οι άλλες επιλογές για τα μικρά κράτη είναι αυτές

της σύμπλευσης με στόχο το κέρδος και η επιλογή της ολοκληρωτικής άμυνας. Η τελευταία θα πρέπει να αποτελεί τον κανόνα της στρατηγικής που θα υιοθετήσει ένα «μικρό» κράτος όταν τίθεται εν' αμφιβόλω η ύπαρξη του, αλλά προϋποθέτει και ένα πλήθος συνθηκών που θα να ισχύουν οι οποίες δεν είναι αποδεκτές από όλες τις κοινωνίες και εφικτές από όλα τα κράτη. Η γνώση και κατανόηση των στρατηγικών επιλογών είναι ζωτικής σημασίας για να αναλύσει κάποιος τον τρόπο αντίδρασης των κρατών στην αντιμετώπιση κρίσεων όπως αυτή της πανδημίας. Στα επόμενα κεφάλαια θα παρουσιαστούν οι στρατηγικές αντιμετώπισης του COVID-19 από τα κράτη και θα προσπαθήσουμε να τις εντάξουμε στις παραπάνω επιλογές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΑ «ΜΙΚΡΑ» ΚΡΑΤΗ ΤΑ ΚΑΤΑΦΕΡΝΟΥΝ (Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΛΕΤΟΝΙΑΣ)

Εισαγωγή

Η μελέτη της πανδημίας από τον κορωνοϊό μας δείχνει κάποια στοιχεία που ξαφνιάζουν. Σε πολλές περιπτώσεις οι ισχυρές ή μεγάλες δυνάμεις του κόσμου δεν τα πήγαν αρκετά καλά ή μάλλον αντιμετώπισαν την πανδημία με μία εντελώς, όπως προκύπτει εκ' του αποτελέσματος, προσέγγιση. Χώρες όπως η Ιταλία, η Γαλλία, η Ισπανία και το Βέλγιο, ακόμη και το Ηνωμένο Βασίλειο, χώρες με ανεπτυγμένα και εκσυγχρονισμένα συστήματα υγείας μέτρησαν δεκάδες χιλιάδες κρούσματα και χιλιάδες νεκρούς. Από την άλλη πλευρά, χώρες μικρότερες και λιγότερο ανεπτυγμένες όπως η Σλοβενία, η Λιθουανία, η Ουγγαρία αλλά και η Λετονία, τα κατάφεραν εντυπωσιακά καλά. Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε την περίπτωση της Λετονίας η οποία στο τέλος Αυγούστου 2020 μετρούσε 1404 κρούσματα και 32 νεκρούς από την πανδημία²⁷, νούμερα εντυπωσιακά όταν χώρες με ανάλογο πληθυσμό είχαν πολλαπλάσια κρούσματα και νεκρούς.

Σύντομο Ιστορικό

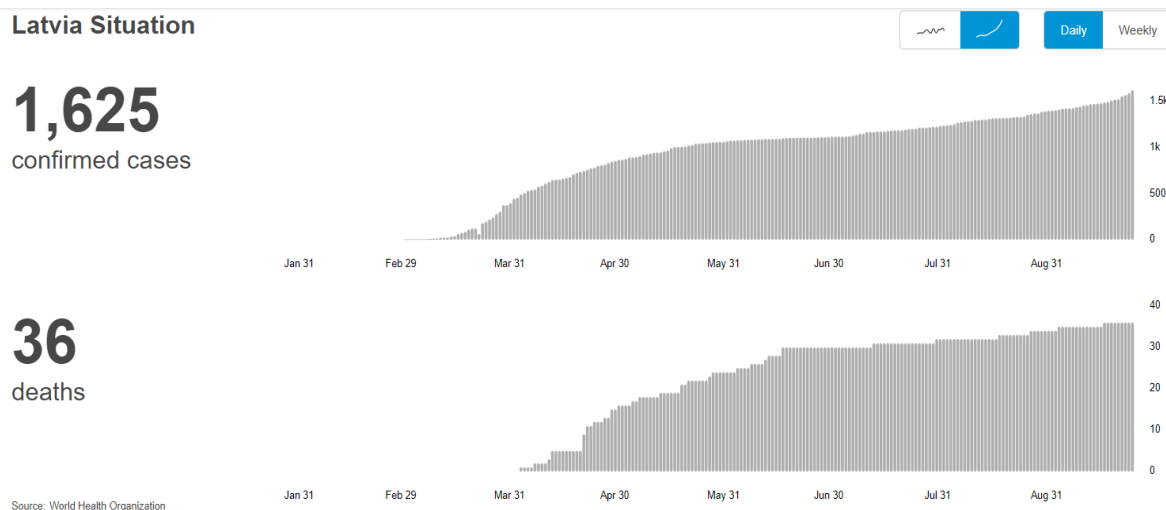
Το πρώτο εισαγόμενο κρούσμα στην Λετονία αναγνωρίστηκε στις 2 Μαρτίου, ενώ ένα 2ο στις 8 Μαρτίου, όταν μία γυναίκα επέστρεψε από χειμερινές διακοπές από την Βόρεια Ιταλία. Οι αρχές της Λετονίας την ίδια ημέρα προχώρησαν στην πραγματοποίηση 222 κλινικών ελέγχων, ενώ όλα τα αναγνωρισμένα κρούσματα μέχρι και την 8 Μαρτίου σχετίζονταν με την Ιταλία. Στις 13 Μαρτίου ο πρωθυπουργός με νόμο κήρυξε την χώρα σε κατάσταση ανάγκης, απαγορεύοντας τις μαζικές συγκεντρώσεις και κλείνοντας σχολεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα, για τα οποία θα ξεκινούσε άμεσα διαδικτυακή εκπαίδευση²⁸. Στις 25 Μαρτίου, επιβεβαιώθηκαν 24 επιπλέον περιπτώσεις COVID-19, αυξάνοντας το σύνολο σε 221. Μεταξύ αυτών ήταν και δύο Καναδοί στρατιώτες του NATO που υπηρετούσαν στη Λετονία²⁹. Άλλα μέτρα που περιλάμβανε η κατάσταση έκτακτης ανάγκης ήταν ο τερματισμός των τουριστικών αλλά και οικονομικών δραστηριοτήτων με χώρες που είχαν επιβεβαιωμένα κρούσματα του κορονοϊού, την εφαρμογή της 14ήμερης αυτόκαραντίνας για τα άτομα που πρόσφατα είχαν ταξιδέψει σε χώρες όπου υπήρχαν κρούσματα του COVID-19, αλλά και την αύξηση των ωρών εργασίας έως και 50% των εργαζομένων στον τομέα της υγείας³⁰. Οι αναλυτές συμφώνησαν ότι οι άμεσες ενέργειες της κυβέρνησης ήταν αυτές που βοήθησαν στο να μετράει μέχρι σήμερα η χώρα μόλις 1404 επιβεβαιωμένα κρούσματα και μόλις 32 θανάτους ένα ποσοστό θνησιμότητας της τάξης του 0,026%, όταν στις ΗΠΑ το αντίστοιχο ποσοστό φτάνει το 0,042%, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο και στο Βέλγιο το 0,16%. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης έληξε επίσημα στις 10 Ιουνίου 2020. Παρόλο την λήξη της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, η χώρα δεν επανήλθε σε μία κατάσταση φυσιολογικότητας ή όπως συνηθίζεται να γράφεται στις μέρες του COVID-19, σε

²⁷ Ποσοστό 0,074% του συνολικού πληθυσμού και 2,28% ήταν το ποσοστό θνησιμότητας σε σχέση με τα καταγεγραμμένα κρούσματα, πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Λετονίας.

²⁸eng.ism.lv/article/society/health/latvian-government-announces-widespread-measures-to-contain-coronavirus.

²⁹baltictimes.com/another_nato_soldier_based_in_latvia_might_have_covid-19_-_defense_ministe

κατάσταση νέας κανονικότητας, όπως αυτή που επικρατούσε μέχρι πριν τις αρχές Μαρτίου. Και αυτό γιατί συνεχίζουν να υφίστανται περιορισμοί στις δημόσιες συγκεντρώσεις, η χρήση μάσκας είναι υποχρεωτική σε όλους τους εξωτερικούς χώρους, τα εμπορικά καταστήματα λειτουργούν με περιορισμούς και γενικά εφαρμόζονται τα περισσότερα από τα περιοριστικά μέτρα που προτείνει ο Π.Ο.Υ. για την αντιμετώπιση εξάπλωσης του ιού.

Εικόνα 3: Καμπύλη Εξάπλωσης του COVID-19 στην Λετονία. Πηγή: World Health Organization

Στρατηγική και Στοχοθεσία

Η στρατηγική της Λετονίας στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την πανδημία είχε δύο ξεχωριστές φάσεις. Στην πρώτη φάση (ή περίοδο), η στόχευση ήταν καθαρά να περιοριστούν οι υγειονομικές επιπτώσεις του κορωνοϊού, με κάθε κόστος, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό αλλά και πολιτικό (Αnon., 2020).

Στις 13 Μαρτίου, όπως αναφέρθηκε, ο πρωθυπουργός Krišjānis Kariņš κηρύσσει σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης την χώρα και απαγορεύτηκαν οι μεγάλες δημόσιες συγκεντρώσεις ενώ και τα σχολεία θα πραγματοποιούσαν εξ αποστάσεως μάθηση. Την ίδια ημέρα ανακοινώνονται και οικονομικά μέτρα υποστήριξης των επιχειρήσεων της τάξης του ενός δισεκατομμυρίου ευρώ (Broadcasting, 2020). Στις 16 Μαρτίου 2020, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Λετονίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης ενημέρωσε με «Nota Verbale» τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ότι η κυβέρνηση της χώρας θα περιορίσει ελευθερίες και δικαιώματα που σχετίζονται με τα «Δικαιώματα του Ανθρώπου και τις Θεμελιώδεις Ελευθερίες» του Χάρτη των Θεμελιώδη Δικαιωμάτων της ΕΕ³¹, ενώ στις 17 Μαρτίου σταματούν τα διεθνή αεροπορικά ταξίδια (Network, 2020). Ωστόσο, αυτό δεν θα επηρέαζε τα ιδιωτικά ταξίδια εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την επιστροφή των πολιτών από το εξωτερικό και τη ροή εμπορευμάτων, ώστε να μην δημιουργηθούν προβλήματα στην τροφοδοσία και το εμπόριο. Ταυτόχρονα αποφασίζεται η ενίσχυση του υγειονομικού τομέα με την δημιουργία 280 νέων κλινών ΜΕΘ με προοπτικές η χώρα

³¹ Έκθεση της ΕΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην ΕΕ, EU Fundamental Rights Agency (FRA), 23 Μαρ 20

να φτάσει μέσα στο έτος τις 1000 κλίνες, μία αύξηση της τάξης του 800% περίπου³². Επιπλέον, σε ότι αφορά τους επιδημιολογικούς ελέγχους, άμεσα δημιουργήθηκαν 10 κινητά σημεία πραγματοποίησης ελέγχων σε αντίστοιχες πόλεις, τα οποία ενίσχυσαν τα σημεία ελέγχων που λειτουργούσαν στα νοσοκομεία της χώρας, ενώ μέχρι την 14 Απριλίου 2020 μπορούσαν να γίνονται καθημερινά 1500 τεστ, τα αποτελέσματα των οποίων ανακοινώνονταν στους εξεταζόμενους σε περίπου 24 ώρες. Τα τεστ γίνονταν δωρεάν για όλους τους πολίτες, ακόμα και αυτούς που δεν είχαν συμπτώματα του ιού.

Η δεύτερη φάση, αφορούσε αποκλειστικά τον περιορισμό των οικονομικών επιπτώσεων από τον κορωνοϊό κυρίως προς τα τις πληγείσες επιχειρήσεις αλλά και τα οικονομικά αδύνατα άτομα.

Εάν και ανακοινώθηκαν διάφορα προγράμματα ενίσχυσης των επιχειρήσεων, όπως αναβολή τρεχουσών και καθυστερημένων πληρωμών φόρου ή την δυνατότητα πληρωμών φόρων με δόσεις όταν η καθυστέρηση σχετίζεται με τον COVID-19, ταχύτερη διαδικασία για επιστροφές φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) ή και ακύρωση προκαταβολών ατομικού (προσωπικού) φόρου εισοδήματος για αυτοαπασχολούμενους (Network, 2020), τέθηκαν πάρα πολλές προϋποθέσεις με τελικό αποτέλεσμα μόνο λίγες επιχειρήσεις έτυχαν αυτών των διευκολύνσεων. Άλλα μέτρα που σχετίζονται με την πανδημία του COVID-19 προέβλεπαν ότι το κράτος θα αναλάμβανε το κόστος άδειας ασθένειας για του εργαζόμενους που είχαν διαγνωσθεί ως ασθενείς του κορωνοϊού, αλλά και να πληρώνει το κόστος της υποχρεωτικής άδειας των εργαζομένων των οποίων οι επιχειρήσεις βρίσκονταν σε καραντίνα³³.

Πέραν από τα παραπάνω μέτρα οι ενέργειες της κυβέρνησης περιορίστηκαν σε διανομή δωρεάν γευμάτων προς τους οικονομικά ασθενέστερους, την δωρεάν πρόσβαση στο διαδίκτυο για τους μαθητές ώστε να υλοποιηθεί η τηλε-εκπαίδευση για την περίοδο του «lockdown» και στην παροχή επιδομάτων προς τους εργαζόμενους που έχασαν την εργασία τους λόγω των περιοριστικών μέτρων. Σε αυτόν τον τομέα η κυβέρνηση της Ρίγας πραγματικά δεν μπόρεσε να επιτύχει πολλά.

Τέλος, για την επικοινωνιακή διαχείριση της κρίσης και την ενημέρωση των πολιτών δημιουργήθηκε διαφημιστική καμπάνια με τίτλο «Μένουμε στο σπίτι» κατά αναλογία με αυτές που «έτρεξαν» και σε πολλές άλλες χώρες, όπως και στην Ελλάδα³⁴.

Εσωτερικές διαστάσεις της Πανδημίας

α. Αντιμετώπιση του κορωνοϊού και εσωτερικές αναταραχές (Ρώσικοι πληθυσμοί)

---

³² Από τις 120 κλίνες ΜΕΘ στην αρχή της πανδημίας η κυβέρνηση μέσω του Υπουργείου Υγείας ανακοίνωσε ότι έθεσε ως στοχοθεσία την αύξηση άμεσα σε 400 κλίνες και σε 1000 μέχρι το τέλος του έτους. Πηγή: Latvian Public Broadcasting, 18 Mar 2020

³³ Πηγή: kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/latvia-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html, 14 May 20

³⁴ Latvia's Official page to fight against COVID-19 (<https://covid19.gov.lv/en>)

Μία άγνωστη για πολλούς πρόκληση που αντιμετώπισε η κυβέρνηση της Λετονίας κατά την περίοδο της πανδημίας ήταν οι διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες και συγκεντρώσεις που πραγματοποιήθηκαν από τους ρωσικούς πληθυσμούς και κοινότητες της χώρας. Με ένα ποσοστό λίγο πάνω από το 25% του πληθυσμού της χώρας να έχουν ρωσικές καταβολές και το 33,8% των κατοίκων να μιλούν την Ρωσική γλώσσα³⁵, υπήρξαν έντονες κατηγορίες ότι η κυβέρνηση εκμεταλλεύτηκε την πανδημία και τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν, για να προωθήσει πολιτικές κατά των μειονοτήτων και κυρίως κατά της ρωσικής μειονότητας. Οι κατηγορίες ανέφεραν ότι τα διαδικτυακά μαθήματα που μεταδίδονταν από την κρατική τηλεόραση και πλατφόρμες του διαδικτύου, μεταδίδονταν μόνο στα Λετονικά και όχι και στα ρωσικά. Οι εντάσεις με τους ρωσικούς πληθυσμούς έχει μακριά ιστορία στην χώρα κυρίως σε ότι αφορά τις προσπάθειες των κυβερνήσεων της Λετονίας να ενσωματωθούν οι μειονότητες μέσω αμφίβολων πρακτικών και επιθετικών μερικές φορές πρακτικών.

β. Κορωνοϊός και Οικονομία

Την Τρίτη, 3 Μαρτίου, η κυβέρνηση της Λετονίας αποφάσισε να διαθέσει 2,6 εκατομμύρια ευρώ για το Υπουργείο Υγείας για να δαπανήσει σε διάφορα μέτρα με στόχο τον περιορισμό της εξάπλωσης του νέου COVID-19 στη χώρα. Από αυτό το ποσό, 1,7 εκατομμύρια ευρώ διατέθηκαν για το πρόγραμμα «Χρηματοδότηση για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης», ενώ το υπόλοιπο ποσό χρησιμοποιήθηκε για άλλες ανάγκες όπως προμήθειες ιατροφαρμακευτικού εξοπλισμού.

Στις 13 Μαρτίου, η κυβέρνηση ανακοίνωσε υποστήριξη ύψους ενός δισεκατομμυρίου ευρώ για τις επιχειρήσεις που πλήττονται από κοροναϊό, η οποία θα παρέχονταν ως «χρηματοοικονομική βοήθεια» (όπως αναβολή του οφειλόμενου φόρου για διάστημα έως τριών ετών για τις κατηγορίες επιχειρήσεων που θα πλήττονταν περισσότερο, καθώς και απλούστευση αλλά και επιτάχυνση των επιστροφών φόρου για τους επιχειρηματίες)³⁶. Επίσης η κυβέρνηση παραιτούνταν από τις προκαταβολές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για το 2020 και όλα αυτά τα μέτρα θα υλοποιούνταν μέσω της κρατικής τράπεζας ανάπτυξης ALTUM, καθόσον όπως δήλωσε ο Υπουργός Οικονομικών Jānis Reirs, η Λετονία ήταν σε καλύτερη οικονομική θέση σε σύγκριση με την οικονομική κρίση του 2008. Ο υπουργός Γεωργίας Kaspars Gerhards εξήγησε ότι δεν αναμένονταν ελλείψεις τροφίμων και ότι η εσωτερική παραγωγή τροφίμων θα μπορούσε να ικανοποιήσει περισσότερο τις ανάγκες του πληθυσμού.

Στις 19 Μαρτίου αποφασίζεται η παροχή επιδόματος ανεργίας, μέχρι τα 700€, για τους εργαζόμενους που έχασαν την εργασία τους ή αδυνατούσαν να εργαστούν λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν. Οι περιορισμοί και τα προαπαιτούμενα που τέθηκαν όμως οδήγησαν σε σημαντική μείωση του αριθμού των εργαζομένων που διατέθηκε τελικά το υπόψη επίδομα και αυτό διότι θα έπρεπε οι εταιρίες υποχρεώνονταν να υποβάλλουν στοιχεία εργαζομένων που δύναται και πληρούν τα κριτήρια να λάβουν το συγκεκριμένο επίδομα αλλά και την ίδια ώρα

³⁵ Στοιχεία CIA Factbook 2020

³⁶ Public broadcasting of Latvia: Latvian government announces billion-euro support for businesses hit by coronavirus, 13 Mar 20

ήταν φορολογικά τακτοποιημένες. Και αυτό σε μία χώρα που η μη καταγεγραμμένη εργασία πλησιάζει το 20%, ενώ στην πρωτεύουσα ξεπερνά το 37%³⁷.

Οι οδηγίες που εκδόθηκαν στις 24 Μαρτίου 2020 καθόρισαν επίσης ποιες βιομηχανίες "επηρεάστηκαν περισσότερο" από το COVID-19 και περιλάμβαναν τη δημόσια τροφοδοσία, τις διεθνείς μεταφορές επιβατών, τη μίσθωση οχημάτων, τη φιλοξενία και τον τουρισμό, τις δημόσιες και πολιτιστικές εκδηλώσεις, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες φυσικής υγείας (γυμναστήρια).

Εξωτερικές Διαστάσεις

Η Λετονία αντιλήφθηκε νωρίς την σημασία της διπλωματίας της «μάσκας» ή αλλιώς την παροχή υγειονομικού υλικού, καθώς από τις 11 Φεβρουαρίου 2020 δώρισε 378 ειδικές προστατευτικές στολές αλλά και μάσκες, αναπνευστικές συσκευές αλλά και άλλο υγειονομικό υλικό, αλλά και υλικό πρόληψης επιδημιών στην Κίνα, για να χρησιμοποιηθούν στην περιοχή του Γιουμπέι αλλά και σε άλλες περιοχές που πλήττονταν από τον κορωνοϊό. Παρόλο τα οικονομικά προβλήματα και τους περιορισμένους πόρους της χώρας με την κίνηση αυτή μπήκε στις χώρες που αναλαμβάνουν διεθνείς πρωτοβουλίες.

Σημαντικές πρωτοβουλίες προσπάθησε να πάρει η χώρα στα διεθνή φόρα και τους διεθνείς ή περιφερειακούς οργανισμούς μέσω των αντιπροσώπων της. Χαρακτηριστικές πρωτοβουλίες ήταν η διοργάνωση τηλε-διάσκεψης στις 27 Απρ 20 των αντιπροσώπων των κρατών στα Η.Ε. που αφορούσε τις πρωτοβουλίες που θα έπρεπε να αναληφθούν από τα Η.Ε. για την επίτευξη των «Στόχων Αειφόρου Ανάπτυξης» (Sustainable Development Goals) κατά την περίοδο της πανδημίας και κυρίως για την ανακούφιση και υποστήριξη των πιο αδύνατων χωρών αλλά και στην μακροπρόθεσμη ανάκαμψη³⁸. Άλλες πρωτοβουλίες στα Η.Ε. αφορούν την επιχορήγηση με 100.000 ευρώ για την υποστήριξη του Παγκόσμιο Οργανισμού Υγείας στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού, προτρέποντας ταυτόχρονα και άλλα κράτη να υποστηρίξουν έμπρακτα τις προσπάθειες του Π.Ο.Υ. για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού σε χώρες που αντιμετωπίζουν ανθρωπιστική κρίση.

Αντίστοιχες πρωτοβουλίες προτάθηκαν και μέσω της ΕΕ που αφορούσαν την ανάπτυξη μέτρων από την Ένωση για την υποστήριξη χωρών της Ανατολικής Ευρώπης από τον κορωνοϊό, όπως η Ουκρανία, αλλά και να ενισχυθεί η υποστήριξη της ΕΕ σε χώρες όπως η Γεωργία και η Μολδαβία που δέχονται πιέσεις στα εξωτερικά τους σύνορα από την Ρωσία³⁹.

Στο ίδιο μήκος κύματος, όπως συνηθίζεται να λέγεται, ήταν και η πρωτοβουλία για την οικονομική συνεργασία μεταξύ των Βαλτικών και Σκανδιναβικών χωρών. Τον Απρίλιο του 2020, ο υπουργός Εξωτερικών της Λετονίας συμμετείχε σε τηλεδιάσκεψη με άλλους υπουργούς Εξωτερικών της Βαλτικής και των Σκανδιναβικών χωρών, για να συζητήσει περί των εξελίξεων της πανδημίας από τον COVID-19 και τους τρόπους περιορισμού της δραστηριότητας του, αλλά και μέτρων

³⁷ Πηγή: EU FRA Report, Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications in Latvia, 23 Mar 20

³⁸ Πηγή: Ανακοίνωση Υπουργείου Εξωτερικών Λετονίας, 28 Απρ 20.

³⁹ china-cee.eu/2020/05/07/latvia-external-relations-briefing-latvias-foreign-policy-priorities-in-april-2020-aimed-at-overcoming-the-covid-19-crisis/

προφύλαξης. Συζητήθηκαν επίσης ευκαιρίες περιφερειακής συνεργασίας για την έξοδο από τη συνεχιζόμενη κρίση. Τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2020, η Λετονία συνεργάζεται ενεργά με τους εκπροσώπους των σκανδιναβικών και βαλτικών χωρών για να εξασφαλίσει τις πτήσεις επαναπατρισμού προς τη Λετονία. Όλοι οι υπουργοί Εξωτερικών του αξιολόγησαν θετικά τη συνεργασία των υφιστάμενων προξενικών υπηρεσιών των χωρών NB8⁴⁰ για τη διοργάνωση ταξιδιών επαναπατρισμού, καθώς και την παροχή ευκαιριών διέλευσης για τους πολίτες προς τη χώρα μόνιμης διαμονής. Ωστόσο, επισημάνθηκε ότι υπάρχει ανάγκη για πιο ολοκληρωμένες και συνεκτικές λύσεις που θα διασφαλίσουν ότι οι χώρες της περιοχής θα εξέλθουν σταδιακά από την κρίση του κορωνοϊού. Για να εξασφαλιστεί η έξοδος από τη συνεχιζόμενη κρίση, είναι σημαντικό να ανταλλάσσονται τακτικά ενημερωμένες πληροφορίες σχετικά με τη μείωση των περιοριστικών μέτρων, ούτως ώστε η έξοδος από την κρίση των εθνικών και περιφερειακών χωρών να πραγματοποιείται σταδιακά και με συντονισμένο τρόπο. Η τρέχουσα προτεραιότητα για τη Λετονία και τις χώρες του NB8 είναι η επίλυση των ζητημάτων που αφορούν την οικονομική συνεργασία καθώς και της διατήρησης ανοιχτών των συνόρων για την κυκλοφορία αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και την συνεργασία στην προμήθεια κοινών ιατρικών αγαθών.

Μία ακόμη πρωτοβουλία ήταν η ανακοίνωση της «Ταξιδιωτικής Φούσκας»⁴¹ που αφορούσε το άνοιγμα των συνόρων, για τουριστικούς κυρίως λόγους μεταξύ των χωρών της Βαλτικής, αρχικά και με την πρόβλεψη αυτό το άνοιγμα να επεκταθεί και με τις Σκανδιναβικές χώρες. Έτσι η Λετονία μαζί με την Λιθουανία και την Εσθονία δημιούργησαν την πρώτη «ταξιδιωτική φούσκα» εντός της Ε.Ε., σε μια προσπάθεια για επανεκκίνηση των οικονομιών τους μετά το «lockdown» και το κλείσιμο των συνόρων λόγω κορωνοϊού. Οι κάτοικοι των τριών χωρών θα μπορούσαν να ταξιδεύουν ελεύθερα στην περιοχή, ενώ για τους πολίτες άλλων χωρών από το εξωτερικό θα επιβάλλονταν 14ήμερη καραντίνα. Η πρωτοβουλία υιοθετήθηκε καθόσον, σύμφωνα με δηλώσεις αξιωματούχων» οι χώρες της Βαλτικής είναι στενοί εταίροι, έχουν παρόμοια επιδημιολογική κατάσταση και οι οικονομίες τους είναι αλληλένδετες, οπότε η ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών και των προϊόντων είναι πολύ σημαντική για την περιοχή»⁴². Πάντως, ούτε η Πολωνία, ούτε η Φιλανδία που είχαν χαλαρώσει τους ταξιδιωτικούς τους περιορισμούς με την Λιθουανία και την Εσθονία αντίστοιχα για όσους μετακινούνται για επαγγελματικούς ή εκπαιδευτικούς λόγους, παρόλο που προσκλήθηκαν να ενταχθούν στην «ταξιδιωτική φούσκα» των γειτονικών τους βαλτικών χωρών, δεν συμμετείχαν τελικά.

Τέλος η πανδημία του COVID-19 επιδείνωσε τις σχέσεις της χώρας με την Ρωσία. Οι σχέσεις της Ρωσίας με τις χώρες της Βαλτικής δεν ήταν ποτέ οι καλύτερες από τότε που οι χώρες αυτές αποσχίστηκαν από την ΕΣΣΔ με την πτώση του κομμουνισμού και την διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Η στροφή που επέλεξαν οι νέο-δομηθέντες χώρες της Βαλτικής προς τον δυτικό κόσμο, την ΕΕ και

⁴⁰ Nordic-Baltic 8 (Νορβηγία, Σουηδία, Φιλανδία, Δανία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία και Ισλανδία)

⁴¹ «Travel Bubble», Πρωτοβουλία που υιοθετήθηκε και διάφορες χώρες σε άλλες περιοχές του πλανήτη. Συμμετείχαν οι Λιθουανία, η Λετονία και η Εσθονία

⁴² Δηλώσεις του κ. Αρνόλντας Πρανκεβίσιους, εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Λιθουανία..

το NATO, επιδείνωσε τις ήδη τεταμένες σχέσεις αλλά βοήθησε τις χώρες της περιοχής να εξασφαλίσουν την αυτονομία και την κυριαρχία τους από την Ρωσία αφού τα τελευταία ρωσικά στρατεύματα εγκατέλειψαν την Λετονία το 1999. Η ένταξη της Εσθονίας, της Λετονίας και της Λιθουανίας τόσο στο NATO όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν μια γεωπολιτική απώλεια για τη Ρωσική Ομοσπονδία.

Τα περιστατικά διασποράς του κορωνοϊού στις αρχές Μαρτίου και τα μέτρα πολιτικών ελευθεριών που ετοιμάζονταν να ανακοινώσει η χώρα δημιούργησαν μία εκστρατεία παραπληροφόρησης από ρωσικά ΜΜΕ, όπως το SPUTNIK, ότι ο ιός της κορώνας δημιουργήθηκε σε εργαστήριο της Λετονίας⁴³. Επίσης τα περιστατικά κορωνοϊού μεταξύ καναδών κυρίως στρατιωτών του NATO που βρίσκονται στην περιοχή οδήγησαν σε αντίστοιχες εκστρατείες παραπληροφόρησης. Την περίοδο που εμφανίζονται τα κρούσματα του ιού μεταξύ των στρατιωτών του NATO ήταν προγραμματισμένη η διεθνής άσκηση «STEELE CRESCENDO-20», η οποία συγκέντρωσε στρατεύματα από πολλές χώρες που συμμετείχαν στην άσκηση⁴⁴. Τα ρωσικά μέσα ενημέρωσης κατηγορούσαν το NATO ότι με την παρουσία του στην περιοχή εξάπλωσε τον κορωνοϊό σε περιοχές που δεν αντιμετώπιζαν μέχρι τότε πρόβλημα με την πανδημία. Στο ίδιο μήκος κύματος και εκστρατείες παραπληροφόρησης για την παρουσία του NATO και την διασπορά του COVID ή την εντολή ανώτατων αξιωματούχων να εξαπλωθεί στοχευμένα ο ιός σε χώρες όπως η Λιθουανία και η Πολωνία⁴⁵. Αντίστοιχες εκστρατείες παραπληροφόρησης οργανώθηκαν από την Ρωσία και κατά της ΕΕ για τις περιοχές που ζουν ρωσικοί πληθυσμοί στα Δυτικά βαλκάνια κατηγορώντας την για έλλειψη ευαισθητοποίησης για τις ανάγκες των εκεί πληθυσμών⁴⁶.

Αξιολόγηση της Χώρας στην Έκθεση του Deep Knowledge Group

Στην έκθεση του Deep Knowledge Group, που καθορίστηκε από τον γράφοντα ως η βάση αξιολόγησης των χωρών στην αντιμετώπιση της πανδημίας του COVID-19, η Λετονία καταλαμβάνει την 31^η θέση παγκοσμίως κινούμενη στις υψηλότερες σχετικά θέσεις της Ευρωπαϊκής ηπείρου (14^η) και της Ευρώπης των 27(10^η). Εάν και η χώρα ξεκίνησε από αρκετά χαμηλά στους τομείς της υγειονομικής ετοιμότητας για την αντιμετώπιση της πανδημίας (72^η θέση) και ετοιμότητας για καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης (52^η θέση), η χώρα τα πήγε αρκετά καλύτερα στον τομέα των μέτρων περιορισμού και «κλειδώματος» της χώρας (34 θέση), την περιφερειακή ανθεκτικότητα (35^η θέση), την αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης και την διαχείριση των κινδύνων (28^η θέση) αλλά και στον έλεγχο και παρακολούθηση των περιστατικών (25^η θέση) του κορωνοϊού (Group, 2020), επιτυγχάνοντας νούμερα της τάξης των 1393 περιστατικών και 18 θανάτων⁴⁷ τα πλέον εντυπωσιακά στην Ευρώπη⁴⁸.

⁴³ Barbara Wesel, "Is Russia running a coronavirus disinformation campaign?" Deutsche Welle, March 20, 2020

⁴⁴ [cbc.ca/news/politics/nato-latvia-battle-group-pandemic-covid-coronavirus-disinformation-russia](https://www.cbc.ca/news/politics/nato-latvia-battle-group-pandemic-covid-coronavirus-disinformation-russia)

⁴⁵ [cyberscoop.com/russia-disinformation-ghostwriter-secondary-infektion/](https://www.cyberscoop.com/russia-disinformation-ghostwriter-secondary-infektion/)

⁴⁶ [balkaninsight.com/2020/09/22/covid-19-provides-new-material-for-russian-anti-eu-disinformation/](https://www.balkaninsight.com/2020/09/22/covid-19-provides-new-material-for-russian-anti-eu-disinformation/)

⁴⁷ Στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας την 31 Αυγ 2020.

⁴⁸ www.economist.com/graphic-detail/2020/07/03/tracking-the-coronavirus-across-europe

Σύνοψη

Η Λιθουανία, η Λετονία και η Εσθονία, οι τρεις φτωχότερες χώρες της Ευρωζώνης, αναμένουν οι οικονομίες τους να συρρικνωθούν κατά 7- 8% το 2020 (αισιόδοξες προβλέψεις). Το δημοσιονομικό έλλειμμα αναμένεται να φθάσει το 7,3% αυτό το έτος και το 4,5% το επόμενο έτος. Η ΕΕ έχει εκτιμήσει ότι τα μέτρα στήριξης που είχαν ήδη εφαρμοστεί από τη λετονική κυβέρνηση για την άμβλυση της κρίσης από τον COVID-19 έχουν υπερβεί το 3% του ΑΕΠ ή το ένα δισεκατομμύριο ευρώ, ενώ προβλέπει επίσης ότι το δημόσιο χρέος θα αυξηθεί στο 43,7% του ΑΕΠ αυτό το έτος, αλλά θα παραμείνει κάτω από το "ανώτατο όριο του Μάαστριχτ" του 60%⁴⁹.

Η στρατηγική που επέλεξε να υιοθετήσει η χώρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας είναι αυτή του μικρού αλλά έξυπνου κράτους το οποίο μέσω των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνει ή προτείνει, δημιουργώντας προστιθέμενη αξία για τους συμμάχους της και για τους διεθνείς – περιφερειακοί οργανισμοί που συμμετέχει. Παρουσίασε τον εαυτό της ως ενεργό μέλος της διεθνούς κοινότητας με σκοπό να δημιουργήσει πλεόνασμα φήμης – αναγνώρισης, βελτιώνοντας με αυτόν το τρόπο την θέση της στην πυραμίδα του ΔΣ. Έπαιξε σωστά το χαρτί του έμπιστου σύμμαχου όταν η Ρωσία κατηγόρησε τις Βαλτικές χώρες για την παρουσία του NATO στην περιοχή ως λόγο για την διασπορά του κορωνοϊού στους Ρωσικούς πληθυσμούς που ζουν στις περιοχές. Ο πρόεδρος της Λετονίας, Egils Levits, εξέφρασε την ευγνωμοσύνη της χώρας του στον ομόλογο του του Καναδά για την παρουσία των στρατευμάτων της χώρας του υπό το NATO στην Λετονία. Στην επιστολή του, ο Λέβιτς έκανε ειδική αναφορά στο γεγονός ότι είναι πολύ δύσκολο για τους στρατιώτες να είναι μακριά από τις οικογένειές τους και τους αγαπημένους τους κατά τη διάρκεια μιας πανδημίας, προσθέτοντας ότι η Λετονία λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας για την προστασία της υγείας των συμμαχικών στρατευμάτων.

---

⁴⁹ The Baltic Times, 20 Μαΐου 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΚΟΡΩΝΟΪΟΣ ΦΤΑΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΖΗΛΑΝΔΙΑΣ)

Εισαγωγή

Μία άλλη ενδιαφέρουσα περίπτωση στις στρατηγικές αντιμετώπισης των επιπτώσεων από την πανδημία του κοροναϊού, είναι αυτή της Νέας Ζηλανδίας. Μία χώρα που είχε όλες τις προϋποθέσεις να αποτελέσει το τέλειο παράδειγμα ενός γενικού lockdown από τον υπόλοιπο κόσμο, καθόσον η νησιωτική αυτή χώρα, όντας απομονωμένη στην νοτιο-ανατολική γωνία του πλανήτη μας είναι προσβάσιμη αεροπορικώς μόνο μετά από 15ώρη πτήση από το Νέο Δελχί. Σε αυτή την φυσική της θέση ίσως οφείλετε η μεγάλη επιτυχία της χώρας να μετρά μόνο 1132 επιβεβαιωμένα κρούσματα και μόνο 22 θανάτους⁵⁰. Ακόμη ποιο εντυπωσιακό στατιστικό είναι ότι η χώρα έχει καταγράψει τον τελευταίο θάνατο στις 28 Μαΐου 20, 3 περίπου μήνες⁵¹, ενώ από τις 04 Μαΐου έως και τις 6 Αυγ 20 παρουσίαζε σχεδόν μηδενικό αριθμό ημερήσιων κρουσμάτων⁵².

Σύντομο Ιστορικό

Παρόλη την αντικειμενική δυσκολία πρόσβασης από το εξωτερικό, η χώρα βίωσε το πρώτο εισαγόμενο κρούσμα στις 28 Φεβ 20⁵³, αποδεικνύοντας ότι καμία χώρα δεν μπορεί να αυτό-ασφαλιστεί στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Για περίπου δύο εβδομάδες δεν πάρθηκε κανένα μέτρο για τον περιορισμό της μετάδοσης του ιού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα στις 14 Μαρ 20, η χώρα να μετρά έξι εισαγόμενα κρούσματα, οπότε και ανακοινώνονται και τα πρώτα μέτρα για τον περιορισμό της πανδημίας, δηλαδή τον αυτοπεριορισμό των ταξιδιωτών από το εξωτερικό για 14 ημέρες, σύμφωνα με τις οδηγίες και παραινέσεις του Π.Ο.Υ.. Παρόλο τον μικρό αριθμό των κρουσμάτων, η κυβέρνηση άρχισε να λαμβάνει όλο και ισχυρότερα – αυστηρότερα μέτρα, ίσως και κάποια από τα σκληρότερα μέτρα αυτό-απομόνωσης παγκοσμίως⁵⁴. Το σύνθημα το δίνει η ίδια η Πρωθυπουργός της χώρας κα. Jacinda Ardern «Ξεκινάμε νωρίς και πάμε δυνατά»⁵⁵. Όλα τα σύνορα, αεροδρόμια και λιμάνια της χώρας έκλεισαν οριστικά για επισκέπτες και τουρίστες από τις 19 Μαρτίου 20 και οι αλλοδαποί αλλά και οι πολίτες της Νέας Ζηλανδίας που επέστρεψαν από το εξωτερικό τέθηκαν σε 14ήμερη υποχρεωτική αυτοαπομόνωση.

Άδειες εισόδου στην χώρα δίνονταν μόνο κατόπιν αυστηρών ελέγχων και απόλυτης δικαιολόγησης του σκοπού της εισόδου στην χώρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η άδεια εισόδου στα κινηματογραφικά συνεργεία του Χόλυγουντ και συγκεκριμένα στον σεναριογράφο, σκηνοθέτη και παραγωγό James Cameron στις 31 Μαΐ 20, με σκοπό την πραγματοποίηση γυρισμάτων για την ταινία «Avatar II», αφού αυτά χαρακτηρίστηκαν σοβαρής οικονομικής σημασίας για την εθνική

⁵⁰ Στοιχεία της 24 Αυγ 20, σύμφωνα με το Υπουργείο Υγείας της χώρας.

⁵¹ Πριν γραφτεί το παρόν κείμενο στις 26 Αυγούστου 20

⁵² 1487 κρούσματα στις 04 Μαΐου – 1567 στις 04 Αυγ 20.

⁵³ Εισαγόμενο από το Ιράν σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Υγείας της Νέας Ζηλανδίας.

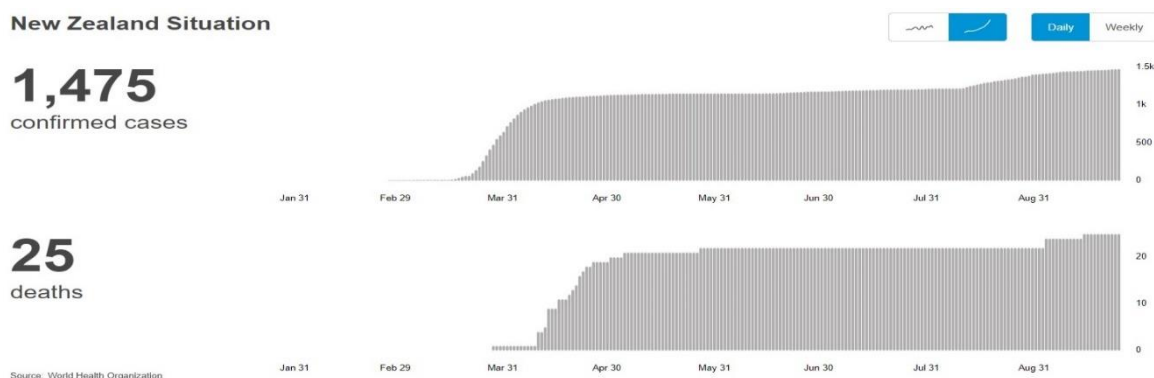
⁵⁴ CNN News, 20 Apr 20

⁵⁵ Coronavirus: How New Zealand relied on science and empathy, BBC News, 20 Απρ 20.

οικονομία⁵⁶. Και αυτό έχει την ξεχωριστή σημασία του καθώς το Χόλυγουντ και η βιομηχανία του κινηματογράφου αφήνουν έσοδα στην χώρα που ξεπερνούν τα 2.2 δις \$⁵⁷, αλλά παράγουν και προστιθέμενη αξία στον τουρισμό της, αφού ένα μεγάλο ποσοστό των τουριστών επιλέγουν την Νέα Ζηλανδία ως προορισμό με σκοπό να δουν από κοντά και να επισκεφτούν τις περιοχές όπου πραγματοποιήθηκαν γυρίσματα από υπερπαραγωγές του Χόλυγουντ όπως “Ο Άρχοντας των Δακτυλιδιών” και το “Hobbit”, η επανέκδοση του «King Kong» από τον Πήτερ Τζάκσον, το “Marvel Avengers Infinity War”, το “Avatar” και άλλες.

Στις 21 Μαρ 20, ένα σύστημα συναγερμού τεσσάρων επιπέδων υιοθετήθηκε για τη διαχείριση της επιδημίας στη Νέα Ζηλανδία. Κάθε επίπεδο συναγερμού, θα επέφερε επιπλέον περιορισμούς στις μετακινήσεις και τις δραστηριότητες. Εάν και το σύστημα ήταν εθνικό, κάθε περιοχή / επαρχία θα μπορούσε να βρίσκεται σε διαφορετικό επίπεδο συναγερμού ανάλογα με τον αριθμό των κρουσμάτων και τις περιπτώσεις εντοπισμού και θα μπορούσε να αλλάζει άμεσα μόλις διαπιστώνονταν σημαντικές μεταβολές, θετικές ή αρνητικές⁵⁸. Η χώρα ξεκίνησε από το επίπεδο 2 και ανέβηκε άμεσα στο επίπεδο 3 στις 23 Μαρ και στο επίπεδο 4 την μεθεπόμενη ημέρα 25 Μαρ 20, ημέρα που πραγματοποιήθηκε και το γενικό – εθνικό «lockdown». Η χώρα επανήλθε στο επίπεδο 1 στις 8 Ιουν 20, όπου άρθηκαν όλοι οι εσωτερικοί περιορισμοί εκτός από την ελεύθερη είσοδο στην χώρα και τους ελέγχους στα συνοριακά σημεία εισόδου (αεροδρόμια, λιμάνια). Η Νέα Ζηλανδία λοιπόν με τα άμεσα μέτρα της και την ταχεία αντίδραση στα περιστατικά εντοπισμού μολύνσεων λόγω του ιού της κορώνας, κατάφερε να έχει μία ταχύτερη «ισοπέδωση» της καμπύλης κρουσμάτων.

Καθώς λοιπόν οι χώρες σε όλο τον κόσμο εργάζονταν για να εξομαλύνουν την καμπύλη αύξησης των λοιμόξεων η Νέα Ζηλανδία έθεσε έναν ακόμη πιο φιλόδοξο στόχο. Όπως δήλωσε και η πρωθυπουργός της χώρας Jacinda Ardern στις 16 Απριλίου “ ... Έχουμε την ευκαιρία να κάνουμε κάτι που καμία άλλη χώρα δεν έχει επιτύχει, να εξαλείψουμε τον ιό και να ισοπεδώσουμε την καμπύλη κρουσμάτων ..... ”⁵⁹.

Εικόνα 4: Διάγραμμα κρουσμάτων COVID-19 στην Νέα Ζηλανδία

⁵⁶ New Zealand Herald, 31 Mai 20

⁵⁷ Hollywood reporter, 4 Sep 2019 (<https://www.hollywoodreporter.com/news/new-zealand-film-tv-production-revenues-fall-2018-1200407>)

⁵⁸ Newshub, Tova O'Brien, 21 March 2020. "Jacinda Ardern announces alert system for COVID-19".

⁵⁹ Time.com, Why New Zealand's Coronavirus Elimination Strategy Is Unlikely to Work in Most Other Places, By AMY GUNIA, Apr 24, 2020 4:28 AM EDT

Στις 8 Ιουνίου, η Νέα Ζηλανδία ανακοίνωσε ότι το τελευταίο άτομο που είχε μολυνθεί με COVID-19 έχει αναρρώσει. Συνολικά, η Νέα Ζηλανδία (4,8 εκατομμύρια κάτοικοι) επιβεβαίωσε μόλις 1.738 κρούσματα και 22 θανάτους από τον κορωνοϊό στις 31 Αυγ 20. Και ενώ η χώρα μετράει τρεις περίπου μήνες χωρίς ούτε ένα κρούσμα από τον COVID-19, τα σύνορα της χώρας παραμένουν κλειστά και η κανονικότητα επιστρέφει στην χώρα, η εμφάνιση τεσσάρων νέων κρουσμάτων οδηγεί την κυβέρνηση στην λήψη νέων αυστηρών περιοριστικών μέτρων, εάν και μόνο στην περιοχή του Όκλαντ αρχικά⁶⁰. Αντίστοιχα περιστατικά εμφάνισης κρουσμάτων σε χώρες που εμφανίζονταν απαλλαγμένες από τον κορωνοϊό⁶¹, αποδεικνύοντας πως η πραγματική «εξαφάνιση» του ιού θα απαιτήσει μεγαλύτερες θυσίες από ένα μακρύ και αυστηρό «lockdown».

Στρατηγική και Στοχοθεσία

Η οικονομία της Νέας Ζηλανδίας είναι μία ελεύθερη οικονομία της αγοράς, με μικρό κρατικό ποσοστό επιχειρήσεων. Το μικρό μέγεθος του δημόσιου τομέα, βοήθησε στον περιορισμό των οικονομικών απωλειών. Η στρατηγική ενός ιδιόμορφου «αυτό-απομονωτισμού» φαίνεται να λειτούργησε όπως απέδειξαν τα νούμερα που αναφέρθηκαν παραπάνω. Η Νέα Ζηλανδία με ένα τολμηρό σχέδιο έχει γίνει σημείο θαυμασμού από όλο τον κόσμο. Αλλά η Νέα Ζηλανδία είναι ένα μικρό, αρκετά πλούσιο νησιωτικό σύμπλεγμα - κράτος, μακριά από άλλες μεγάλες χώρες, με έναν πληθυσμό που είναι αρκετά διασπαρμένος. Οι ειδικοί επισήμαναν ότι η επιτυχία της χώρας θα είναι δύσκολο να αναπαραχθεί αλλού - ειδικά σε μέρη όπως οι ΗΠΑ⁶². Επίσης, προειδοποίησαν ότι το κόστος της διατήρησης μιας τέτοιας στρατηγικής είναι υψηλότερο από ό,τι τα περισσότερα άλλα κράτη είναι πρόθυμα να αντέξουν. Και τα αποτελέσματα δεν άργησαν να φανούν. Εάν και η αποδοχή της κυβέρνησης, για τις αποφάσεις της στις αρχές του Απριλίου 2020 έφτανε το εξωπραγματικό νούμερο του 95%, στα μέσα Αυγούστου είχε μειωθεί στο επίπεδα του 60%.

Εσωτερικές Διαστάσεις

Απάντηση στις οικονομικές προκλήσεις

Την 1η Απριλίου⁶³, η κυβέρνηση οργάνωσε μια ομάδα εργασίας για τις Υποδομές και την Βιομηχανία, με κύριο στόχο να προταθούν «έτοιμα να ξεκινήσουν» (shovel-ready⁶⁴) κατασκευαστικά προγράμματα για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας με στόχο να περιοριστεί και να μειωθεί ο οικονομικός αντίκτυπος λόγω της πανδημίας του COVID-19. Οι τοπικές αυτοδιοικήσεις ανταποκρίθηκαν με περισσότερες από 100 προτάσεις αξίας μερικών δισεκατομμυρίων δολαρίων τις επόμενες εβδομάδες που δημιούργησαν ή θα έδιναν εργασία σε χιλιάδες εργαζόμενους. Εκτός από την τοπική αυτοδιοίκηση

⁶⁰ time.com/new-zealand-coronavirus-cases/

⁶¹ Στο Βιετνάμ μετά από 99 ημέρες ως «COVID-free» χώρα και στην Αυστρα

⁶² Time: Why New Zealand's Coronavirus Elimination Strategy Is Unlikely to Work in Most Other Places, 28 Apr 20, by Amy Gunia

⁶³ Επίσημη ιστοσελίδα της Κυβέρνησης της Νέας Ζηλανδίας, 01 Απρ 20, www.beehive.govt.nz/release/government-seeks-infrastructure-projects

⁶⁴ Κατασκευαστικά έργα που μπορούν να ξεκινήσουν εντός 6 μηνών

ανταποκρίθηκαν και άλλοι φορείς όπως κατασκευαστικές εταιρίες, η Green-Peace, αλλά και το Κόμμα των Πρασίνων, οι οποίοι κατέθεσαν τις προτάσεις τους για αντίστοιχα έργα – πρότζεκτ. Την 1η Μαΐου, το Κοινοβούλιο της Νέας Ζηλανδίας ενέκρινε ομόφωνα ένα πακέτο βοήθειας ύψους 23 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Οι διατάξεις του περιλαμβάνουν 3 δισεκατομμύρια δολάρια σε απαλλαγές φόρου για τις επιχειρήσεις, 25 εκατομμύρια δολάρια για την περαιτέρω υποστήριξη των επιχειρήσεων το 2021, 10 δισεκατομμύρια \$ για επιδοτήσεις μισθοδοσίας, 4,27 δισεκατομμύρια για την υποστήριξη 160.000 μικρών επιχειρήσεων, και 1,3 δισεκατομμύρια δολάρια για 8.900 μεσαίες επιχειρήσεις⁶⁵.

Τουριστικός τομέας

Η επιβολή των συνοριακών περιορισμών είχε σημαντικές επιπτώσεις στον τομέα του διεθνούς τουρισμού. Για το μήνα Φεβρουάριο του 2020, ο αριθμός των διεθνών επισκεπτών που έφθανε στη Νέα Ζηλανδία μειώθηκε κατά 11% σε σύγκριση με το Φεβρουάριο του 2019, ενώ τον Μάρτιο του 2020, οι διεθνείς αφίξεις επισκεπτών μειώθηκαν κατά 54% σε σύγκριση με τον Μάρτιο του 2019. Στις αρχές Μαΐου, χιλιάδες προσωρινοί εργαζόμενοι στον τομέα του τουρισμού, ότι είχαν μείνει άνεργοι στην πόλη τουριστών του Queenstown χωρίς τα χρήματα για την τροφή ή το μίσθωμα. Σύμφωνα με το δήμαρχο του Queenstown, 6.000 μετανάστες - εργαζόμενοι είχαν ζητήσει προνοιακή βοήθεια από τις αρχές.

Γνωρίζοντας η κυβέρνηση τις επιπτώσεις στον συγκεκριμένο τομέα ξεκίνησε ένα πρόγραμμα ενίσχυσης του εσωτερικού τουρισμού με τίτλο «Γνωρίζουμε την πίσω αυλή μας»⁶⁶ προσπαθώντας να πείσει τους πολίτες να επιλέξουν για τις διακοπές τους 500 διαφορετικούς τοπικούς προορισμούς με στόχο την ενίσχυση των τοπικών τουριστικών επιχειρήσεων, επιδοτώντας ταυτόχρονα τον εσωτερικό τουρισμό και τις τουριστικές επιχειρήσεις. Αυτή η κίνηση βέβαια δεν είχε αντίκρυσμα στις αεροπορικές εταιρίες που είδαν τα κέρδη τους να μειώνονται δραματικά. Στις 16 Μαρτίου, ο εθνικός αερομεταφορέας Air New Zealand ανακοίνωσε ότι θα μειώσει την παραγωγική του ικανότητα κατά 85% και το προσωπικό της κατά 30% ως απάντηση στη μείωση της ζήτησης και των εσόδων ως αποτέλεσμα της επιδημίας. Η αεροπορική εταιρεία μείωσε επίσης τη δυναμικότητα των διευρωπαϊκών μεταφορών κατά 80% εάν και πραγματοποίησε αρκετές πτήσεις στο εξωτερικό για την επιστροφή των εγκλωβισμένων Νεοζηλανδών σε διάφορες χώρες, καθώς και βασικές αεροπορικές μεταφορές. Στις 20 Μαρτίου, η κυβέρνηση δάνεισε την Air New Zealand 900 εκατομμύρια δολάρια για να προστατεύσει τις βασικές αεροπορικές διαδρομές και να διατηρήσει τη λειτουργία της εταιρείας.

Στις 19 Μαρτίου, αναφέρθηκε ότι δύο εταιρίες, η Qantas και η Jetstar αναστέλλουν τις δραστηριότητές τους στη Νέα Ζηλανδία στο πλαίσιο των προσπαθειών τους να αναστείλουν τις διεθνείς πτήσεις ως απάντηση στην πανδημία COVID-19 ενώ στις 4 Απριλίου, έγινε γνωστό ότι η Virgin Australia είχε αποφασίσει να τερματίσει μόνιμα τις πτήσεις προς την Νέα Ζηλανδία με αποτέλεσμα να χάσουν την εργασία τους 600 υπάλληλοι της εταιρίας στην χώρα.

⁶⁵ Τα ποσά αναφέρονται σε δολάρια Νέας Ζηλανδίας (1 \$NZ = 0,53€ περίπου)

⁶⁶ "See your own backyard", Δες επίσημη ιστοσελίδα κυβέρνησης Νέας Ζηλανδίας, www.covid19.govt.nz/everyday-life/support-your-community/see-your-own-backyard/

Στις 20 Μαΐου, η Air New Zealand ανακοίνωσε ότι θα απολύσει το προσωπικό 3.500 ατόμων ενώ επιπλέον, 97 θέσεις εργασίας χάθηκαν στις περιφερειακές αεροπορικές εταιρείες της Air NZ Air Nelson και της High Cook Airline.

Η κοινή γνώμη για την ανταπόκριση της Κυβέρνησης

Η δημοτικότητα και η αποδοχή της κυβέρνησης χτύπησε «limit-up» κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Εάν και ξεκίνησε λίγο χαμηλά όπως φανερώνει η δημοσκόπηση της Utting Research που διενεργήθηκε στις 1-2 Μαρτίου διαπιστώθηκε ότι το 47% των ερωτηθέντων ήταν ικανοποιημένοι με τη συνολική ανταπόκριση της κυβέρνησης στην επιδημία COVID-19, με το 34% να δηλώνει ανικανοποίητο και το 19% να εμφανίζεται αβέβαιο για τους χειρισμούς της κρίσης. Βέβαια μια μεταγενέστερη δημοσκόπηση που διενεργήθηκε 2 εβδομάδες αργότερα, στις 21-22 Μαρτίου και πριν από την ανακοίνωση του γενικού «κλειδώματος», διαπίστωσε ότι το 62% των ερωτηθέντων ήταν ικανοποιημένοι με τις κυβερνητικούς χειρισμούς. Ωστόσο, το 37% δήλωνε ότι δεν ήταν βέβαιοι ότι μια μεγάλης κλίμακας επιδημία θα μπορούσε να προληφθεί στη Νέα Ζηλανδία, με το 26% να είναι σίγουροι και το 36% αβέβαιοι. Τους επόμενους μήνες η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση κινείται συνεχώς αυξητικά, στην δημοσκόπηση του Newshub-Reid Research που διεξήχθη από τις 8 έως τις 16 Μαΐου 2020 για τις ενέργειες της κυβέρνησης να οδηγήσει την χώρα σε ένα γενικό «lockdown» και να την θέσει στο επίπεδο συναγερμού «4» την περίοδο Μαρτίου-Απριλίου, το 91,6% απάντησε "ναι", το 6% "όχι" και το 2,5% "δεν ξέρω – δεν γνωρίζω". Βέβαια από τις αρχές Αυγούστου, στις 9 Αυγούστου, δημοσκόπηση της Horizon Research διαπίστωσε ότι η εμπιστοσύνη στο Υπουργείο Υγείας και την ικανότητα της κυβέρνησης να διαχειριστεί την πανδημία COVID-19 ήταν 82%, από 91% τον Απρίλιο του 2020. Η δημοσκόπηση διαπίστωσε επίσης ότι το 64% των Νεοζηλανδών εξακολουθούν να εμπιστεύονται "εντελώς" την κυβέρνηση και το Υπουργείο Υγείας, από 75% τον Απρίλιο.

Επιπλέον στην χώρα δεν σημειώθηκαν σοβαρές διαδηλώσεις κατά των μέτρων της κυβέρνησης είτε ιδιαίτερα περιστατικά παραβίασης του «lockdown». Χαρακτηριστικό παράδειγμα συμμόρφωσης αποτελεί η περίπτωση στις αρχές Απριλίου του υπουργού Υγείας Ντέιβιντ Κλαρκ, ο οποίος επικρίθηκε για την μη συμμόρφωση με τις επίσημες κατευθυντήριες γραμμές για την αποφυγή μη απαραίτητων ταξιδιών, αφού μία φορά οδήγησε με το αυτοκίνητο του σε μία απόσταση δύο χιλιόμετρα μακριά από το σπίτι του για να κάνει ορεινή ποδηλασία ενώ μία ακόμη φορά οδήγησε 20 χιλιόμετρα, ενώ η χώρα βρισκόταν σε επίπεδο συναγερμού 4, για να κάνει μεταφέρει την οικογένεια του σε μία κοντινή παραλία. Ο Κλαρκ υπέβαλε την παραίτησή του στην πρωθυπουργό Αρτέρν, παραδεχόμενος το λάθος του οι πράξεις του να μην αποτελούν παράδειγμα για τους λοιπούς πολίτες της χώρας. Η τελευταία την απέρριψε λόγω του ρόλου του στις προσπάθειες της κυβέρνησης κατά της πανδημίας. Εντούτοις, απομάκρυνε τον Κλάρκ του υπουργικού χαρτοφυλακίου και τον υποβάθμισε στο κατώτατο επίπεδο των υπαλλήλων του Υπουργείου.

Εξωτερικές Διαστάσεις

Παγκόσμια Αναγνώριση

Και ενώ αυτά συμβαίνουν στο εσωτερικό η ανταπόκριση της κυβέρνησης της κας Ardern γίνεται “viral” και στο εξωτερικό. Τα δημοσιεύματα δεκάδες για την επιτυχία της χώρας να «ισοπεδώσει» την καμπύλη διάδοσης του ιού. Είτε πρόκειται για το Business Insider, τον Guardian, την The Washington Post, την Deutsche Welle, ή το Time, η Νέα Ζηλανδία έχει επαινεθεί ευρέως για την επιτυχία της εναντίον του COVID-19. Η χώρα γίνεται αντικείμενο μελέτης για δεκάδες ερευνητές για τις επιτυχίες της και την ταχύτητα ανταπόκρισης στην πανδημία. Η Σούζαν Γουίλσον⁶⁷ εξαίρει την ηγεσία της κας. Αρντέρν κάνοντας συγκρίσεις με την αποτελεσματικότητα της αντιμετώπισης της πανδημίας στις ΗΠΑ και την διακυβέρνηση του κ. Ντόναλντ Τραμπ σε μία περίοδο που οι ΗΠΑ μετράνε καθημερινά δεκάδες χιλιάδες νέα κρούσματα, πάνω από χίλιους νεκρούς, ενώ την ημέρα δημοσίευσης της εργασίας της οι ΗΠΑ ξεπερνάνε το φράγμα των 100.000 νεκρών. Η Νέα Ζηλανδία αναγνωρίζεται από τις περισσότερες χώρες, ως η «ασφαλής χώρα» και δηλώνουν πρόθυμες να δεχτούν τουρίστες από την χώρα. Βέβαια η κα. Ardern δηλώνει πως οι πολίτες είναι ελεύθεροι να ταξιδέψουν εάν το επιθυμούν στο εξωτερικό, αλλά δεν τους προτρέπει γι’ αυτό και τους καλεί όπως αναφέρθηκε και παραπάνω να επιλέξουν εγχώριες διακοπές στην πιο «ασφαλή» χώρα.

Η Νέα Ζηλανδία στην Έκθεση του Deep Knowledge Group

Στην έκθεση του Deep Knowledge Group, που αποτέλεσε και την βάση αξιολόγησης των χωρών για την παρούσα εργασία, η Νέα Ζηλανδία βρίσκεται στην πρώτη δεκάδα των πιο αποτελεσματικών χωρών για την αντιμετώπιση της πανδημίας από τον κορωνοϊό, καταλαμβάνοντας την 9^η θέση παγκοσμίως. Η επίδοση της πραγματικά εντυπωσιακή αλλά και απόλυτα δικαιολογημένη αφού στο τέλος Αυγούστου η χώρα μετρούσε 1387 κρούσματα, σε ένα πληθυσμό περίπου πέντε εκατομμυρίων και μόλις είκοσι δύο θανάτους. Ειδικά για την περιοχή της Ασίας και Ωκεανίας που ήταν και οι περιοχές με τους περισσότερους εκπροσώπους στην πρώτη δεκάδα της σχετικής έκθεσης βρέθηκε στην 5^η θέση⁶⁸. Την υψηλότερη βαθμολογία η χώρα την πέτυχε στον τομέα των μέτρων περιορισμού και αποτελεσματικότητας της καραντίνας όπου βρέθηκε στην 1^η θέση παγκοσμίως. Στον τομέα της αποτελεσματικότητας της κυβέρνησης της κας Αρντέρν η χώρα βρέθηκε στην 15^η θέση, ενώ αντίστοιχες επιδόσεις πέτυχε στον τομέα του ελέγχου και τον εντοπισμό περιστατικών COVID-19 (12^η θέση). Ιδιαίτερα απογοητευτικές ήταν οι επιδόσεις της χώρας στον τομέα της υγειονομικής ετοιμότητας (36^η θέση) ενώ αντίθετα βρέθηκε στην 8^η θέση στον τομέα της περιφερειακής ανθεκτικότητας. Ικανοποιητικές κρίνονται οι επιδόσεις της χώρας στον τομέα της υγειονομικής ετοιμότητας (12^η θέση) για μία χώρα που έχει από τους υψηλότερους δείκτες

---

⁶⁷ Suze Wilson, Pandemic leadership: Lessons from New Zealand’s approach to COVID-19, 24 May 20

⁶⁸ Οι άλλες χώρες που βρέθηκαν στην 1^η δεκάδα από τις περιοχές της Ασίας και Ωκεανίας ήταν η Σιγκαπούρη, η Ιαπωνία, η Κίνα, η Αυστραλία και η Νότια Κορέα.

ανθρώπινης ανάπτυξης⁶⁹ ο οποίος σχετίζεται άμεσα με το σύστημα υγείας της χώρας, την ποιότητα ζωής των πολιτών και το κατά κεφαλήν εισόδημα.

Σύνοψη

Η Νέα Ζηλανδία επέλεξε ως βασική στρατηγική της για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού, αυτή του μερικού απομονωτισμού⁷⁰ ή αυτοπεριορισμού. Εκμεταλλευόμενη την φυσική της θέση αλλά και την εύρωστη οικονομία της χώρας, η κα Αρντέρν κρατάει ακόμη και σήμερα⁷¹ την χώρα κλειστή σε επαφές με τον «έξω» κόσμο και τις άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας αλλά και την Αυστραλία. Η πρωθυπουργός της χώρας αναγνωρίζεται ως μία αγαπητή ηγέτης με ιδιαίτερες επικοινωνιακές δυνατότητες⁷². Με συνθήματα όπως «ενωμένοι πολεμά τον ιό» και ονοματίζοντας τους πολίτες της χώρας ως «η δική της ομάδα των πέντε εκατομμυρίων», αναδεικνύει δύο σημαντικά ευρήματα στην έρευνα αυτή. Πρώτον ότι τα κράτη, μικρά και μεγάλα έχουν έναν συγκεκριμένο αριθμό επιλογών στο ΔΣ και κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες μπορούν να επιλέξουν από όλες αυτές, χωρίς να δεσμεύονται από το μέγεθος τους. Αυτή τους μάλιστα η στάση, όταν συνοδεύεται από θετικές επιπτώσεις ή έχει θετικό αντίκτυπο, δύναται να υιοθετηθεί, περισσότερο ή λιγότερο επιτυχημένα και από άλλα κράτη. Είναι λοιπόν οι επιτυχίες αυτών των κρατών που μέσω της διεθνούς αποστασιοποίησης και του ελεγχόμενου απομονωτισμού ανοίγουν για ακόμη μία φορά την συζήτηση για το τέλος της παγκοσμιοποίησης⁷³. Κατά δεύτερο λόγο, απέδειξε ότι το σημαντικότερο στοιχείο για την επιτυχή έξοδο από μία κρίση είναι η σωστή ηγεσία. Όπως αναδεικνύουν όλες οι πρόσφατες μελέτες, τα απαραίτητα συστατικά μίας αποτελεσματικής ηγεσίας, είναι οι δεξιότητες στην αποτελεσματική επικοινωνία, η συναισθηματική ενσυναίσθηση, η διαχείριση των πληροφοριών, η ικανότητα να διαχειρίζονται την πολυπλοκότητα και την αβεβαιότητα και τέλος η επίλυση των προβλημάτων μέσω κριτικής σκέψης, καινοτομίας και δημιουργικότητας⁷⁴. Η κα. Αρντέρν φάνηκε ότι κατανόησε την επιστήμη της επιδημιολογίας και τις προτάσεις των επιστημόνων της χώρας και τις μετέτρεψε σε μία στρατηγική που έγινε αποδεκτή από την κοινωνία. Και η κοινωνία της Νέας Ζηλανδίας της επέστρεψε την αρκετά επιτυχή αντιμετώπιση του κορωνοϊού, δίνοντας της ψήφο εμπιστοσύνης για μία ακόμη περίοδο τριών ετών και μάλιστα την εντολή να σχηματίσει μονοκομματική κυβέρνηση, κάτι που συμβαίνει για πρώτη φορά μετά την αλλαγή του πολιτικού συστήματος της χώρας από τις αρχές της δεκαετίας του 90.

⁶⁹ Human Development Index – HDI, 14^η θέση παγκοσμίως

⁷⁰ Ο όρος εδώ χρησιμοποιείται εν' μέρει καταχρηστικά καθόσον δεν δηλώνει μορφές απομονωτισμού όπως την περίπτωση της Αλβανίας την δεκαετία του 70 ή την περίπτωση της Β. Κορέας ακόμη και σήμερα. Η χώρα συνεχίζει να συμμετέχει ενεργά σε διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς (UN, APEC, ASEAN, IRF, IBDR, EBDR) αλλά έχει θέσει σε εφαρμογή ένα ιδιαίτερα σφιχτό πλαίσιο για το ποιοι μπορούν να εισέλθουν στην χώρα και αποθαρρύνει συστηματικά τους κατοίκους της να ταξιδέψουν στο εξωτερικό. Και αυτό όταν πολλές γειτονικές χώρες έχουν προσκαλέσει τη Νέα Ζηλανδία να συμμετάσχει στις δικές τους ταξιδιωτικές «φούσκες» χαρακτηρίζοντας την ως ασφαλή χώρα ενώ η ίδια δεν ανταποκρίνεται αντίστοιχα σε αυτά τα καλέσματα. Είναι σίγουρο για το γράφοντα ότι μετά από μία περίοδο 6 μηνών ή 1 χρόνου η κυβέρνηση της χώρας θα ανοίξει τα σύνορα της στον έξω κόσμο, αλλά αυτή η περίοδος της πανδημίας θα επηρεάσει τον τρόπο που βλέπει τις σχέσεις της με τα άλλα κράτη.

⁷¹ ABC News, What are the rules around the New Zealand travel bubble? By Georgia Hitch, 19 Oct 20

⁷² [bbc.com/news/world-asia-52344299](https://www.bbc.com/news/world-asia-52344299)

⁷³ realinstitutoelcano.org/wps/ari60-2020-olivie-gracia-end-of-globalisation-reflection-on-effects-of-covid-19-crisis-using-elcano-global-presence-index

⁷⁴ foreignaffairs.com/articles/2020-06-01/value-leadership-uncertain-age

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΚΟΡΩΝΟΪΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ (Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΑΕ)

Εισαγωγή

Μία χώρα με ξεχωριστό ενδιαφέρον για τον τρόπο αντίδρασης της στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού αποτελούν τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ). Εάν και αποτελέσματα όπως περισσότερα από 75.000 κρούσματα και 390 θάνατοι⁷⁵ για μία χώρα 10.000.000 εκατομμυρίων κατοίκων ίσως δεν είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακά με την πρώτη ματιά, αυτό που πραγματικά ξεχωρίζει στην στρατηγική των ΗΑΕ είναι ο αριθμός των τεστ εντοπισμού του ιού. Στις 9 Σεπ 2020 η χώρα είχε πραγματοποιήσει περισσότερα από 7.700.00 διαγνωστικούς ελέγχους, δηλαδή στο 77% περίπου του πληθυσμού, ενώ ο ημερήσιος αριθμός τεστ ξεπερνάει τις 70.000. Με αυτούς του ρυθμούς η χώρα θα έχει την δυνατότητα να εξετάσει το σύνολο του πληθυσμού μέσα στον επόμενο μήνα. Δύο είναι λοιπόν τα χαρακτηριστικά της στρατηγικής των ΗΑΕ που θα μας απασχολήσουν παρακάτω. Η ευρεία χρήση της τεχνολογίας για τον εντοπισμό και περιορισμό των περιστατικών του ιού, αλλά και η διπλωματία της «μάσκας», όπως ονομάστηκε, δηλαδή η αποστολή μεγάλων πακέτων ιατρικού υλικού αλλά και οικονομικής βοήθειας σε άλλα κράτη με στόχο όπως είναι εύκολα κατανοητό την ενίσχυση του στάτους (status) της χώρας στο διεθνές σκηνικό.

Σύντομο ιστορικό εξάπλωσης του ιού

Το πρώτο περιστατικό κορωνοϊού⁷⁶ εντοπίστηκε στην χώρα αρκετά νωρίς, μόλις στις 29 Ιαν 20, πολύ πριν ο ΟΗΕ και συγκεκριμένα ο Π.Ο.Υ. χαρακτηρίσουν την εξάπλωση του COVID-19 ως πανδημία⁷⁷. Εάν και ήταν το πρώτο κρούσμα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, η κυβέρνηση οδήγησε την χώρα σε μια γρήγορη αντίδραση. Μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου έχουν καταγραφεί 21 περιστατικά, όλα εισαγόμενα από πολίτες άλλων χωρών που ταξιδεύουν για διάφορους λόγους στην χώρα. Στις 3 Μαρτίου κλείνουν, για δύο εβδομάδες αρχικά, όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ξεκινούν την διαδικτυακή εκπαίδευση. Τελικά το μέτρο επεκτείνεται μέχρι το τέλος του ακαδημαϊκού έτους. Οι περιορισμοί των μετακινήσεων και της κυκλοφορίας ξεκινούν στις 26 του ίδιου μήνα, ενώ σε λιγότερο από δέκα ημέρες, στις 4 Απριλίου, η απαγόρευση κυκλοφορίας είναι καθολική για όλη την διάρκεια της ημέρας. Μερική άρση των μέτρων, έρχεται στις 24 Απριλίου, όπου επιτρέπεται πλέον η κυκλοφορία από τις 10:00 π.μ. μέχρι στις 18:00 μ.μ.. Αντίστοιχοι είναι οι περιορισμοί στην λειτουργία των καταστημάτων. Στις 23 Μαρτίου κλείνουν τα πολυκαταστήματα αλλά και κρεοπωλεία – ιχθυοπωλεία – μανάβικα για μία περίοδο δύο εβδομάδων αρχικά. Στις 23 Απριλίου αρχίζουν να αίρονται μερικοί περιορισμοί, με στόχο την επανεκκίνηση της οικονομικής δραστηριότητας και για συγκεκριμένες

⁷⁵ 75098 κρούσματα και 391 θάνατοι την 8 Σεπ 2020. Στοιχεία Εθνικής Στατιστικής Αρχής ΗΑΕ (<https://fcsa.gov.ae/en-us/Pages/Covid19/UAE-Covid-19-Updates.aspx>)

⁷⁶ Μία υπήκοος της Κίνας, από την επαρχία της Γιουχάν, 79 ετών που βρίσκονταν για διακοπές στην χώρα.

⁷⁷ Ο Π.Ο.Υ. χαρακτήρισε την εξάπλωση του COVID-19 ως πανδημία στις 11 Μαρ 20. Στις 30 Ιαν 20 ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού χαρακτήρισε την εξάπλωση του ως Κατάσταση Έκτακτης Ανάγκης για την Δημόσια Υγεία Παγκόσμιου Ενδιαφέροντος (Public Health Emergency of International Concern (PHEIC), πηγή: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline>

επιχειρήσεις, οι οποίες λειτουργούν στο 30% της χωρητικότητας - δυναμικότητας τους. Τέλος, στις αρχές του Ιουλίου, η κυβέρνηση των ΗΑΕ ανακοίνωσε την αναδιοργάνωση του δημόσιου, κυβερνητικού και ομοσπονδιακού τομέα, που θα οδηγήσει σε μείωση στο 50% του δυναμικού τους.

United Arab Emirates Situation

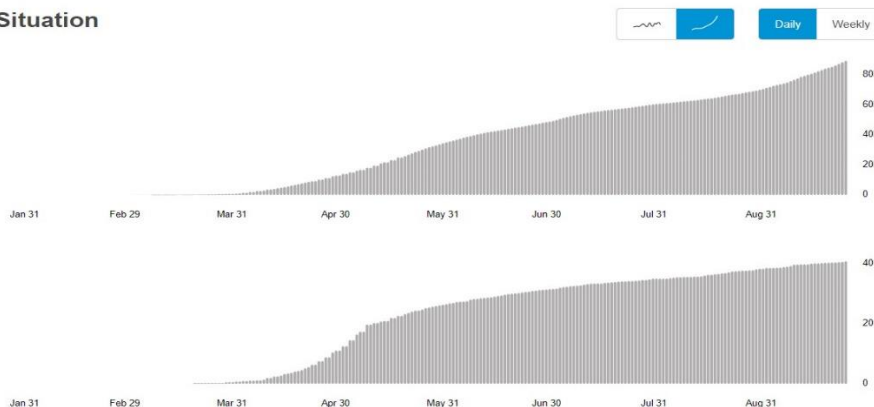
89,540

confirmed cases

409

deaths

Source: World Health Organization

Εικόνα 5: Η καμπύλη εξάπλωσης του ιού στα ΗΑΕ

Στρατηγική και Στοχοθεσία

Η στοχοθεσία της κυβέρνησης των ΗΑΕ ήταν ξεκάθαρη από τις πρώτες ημέρες της πανδημίας. Να αποκτήσει η χώρα τις υψηλότερες δυνατότητες έγκαιρου εντοπισμού περιστατικών κορωνοϊού, μετά την Κίνα, με την ικανότητα διεξαγωγής χιλιάδων τεστ ανά ημέρα. Για να επιτύχουν τον στόχο τους έπρεπε να συνεργαστούν με αυτούς που διέθεταν ήδη τα αναγκαία δεδομένα και την τεχνογνωσία. Οι υγειονομικές αρχές των ΗΑΕ, συνεργάστηκαν αρχικά με την εταιρία Group 42 (G-42), μίας εταιρίας τεχνητής νοημοσύνης και cloud computing με έδρα το Αμπού Ντάμπι. Στην συνέχεια ανακοίνωσαν την συνεργασία τους και με την κινεζική φαρμακευτική εταιρία Sinopharm⁷⁸. Σκοπός της σύμπραξης είναι η ανάπτυξη ενός εμβολίου που θα αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τον κορωνοϊό. Με αυτό τον τρόπο τα ΗΑΕ θα λάμβαναν με αξιώσεις μέρος στην παγκόσμια κούρσα δημιουργίας αποτελεσματικής θεραπείας κατά του COVID-19. Γεγονός που βέβαια εκτός από τις οικονομικές του διαστάσεις θα έχει και σημαντικές επιδράσεις στις διεθνείς σχέσεις και το στάτους της χώρας. Όπως δηλώνουν οι αξιωματούχοι των Εμιράτων, «Σκοπός της συνεργασίας είναι να παρέχουμε στους πολίτες της χώρας ταχεία και έγκαιρη πρόσβαση στην θεραπεία από τον COVID-19». Η εταιρία G-42, συνεργάζεται ταυτόχρονα και με άλλες Ισραηλινές εταιρίες υψηλής τεχνολογίας, όπως η Rafael και η Israel-Aerospace και κάπως έτσι οδηγηθήκαμε και σε μία άλλη ενδιαφέρουσα συνεργασία. Εκτός από την συνεργασία με την Κίνα λοιπόν, τα ΗΑΕ συνεργάστηκαν στον τομέα της πρόληψης και θεραπείας με το Ισραήλ⁷⁹. Η κρατική εταιρία τεχνολογίας των ΗΑΕ και το Υπουργείο Άμυνας του Ισραήλ, μίας χώρας γνωστής για το υψηλό τεχνολογικό της επίπεδο, αποφάσισαν να συνεργαστούν για την κατασκευή ειδικών αισθητήρων, συσκευών λέιζερ και τεχνητής νοημοσύνης

⁷⁸ Η China National Pharmaceutical Group Co., Ltd. (Sinopharm), είναι μία από τους μεγαλύτερους ομίλους εταιριών στον τομέα της υγείας, η οποία λειτουργεί κάτω από την εποπτεία της κυβέρνησης της Κίνας, με περισσότερες από 1.100 θυγατρικές και βρίσκεται στο νούμερο 169 της παγκόσμιας κατάταξης της λίστας Forbes με τις ισχυρότερες εταιρίες.

⁷⁹ The Brussels Times, 5 Sep 20

(Artificial Intelligence – AI) που θα χρησιμοποιηθούν για την έρευνα για την αντιμετώπιση της πανδημίας του COVID-19. Σκοπός της χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης είναι η ανάπτυξη μίας πλατφόρμας που θα εντοπίζει μοντέλα μετάλλαξης του ιού, μεταλλάξεις που μπορούν να οδηγήσουν σε καθυστερήσεις και θα περιορίσουν την αποτελεσματικότητα ενός εμβολίου. Αμφότερες οι χώρες έχουν δηλώσει ότι οι κοινές προσπάθειές τους όχι μόνο θα ωφελήσουν τις δύο χώρες, αλλά θα εξυπηρετήσουν και ολόκληρο τον κόσμο. Αντίστοιχες πρωτοβουλίες έχουν ιδιαίτερη πολιτική σημασία καθώς το Ισραήλ δεν διατηρούσε διπλωματικούς δεσμούς με πολλά αραβικά κράτη, μεταξύ αυτών και τα ΗΑΕ, αλλά και τα Εμιράτα δεν αναγνώριζαν μέχρι πρόσφατα την κρατική υπόσταση του Ισραήλ, λόγω την μακρά και περίπλοκη ιστορία των ισραηλινο-παλαιστινιακών σχέσεων. Γι' αυτό, οι δύο χώρες δεν είχαν επίσημες οικονομικές ή δημόσιες διπλωματικές σχέσεις. Πίσω από τέτοιες οικονομικές συνεργασίες λοιπόν ίσως βρίσκονται και οι λόγοι αποκατάστασης των διπλωματικών σχέσεων των δύο χωρών που βγαίνουν στο φως της δημοσιότητας από τα μέσα Αυγούστου 2020.^{80,81}

Εσωτερικές Διαστάσεις

Έρευνα και Τεχνολογία

Όπως ειπώθηκε παραπάνω σημαντικές είναι και οι επενδύσεις των ΗΑΕ στον τομέα της τεχνολογίας για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Όλες οι πρωτοβουλίες περιστρέφονται γύρω από την εταιρία G-42. Σημαντικότερη προσπάθεια είναι αυτή της δημιουργίας ενός εμβολίου κατά του κορωνοϊού. Η ονομασία της προσπάθειας που υποστηρίζεται από την κυβέρνηση των Εμιράτων είναι «Για την ανθρωπότητα» και αντικατοπτρίζει μία γενική φιλοσοφία και στρατηγική επικοινωνίας που θέλει να παρουσιάσουν τα ΗΑΕ ότι όλες οι ενέργειες στρέφονται για το κοινό καλό της ανθρωπότητας και όχι για κάποιο οικονομικό όφελος.

Η εμπλεκόμενη εταιρεία, μαζί με την κυβέρνηση των Εμιράτων ελπίζει ότι το εμβόλιο θα μπορέσει να εισέλθει στην αγορά έως το τέλος του 2020 ή στις αρχές του 2021, καθόσον το υπόψη εμβόλιο βρίσκεται στην φάση III, δηλαδή στην πραγματοποίηση ευρέων κλινικών δοκιμών. Όπως αναφέρθηκε και στα ΜΜΕ από τον Δρ. Nawal Ahmed Mohamed Al Kaabi, επικεφαλής της εθνικής επιτροπής διαχείρισης περιστατικών από τον COVID-19, “... τα ΗΑΕ είναι ιδιαίτερα υπερήφανα που ξεκίνησαν τις πρώτες παγκοσμίως δοκιμές 3ου επιπέδου για την διάθεση ενός εμβολίου και αποτελούν την τέλεια επιλογή να συμβεί αυτό καθόσον αποτελούν και το «σπίτι» για περισσότερες από διακόσιες διαφορετικές εθνότητες, επιτρέποντας μία ολοκληρωμένη έρευνα σε πληθυσμούς με διαφορετικά χαρακτηριστικά, αυξάνοντας έτσι την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα των δοκιμών για μία παγκόσμια εφαρμογή ....” .

Εκτός από την επένδυση στην έρευνα για την παρασκευή ενός εμβολίου στα ΗΑΕ αναπτύχθηκαν πλήθος τεχνολογικών εφαρμογών για την ανίχνευση και τον περιορισμό της εξάπλωσης της πανδημίας. Μία από τις πλέον επιτυχημένες και

---

⁸⁰ Capital.gr/ Συμφωνία ΗΑΕ - Ισραήλ: Αποκαθιστούν διπλωματικές σχέσεις, "παγώνει" η προσάρτηση παλαιστινιακών εδαφών/13 Αυγ 20.

⁸¹ The Washington Post, Inside the secret-not-secret courtship between Israel and the United Arab Emirates, 15 Αυγ 20.

ευρέως χρησιμοποιούμενες στα ΗΑΕ ήταν η εφαρμογή ALHOSN UAE για «έξυπνα» τηλέφωνα (Android, iPhone). Η εφαρμογή ανιχνεύει και ενημερώνει εάν κάποιο άτομο έρθει σε επαφή με κάποιον που έχει μολυνθεί από τον ιό. Η συγκεκριμένη εφαρμογή είναι η επίσημη ολοκληρωμένη πλατφόρμα μέσω της οποίας τα άτομα που εξετάζονται για τον COVID-19 λαμβάνουν τα αποτελέσματα των τεστ τους. Μόλις κάποιος χαρακτηριστεί ως θετικός στον κορωνοϊό η συσκευή του αποθηκεύει αυτό το δεδομένο στην «καρτέλα υγείας» του χρήστη και ενημερώνει αλλά και καταγράφει άλλους χρήστες που βρίσκονται σε απόσταση ζεύξης της συσκευής Bluetooth του τηλεφώνου. Έτσι οι χρήστες μπορούν να γνωρίζουν εάν βρέθηκαν σε κοντινή απόσταση με άτομα που νοσούν από τον ιό αλλά και οι αρχές που έχουν πρόσβαση στο σύνολο των δεδομένων για να μπορούν να προχωρήσουν σε ιχνηλάτηση περιστατικών. Η συγκεκριμένη εφαρμογή συνεργάζεται με άλλες τρεις εφαρμογές για «έξυπνα» τηλέφωνα. Την εφαρμογή Trace-Covid που συλλέγει τα στοιχεία με ποια άλλα άτομα βρέθηκε κοντά ο χρήστης, την εφαρμογή Stay-Home που αφορά τα άτομα που διαγνώστηκαν με κορωνοϊό και ότι αυτά παραμένουν στο σπίτι τους σε καραντίνα, στοιχεία που συλλέγονται και αξιοποιούνται από το Υπουργείο Υγείας και την εφαρμογή DOH Remote-Care, με την οποία οι χρήστες μπορούν να λαμβάνουν ιατρική βοήθεια και συμβουλευτική χωρίς να χρειάζεται να μετακινηθούν σε κάποια κλινική ή νοσοκομείο. Η εφαρμογή επιτρέπει την τηλεεξέταση των ασθενών από πραγματικούς ιατρούς μέσω της κάμερας των τηλεφώνων αλλά και την ηλεκτρονική συνταγογράφηση φαρμάκων τα οποία αποστέλλονται στις οικίες των ασθενών χωρίς αυτοί να μετακινηθούν.

Μία άλλη ενδιαφέρουσα εφαρμογή είναι αυτή του «Εικονικού (Virtual)» Γιατρού. Πρόκειται για μία εφαρμογή αυτοματοποιημένης συνομιλίας (chatbot) που λειτουργεί από την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Υγείας και που μέσω συγκεκριμένων ερωτήσεων και βέβαια των ανάλογων απαντήσεων από τους χρήστες, μπορεί να προσδιορίσει εάν ανήκουν ή όχι σε ομάδες υψηλού ρίσκου να είναι φορείς του ιού ή τέλος τους συνδέει με κάποιο πραγματικό ιατρό για λήψη εξειδικευμένων οδηγιών.

Πέραν από τις ηλεκτρονικές εφαρμογές (software) τα ΗΑΕ χρησιμοποιούν ευρέως και τις ηλεκτρονικές συσκευές (hardware) στην αντιμετώπιση του COVID-19. Έξυπνα τηλέφωνα και ανιχνευτές θώρακα (wristbands) διατίθενται δωρεάν σε αυτούς που έχουν διαγνωσθεί με κορωνοϊό και έχουν τεθεί σε καραντίνα. Μέσω αυτών των συσκευών οι ασθενείς παρακολουθούνται εάν εφαρμόζουν την καραντίνα (παραμένουν εντός της οικίας τους) και δεν θέτουν σε κίνδυνο την δημόσια υγεία.

Μία ακόμη εφαρμογή της τεχνολογίας στην καταπολέμηση του ιού είναι αυτή των συσκευών DPI. Οι αρχές της χώρας, και πιο συγκεκριμένα ο Υπουργός Υγείας και Πρόληψης, καθιέρωσε από τις 14 Ιουλ 20 την ευρεία χρήση της τεχνολογίας DPI (Diffractive Phase Interferometry) δηλαδή την χρήση τεχνολογίας λέιζερ για την εξέταση δειγμάτων αίματος που μπορεί να ξεχωρίσει εάν κάποιος είναι πιθανόν φορέας του ιού. Οι υπόψη συσκευές είναι εύκολες στην χρήση, δίνουν αποτελέσματα σε λίγα δευτερόλεπτα, είναι χαμηλού κόστους και αποτελούν μία πρώτη ένδειξη ότι κάποιος δεν νοσεί από τον ιό. Σε περίπτωση που το αίμα του χρήστη αναγνωστεί ως πιθανό κρούσμα τότε θα πρέπει να ακολουθήσει ένα

ακριβέστερο εργαστηριακό PCR τεστ. Τα DPI τεστ χρησιμοποιούνται ευρέως για την αρχική ανίχνευση αυτών που θέλουν να εισέλθουν στην χώρα. Πολλοί βέβαια αντιμετώπισαν τις συγκεκριμένες εφαρμογές και συσκευές ως μέτρο περιορισμού των προσωπικών ελευθεριών των πολιτών.

Η τεχνολογία όμως δεν απευθύνεται μόνο σε αυτούς που θα προσβληθούν πιθανόν από τον ιό, αλλά και στους δημόσιους λειτουργούς και υπάλληλους που θα έρθουν σε πιθανή επαφή μαζί τους. Για την προστασία λοιπόν των παραπάνω, έχει εφαρμογή το «έξυπνο» κράνος το οποίο διαθέτει μία θερμική κάμερα και βοηθάει στον εντοπισμό μολυσμένων ατόμων από απόσταση. Είναι επίσης εξοπλισμένο με αισθητήρες που μπορούν να βοηθήσουν τις αρχές να αναγνωρίζουν πρόσωπα, ενώ μπορεί να αναγνωρίσει και καταγράφει τους αριθμούς πινακίδων κυκλοφορίας οχημάτων.

Ευρεία είναι και η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης για τον εντοπισμό και την αναφορά παραβάσεων των προληπτικών μέτρων εξάπλωσης του ιού. Με αλγόριθμους μηχανικής μάθησης και μέσω των κλειστών κυκλωμάτων παρακολούθησης της κυκλοφορίας, οι αρχές τις χώρες μπορούν να εντοπίζουν άτομα που κυκλοφορούν στους δρόμους και έχουν παραβιάσει την καραντίνα τους ή ακόμη και άτομα που δεν φορούν μάσκα ή δεν τηρούν τις προβλεπόμενες αποστάσεις ασφαλείας.

Μία άλλη ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία στον τομέα της έρευνας και τεχνολογίας αποτέλεσε ο διαγωνισμός Hackathon. Στον διαγωνισμό μπορούσαν να λάβουν μέρος αραβικής καταγωγής προγραμματιστές Η/Υ για να παρουσιάσουν τις ιδέες τους για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Οι πέντε καλύτερες ιδέες στους τομείς της πρωτοτυπίας, της οικονομικής σκοπιμότητας και του κόστους εφαρμογής αλλά και της ευκολίας χρήσης θα βραβεύονταν με 50.000 \$. Σημαντικό στοιχείο της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας αποτέλεσε το γεγονός ότι οι αρχές της χώρας απευθύνθηκαν σε όλους τους Άραβες πολίτες θέλοντας να αναδείξουν την χώρα ως κέντρο του αραβικού κόσμου στην αντιμετώπιση της πανδημίας μέσω της τεχνολογίας.

Κορωνοϊός και Οικονομία

Η κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας ανακοίνωσε μια σειρά πακέτων στήριξης που στόχευαν στην υποστήριξη του ιδιωτικού τομέα, συνολικού ύψους σχεδόν 61 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Τα πακέτα περιλαμβάνουν εξαιρέσεις πληρωμών και την αναβολή ορισμένων κρατικών οφειλών (18,6 δισεκατομμύρια δολάρια), ένα πακέτο 13,3 δισεκατομμυρίων δολαρίων για τη στήριξη των τραπεζών και των ΜΜΕ, μια κατανομή 13,3 δισεκατομμυρίων δολαρίων για να εξασφαλιστεί ότι τα κρατικά τέλη στον ιδιωτικό τομέα καταβάλλονται εγκαίρως, και μια επιδότηση των μισθών του 60% (μέχρι 9000 SAR ανά μήνα) των μισθών των σαουδαραβικών εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα. Υπάρχουν επίσης πολυάριθμα φορολογικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της παράτασης των προθεσμιών για την υποβολή φορολογικών δηλώσεων και την καταβολή αυτών των φόρων. Η SAMA ανακοίνωσε περαιτέρω την έγχυση 13,3 δισεκατομμυρίων δολαρίων στον τραπεζικό τομέα για την ενίσχυση της τραπεζικής ρευστότητας και τη δυνατότητα των τραπεζών να συνεχίσουν να παρέχουν πιστωτικές διευκολύνσεις στον ιδιωτικό τομέα.

Αρωγή και Αλληλεγγύη

Οι ενέργειες της κυβέρνησης για την παροχή υποστήριξης στους πάσχοντες από την πανδημία, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο εσωτερικό. Η κυβέρνηση δεν πληρώνει μόνο το κόστος θεραπείας⁸² για τους σοβαρά ασθενείς, αλλά παρέχει και οικονομική βοήθεια στις οικογένειες αυτών που χάνουν την μάχη με τον ιό. Άλλη μία ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία είναι η παροχή 10.000.000 γευμάτων σε οικονομικά αδύνατες οικογένειες αλλά και πολίτες που πλήχθηκαν οικονομικά από τον COVID-19. Τέλος, μία πρωτοβουλία που προωθείται από την κυβέρνηση της χώρας είναι αυτή με το μήνυμα «Μαζί είμαστε καλύτεροι». Σκοπός είναι η κοινωνική ευαισθητοποίηση των περισσότερο εύρωστων οικονομικά πολιτών να υποστηρίξουν τους πολίτες και τις οικογένειες με σοβαρά οικονομικά προβλήματα σε θέματα που σχετίζονται με την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην παροχή ιατρικού και φαρμακευτικού υλικού, ακόμα και την πρόσβαση σε τρόφιμα. Τα αποτελέσματα είναι αρκετά εντυπωσιακά. Περισσότεροι από 4.000 φορητούς Η/Υ και περισσότερα από 8.000 πληρωμένα δίδακτρα για μαθητές που αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσβασης στην εκπαίδευση. Παροχή δωρεάν διαμονής για περισσότερους από 1450 εργαζόμενους στον κλάδο της υγείας που εργάζονται μακριά από τις οικίες τους. Περισσότερα από 27 εκατομμύρια γεύματα, 13.000 πακέτα τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης για περισσότερους από 400.000 κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα λόγω του κορωνοϊού.

Εξωτερικές Διαστάσεις

Εντυπωσιακές είναι και οι πρωτοβουλίες της χώρας για θέματα αρωγής και αλληλεγγύης και προς τρίτες χώρες. Στις 4 Μαρτίου οργανώνονται πτήσεις επαναπατρισμού - απεγκλοβισμού από την περιοχή του Γιουχάν προς τα ΗΑΕ, 215 πολιτών διάφορων χωρών όπως της Συρίας, του Ιράκ, της Μαυριτανίας, του Σουδάν, της Βραζιλίας, της Αιγύπτου, της Υεμένης και της Ιορδανίας, με ειδικά διαμορφωμένα αεροπλάνα ως ιατρικά εργαστήρια⁸³. Επίσης εκτελούνται πτήσεις από τα ΗΑΕ προς άλλες χώρες για τον επαναπατρισμό πολιτών άλλων χωρών, π.χ. Ινδών, που έχουν εγκλωβιστεί στην χώρα και δεν δίνονται να επιστρέψουν στις χώρες τους. Στις 6 Απριλίου, η Εθνική Εταιρία Εκθέσεων του Άμπου Ντάμπι, μετατρέπει τις ιδιότητες εγκαταστάσεις της στο Λονδίνο (ExCeL London), σε νοσοκομείο αντιμετώπισης του κορωνοϊού δυναμικότητας 4000 κλινών. Αεροπορικό φορτίο με περισσότερο από 10 τόνους ιατρικών αναλωσίμων, όπως μάσκες, στολές, αναπνευστήρες αποστέλλονται στην Ιταλία, την περίοδο που μετράει εκατοντάδες θύματα από τον ιό. 13 τόνοι αναλωσίμων αποστέλλονται στο Καζακστάν, 10 τόνοι υλικών στην Κολομβία, μαζί με 63 πολίτες που ζούσαν στα Εμιράτα. Το Ιράν υποστηρίζεται με 32 τόνοι παρα-ιατρικού εξοπλισμού ενισχύοντας τους προηγούμενους 7,5 τόνους υλικών που αποστάλθηκαν στην χώρα μέσω πρωτοβουλίας του ΟΗΕ και του Π.Ο.Υ.. Και εάν υποθέσει κάποιος ότι μόνα μουσουλμανικά κράτη υποστηρίζονται περισσότερο από τα ΗΑΕ, σε μία προσπάθεια να αυξήσουν την επιρροή τους σε Μουσουλμανικούς πληθυσμούς, δεν

⁸² Αφορά το κόστος μίας ιδιαίτερης θεραπείας με βλαστοκύτταρα, που υλοποιείται από το Κέντρο Θεραπείας του Άμπου Ντάμπι με εντυπωσιακά αποτελέσματα και μεγάλο ποσοστό θεραπείας.

⁸³ The National. Retrieved 13 April 2020.

μπορεί να ισχυριστεί ότι συμβαίνει το ίδιο και με την αποστολή 11 τόνων υλικών προς την Ουκρανία, μαζί με τον επαναπατρισμό 113 πολιτών της. Με όλες αυτές τις πρωτοβουλίες η χώρα έδωσε ξεχωριστό νόημα στην έννοια της διπλωματίας της «μάσκας».

Η θέση των ΗΑΕ στην έκθεση του Deep Knowledge Group

Στην έκθεση του Deep Knowledge Group τα ΗΑΕ καταλαμβάνουν την 11^η θέση παγκοσμίως και την 2^η καλύτερη, πίσω από το Ισραήλ, για την περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής που εξετάστηκε ως σύνολο στην υπόψη έκθεση. Ο μεγάλος αριθμός των εντοπισμένων κρουσμάτων, περισσότερα από 75 χιλιάδες στο τέλος του Αυγούστου για μία χώρα 10 περίπου εκατομμυρίων κατοίκων αλλά αρκετά αραιοκατοικημένη, καταδεικνύει γιατί η χώρα κατέλαβε την 20^η θέση στον τομέα της αποτελεσματικότητας των μέτρων περιορισμού και της καραντίνας και την 26^η θέση στην αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης – ηγεσίας. Αντίθετα, με την ευρεία χρήση της τεχνολογίας όπως αναλύθηκε παραπάνω, η χώρα κατέλαβε την 3^η θέση σε όλο τον κόσμο στον τομέα των εντοπισμών και ιχνηλάτησης κρουσμάτων. Αντίστοιχη θέση (3^η) κατέλαβε και στον τομέα της περιφερειακής ανθεκτικότητας, όπου σε αυτή την περίπτωση η δημογραφία της χώρας λειτούργησε θετικά. Σίγουρα προβληματισμό δημιουργεί η 46^η θέση στον τομέα της υγειονομικής ετοιμότητας της χώρας για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Η χώρα βρίσκεται στην 35^η θέση παγκοσμίως στον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης⁸⁴ (HDI) με χαμηλές επιδόσεις στον δείκτη προσδόκιμου ζωής (47^η θέση) κάτι που αναμένεται να βελτιωθεί τα επόμενα χρόνια καθώς επενδύονται σημαντικά ποσά κάθε χρόνο για την βελτίωση του συστήματος υγείας της χώρας. Τέλος, την υψηλότερη βαθμολογία η χώρα συγκέντρωσε στον τομέα της ετοιμότητας για καταστάσεις άμεσης ανάγκης αφού βρέθηκε στην 2^η θέση στον κόσμο.

Σύνοψη

Η χώρα της Μέσης Ανατολής επέλεξε μία στρατηγική «μικρό αλλά έξυπνο» κράτος ως διέξοδο από την κρίση του κορωναιϊού. Κινήθηκε έξυπνα εκμεταλλευόμενη συμμάχους και εταίρους σε όλα τα επίπεδα, αρχικά με την Κίνα, με την οποία διατηρεί ιδιαίτερα σημαντικές οικονομικές, πολιτιστικές και πολιτικές σχέσεις⁸⁵. Και αυτό μπορεί αρχικά να ξαφνιάζει γιατί τα Εμιράτα παραδοσιακά διατηρούν στενότερους δεσμούς με τις ΗΠΑ, αυτό όμως συμβαίνει κυρίως σε στρατιωτικό επίπεδο και σε τομείς όπως η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και η περιφερειακή ασφάλεια. Άρα επέλεξαν ως στρατηγικό τους εταίρο την Κίνα που και περισσότερα γνώριζε για τον ίδιο τον κορωναιϊό και αποτελεσματικότερα τον αντιμετώπισε σε σχέση με τις ΗΠΑ. Οι Ηνωμένες Πολιτείες χρησιμοποιήθηκαν μάλλον, όχι ως αποτέλεσμα μίας ασύμμετρης σχέσης αλλά ως μία διαδικασία «win – win», για να έρθουν πιο κοντά σε έναν άλλο σημαντικό σύμμαχο στην μάχη κατά του COVID-19 και στην κούρσα για την παρασκευή ενός εμβολίου, το Ισραήλ. Εκτιμάται ότι τα ΗΑΕ αντιμετώπισαν τον κορωναιϊό ως μία ευκαιρία να βελτιώσουν την εικόνα του κράτους τους στο ΔΣ, να ισχυροποιήσουν την φήμη τους ως μία ενεργή και υπεύθυνη δύναμη για τα διεθνή τεκταινόμενα και τις διεθνείς υποθέσεις.

⁸⁴ hdr.undp.org/en/content/2019-human-development-index-ranking

⁸⁵ gulfnews.com/going-out/society/more-and-more-chinese-make-uae-their-home

Τέλος μέσω των υψηλών επενδύσεων στην τεχνολογία και την καινοτομία η χώρα φαίνεται ότι αντιλαμβάνεται ότι πρέπει να μετασχηματιστεί από μία οικονομία καθοδηγούμενη από τους φυσικούς πόρους (Factor-driven economy) σε μία οικονομία που δημιουργεί πλούτο από την καινοτομία (Innovation-Driven economy) καθόσον διαπιστώνει ότι η απόλυτη αγκίστρωση στο πετρέλαιο περιορίζει τις δυνατότητες στρατηγικών επιλογών. Τέλος ίσως τα ΗΑΕ είναι η μοναδική χώρα, από αυτές που παρουσιάστηκαν, η οποία επέλεξε να διαχειριστεί την πανδημία ταυτόχρονα ως ένα «επιχειρηματικό» κράτος, όπως το έχει παρουσιάσει η Mazzucato (2013) χωρίς να αποκλείεται και η έννοια του «μικρού αλλά επιχειρηματικού» κράτους όπως παρουσιάστηκε από τις Σαρρή – Παιδή (2018) εφόσον:

α. Τα ΗΑΕ ανέλαβαν επιχειρηματική δράση ως στρατηγική επίλυσης του προβλήματος της πανδημίας και ανταποκρίθηκαν θετικά στις προκλήσεις και ευκαιρίες που δημιούργησε ο κορωναϊός.

β. Επέδειξαν εγρήγορση στις αναδυόμενες προκλήσεις και προσαρμοσαν τις οικονομικές δραστηριότητες τους από τον τομέα της ενέργειας σε αυτούς της υγείας και της καινοτομίας, επιδεικνύοντας πνεύμα επιβίωσης αναγνωρίζοντας ότι το ΔΣ είναι κυρίως ένα σύστημα αυτοβοήθειας.

γ. Επένδυσαν σε νέες συνεργασίες (Ισραήλ, Κίνα) για να δημιουργήσουν κέρδη αρχικά οικονομικά αλλά κυρίως πολιτικά, ενώ ταυτόχρονα οι συνεργασίες αυτές θα επιφέρουν σταθερότητα, ευημερία και ασφάλεια και σε περιφερειακό επίπεδο, αυτό της Μέσης Ανατολής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ (Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗΣ)

Εισαγωγή

Μεταφερόμενοι αυτή τη φορά στην Νότιο Ανατολική (ΝΑ) Ασία, θα μελετήσουμε την περίπτωση μίας εντελώς διαφορετικής χώρας που ένα επιδειξί την ταχύτητα αντίδρασης στην πανδημία που επέδειξαν άλλες χώρες εντούτοις τα κατάφερε αρκούντως καλά και συνεχίζει να παρουσιάζει εκπληκτικές επιδόσεις στην αντιμετώπιση της πανδημίας. Η Σιγκαπούρη είναι μία περίπτωση μικρής χώρας γνωστή για την έννοια της «ολοκληρωμένης» άμυνας⁸⁶ σε ότι αφορά την αντιμετώπιση των εξωτερικών της κυρίως απειλών. Η πρόκληση σε αυτή την περίπτωση για την ηγεσία της χώρας ήταν να περιοριστούν τα εισαγόμενα κρούσματα. Αυτό έχει την σημασία του για διάφορους λόγους. Η Σιγκαπούρη, εάν και δεν συνορεύει άμεσα με την Κίνα, εντούτοις βρίσκεται αρκετά κοντά γεωγραφικά και συνορεύει με χώρες που έχουν κοινά σύνορα με την Κίνα, όπως το Βιετνάμ και το Λάος. Ακόμη σημαντικότερο, το λιμάνι της Σιγκαπούρης, ίσως το σημαντικότερο λιμάνι για τον «νέο δρόμο του μεταξιού» (One Belt – One Road), δέχεται καθημερινά χιλιάδες πλοία που ξεκινούν από την Κίνα. Άλλος ένας παράγοντας είναι οι εισαγόμενοι εργαζόμενοι, κυρίως από την Μαλαισία, που στηρίζουν την οικονομία της Σιγκαπούρης.

Σύντομο Ιστορικό Εξάπλωσης του ιού στην χώρα

Τα πρώτα πιθανά κρούσματα αναφέρθηκαν από τις υγειονομικές αρχές της χώρας στις 4 Ιαν 20, ενώ το πρώτο επιβεβαιωμένο κρούσμα καταγράφηκε στην χώρα 23 Ιαν 20⁸⁷. Στις 31 του ίδιου μήνα καταγράφετε το πρώτο κρούσμα σε κάτοικο της χώρας μετά από 13 εισαγόμενα κρούσματα. Η ιχνηλάτηση των περιστατικών οδήγησε στον προσδιορισμό συγκεκριμένων περιοχών που ευθύνονταν για την εξάπλωση του ιού, όπως αξιοθέατα και καταστήματα που επισκέπτονταν τουρίστες κυρίως από την Κίνα. Λόγω της αύξησης των κρουσμάτων, οι υγειονομικές αρχές της χώρας αύξησαν άμεσα το επίπεδο συναγερμού εξάπλωσης του ιού⁸⁸ από το κίτρινο επίπεδο στο πορτοκαλί. Ένα άλλο σημείο «0» για την εξάπλωση μίας σειράς περιστατικών ήταν το συνεδριακό κέντρο του ξενοδοχείο Grand Hyatt στο οποίο διεξάχθηκε συγκέντρωση εθνικών αντιπροσώπων μίας Βρετανικής εταιρίας. Από το συγκεκριμένο συνεδριακό κέντρο καταγράφονται τα πρώτα εσωτερικά κρούσματα του ιού. Από τις αρχές Μαρτίου η κυβέρνηση (κυρίως το Υπουργείο Εξωτερικών και το Υπουργείο Παιδείας) ξεκινούν μία καμπάνια ενημέρωσης να επιστρέψουν πίσω στην χώρα οι πολίτες της Σιγκαπούρης που βρίσκονται στο εξωτερικό. Οι επιστροφές από το εξωτερικό οδήγησαν σε μία μικρή αύξηση των περιστατικών στην χώρα. Το σημαντικότερο όμως σημείο εξάπλωσης του κορωνοϊού εντοπίζεται

⁸⁶ RON MATTHEWS AND NELLIE ZHANG YAN, Small Country 'Total Defence': A Case Study of Singapore, Defence Studies, Vol. 7, No. 3 (September 2007), pp. 376–395

⁸⁷ Κινέζος τουρίστας από την επαρχία του Γιουχάν.

⁸⁸ Το «Σύστημα Αντιμετώπισης της Κατάσταση λόγου της Νόσου» (Disease Outbreak Response System Condition (DORSCON) είναι ένα χρωματικά κωδικοποιημένο πλαίσιο 4 επιπέδων (Πράσινο – Κίτρινο – Πορτοκαλί – Κόκκινο) που δείχνει την τρέχουσα κατάσταση της νόσου. Παρέχει γενικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το τι πρέπει να γίνει για την πρόληψη και τη μείωση των επιπτώσεων των λοιμώξεων.

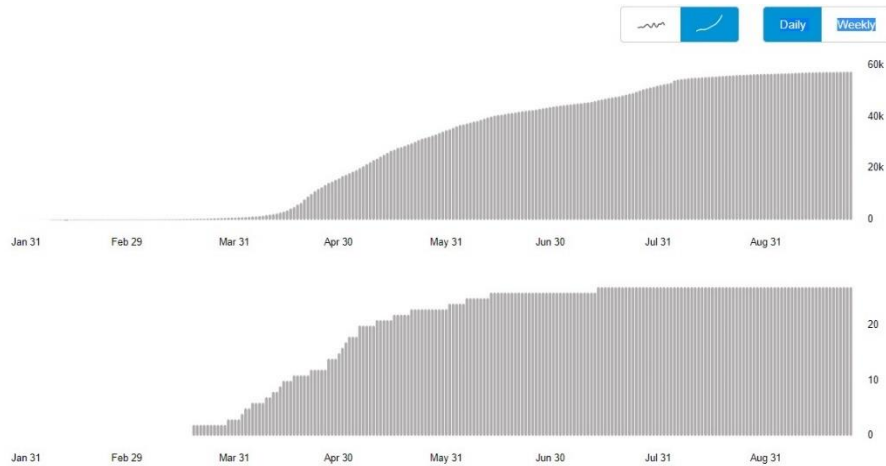
στις εγκαταστάσεις που διαμένουν οι αλλοδαποί εργαζόμενοι. Τα ημερήσια κρούσματα αυξάνονται θεαματικά, φτάνοντας μέχρι και τις 1426 περιπτώσεις στις 20 Απρ 20, γεγονός που οδηγεί την κυβέρνηση σε μία απόφαση υποχρεωτικής καραντίνας των 20.000 και πλέον αλλοδαπών εργαζομένων που ζούνε σε συγκεκριμένους ομαδικούς κοιτώνες σε διάφορα σημεία της πόλης-χώρας. Εκτός από την υποχρεωτική καραντίνα όμως, οι αρχές τους απαγορεύουν την πρόσβαση στην εργασία μέχρι τις αρχές Μαΐου αρχικά, επεκτείνοντάς την περίοδο απαγόρευσης μέχρι και τα μέσα Αυγούστου, και υποχρεώνοντας τους σε διαγνωστικούς ελέγχους και απολυμάνσεις των χώρων διαμονής. Τα «επιθετικά» αυτά μέτρα αποφέρουν καρπούς σταθεροποιώντας την κατάσταση στην χώρα η οποία στο τέλος Αυγούστου μετρούσε συνολικά από την αρχή της πανδημίας 56852 κρούσματα, εκ' των οποίων είχαν αναρρώσει 55749, ποσοστό 98%, είχαν καταγραφεί 27 θάνατοι, ποσοστό θνησιμότητας 0,045%, ενώ 1076 άτομα ανέρρωναν σε νοσοκομεία ή στις οικίες τους.

Singapore Situation

57,665
confirmed cases

27
deaths

Source: World Health Organization

Εικόνα 1: Η καμπύλη εξάπλωσης του ιού στην Σιγκαπούρη

Στρατηγική και Στοχοθεσία

Για πολλούς μελετητές υπάρχουν διδάγματα από τον τρόπο που η Σιγκαπούρη αντιμετώπισε την πανδημία. «Έγκαιρη αντιμετώπιση» και «Σπάσιμο του Κύκλου»⁸⁹, η προσέγγιση της Σιγκαπούρης για την καταπολέμηση της COVID-19 χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως ο «χρυσός κανόνας». Για να κατανοήσουμε την προσέγγιση της Σιγκαπούρης για την καταπολέμηση του COVID-19, θα πρέπει να εξετάσουμε την εμπειρία της Σιγκαπούρης με την επιδημία του σοβαρού οξέος αναπνευστικού συνδρόμου (SARS) της περιόδου 2003-2004⁹⁰. Οι 228 περιπτώσεις και οι τριάντα τρεις θάνατοι λόγω του SARS βέβαια επισκιάζονται από τους αριθμούς του COVID-19, αλλά λόγω των διδαγμάτων από εκείνη την περίοδο ο τομέας της υγειονομικής περίθαλψης της Σιγκαπούρης αύξησε τις δυνατότητές του να ανταποκριθεί σε μελλοντικά κρούσματα, συμπεριλαμβανομένης της οικοδόμησης του Εθνικού Κέντρου Λοιμωδών Νόσων και της αποστολής προσωπικού στο εξωτερικό για εκπαίδευση. Η αντιμετώπιση του SARS τόνισε

⁸⁹ Early Warning & Breaking the Circle

⁹⁰ Time Magazine: The Best Global Responses to COVID-19 Pandemic, Ian Bremmer, 12 Jun 20

επίσης τη σημασία της ανάπτυξης διεξοδικού εντοπισμού επαφών για την καταπολέμηση μιας επιδημίας, και εξασφάλισε τη δημόσια συμμετοχή και αποδοχή στις απαιτήσεις της για ελεύθερη πρόσβαση στις προσωπικές τους πληροφορίες⁹¹.

Αυτό που είναι χαρακτηριστικό στην αντιμετώπιση της πανδημίας λόγω του COVID-19 στην περίπτωση της Σιγκαπούρης ήταν η ενεργοποίηση μίας Ειδικής Εθνικής Ομάδας (National Task Force). Η συγκεκριμένη ομάδα ενεργοποιήθηκε πάρα πολύ νωρίς, μόλις από τις 22 Ιανουαρίου 2020, προτού η εξάπλωση του ιού χαρακτηριστεί από τον Π.Ο.Υ. ως πανδημία αλλά και προτού την επιβεβαίωση του πρώτου, εξωτερικού, κρούσματος στην χώρα. Ως επικεφαλής της ειδικής ομάδας, τέθηκαν οι υπουργοί Υγείας, Εθνικής Ανάπτυξης αλλά και Οικονομικών, γεγονός που αποδεικνύει ότι η ηγεσία της χώρας αντιλήφθηκε άμεσα τις διαφορετικές δυνητικές πτυχές των επιπτώσεων που θα είχε μία υγειονομική κρίση, δηλαδή οικονομικές αλλά και αναπτυξιακές. Το πρώτο κρούσμα επιβεβαιώθηκε όπως αναφέρθηκε παραπάνω μόλις στις 23 Ιανουαρίου 2020, ως εισερχόμενο από την Κίνα, γεγονός που μας οδηγεί σχεδόν αβίαστα στο συμπέρασμα ότι ο τομέας της δημόσιας υγείας ήταν ενήμερος για πιθανά εισερχόμενα κρούσματα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει καταθέσει η Σιγκαπούρη στον Οργανισμό Συνεργασίας χωρών ΝΑ Ασίας (APEC), μέλος του οποίου είναι και Σιγκαπούρη από το 1989 η εθνική της στρατηγική στην αντιμετώπιση του ιού της κορώνας (COVID-19) είχε επιγραμματικά όπως παρακάτω:

α. Υγειονομικά Μέτρα

(1) Διευρυμένη εξέταση δυνητικών περιστατικών προσβολής από τον κορωνοϊό, σε σχέση με τις καθοριζόμενες από τον Π.Ο.Υ. οδηγίες. (Έγκαιρος Εντοπισμός).

(2) Παρακολούθηση, εντοπισμός και εκτέλεση διαγνωστικών τεστ για περιστατικά μεμονωμένων ασθενών που παρουσίαζαν συμπτώματα οξείας αναπνευστικής ασθένειας για περισσότερο από 4 ημέρες αλλά και ασθενών που έπασχαν από πνευμονία σε όλα τα δημόσια νοσοκομεία, πολυκλινικές αλλά και ιδιωτικές κλινικές. (Έγκαιρος Εντοπισμός)

(3) Διεύρυνση των δυνατοτήτων διεξαγωγής διαγνωστικών τεστ από εργαστήρια. (Έγκαιρος Εντοπισμός)

(4) Απομόνωση και θεραπεία των επιβεβαιωμένων περιστατικών. (Σπάσιμο του Κύκλου)

(5) Ιχνηλάτηση, εντοπισμό και απομόνωση των επαφών των επιβεβαιωμένων κρουσμάτων αλλά και εντατικές επιδημιολογικές έρευνες για τον καθορισμό της αλυσίδας μόλυνσεως ανά περίπτωση. (Σπάσιμο του Κύκλου)

(6) Μέτρα προστασίας ευπαθών ομάδων που νοσηλεύονται σε νοσοκομεία και μέτρα περιορισμού εισερχομένων σε νοσηλευτικά ιδρύματα.

---

⁹¹ Council of Foreign Relations, Singapore: The Limits of National Response, Simon Tay & Kevin Chen, 21 Apr 20

(7) Έκδοση κοινών οδηγιών για αντιμετώπιση περιστατικών προσβολής από τον COVID-19. (Σπάσιμο του Κύκλου)

β. Περιορισμοί μετακινήσεων και Μέτρα στα Σύνορα

(1) Ενίσχυση των μέτρων συνοριακού ελέγχου για τον περιορισμό του κινδύνου εισερχομένων περιστατικών μολύνσεων.

(2) Από τις 20 Μαρτίου 2020 ενεργοποιήθηκε οδηγία για τον κατ' οίκο περιορισμό / απομόνωση επί 14ήμερο όλων ταξιδιωτών που εισέρχονται στην χώρα. Η παραπάνω οδηγία αφορούσε και τους μετακινούμενους για λόγους εργασίας (και τα μέλη των οικογενειών τους) και μόνο μετά από σχετική άδεια από το Υπουργείο Εργασίας (Ministry of Manpower - MAM). Ειδική μέριμνα υιοθετήθηκε μόνο για τους εργαζόμενους από την Μαλαισία, μέσω της ειδικής επιτροπής εργασίας Σιγκαπούρης – Μαλαισίας, αλλά και για την διακίνηση αγαθών μεταξύ των δύο χωρών. Τρεις ημέρες αργότερα, δηλαδή στις 23 Μαρτίου 20, απαγορεύτηκε πλήρως η είσοδος ή και η απλή διέλευση επισκεπτών στην χώρα. Αυστηρότερα μέτρα εφαρμόστηκαν τις επόμενες ημέρες και για τους πολίτες της Σιγκαπούρης ή για τους αλλοδαπούς μόνιμους κάτοικους της χώρας που επέστρεφαν στην χώρα από το εξωτερικό, κυρίως σε ότι αφορούσε την 14ήμερη καραντίνα σε συγκεκριμένα – πιστοποιημένα ξενοδοχεία / χώρους διαμονής.

γ. Εφαρμογή Συστήματος περιορισμού μετακινήσεων και λειτουργίας καταστημάτων που διήρκησε από τις 7 Απριλίου 2020 έως τις 4 Μαΐου 2020.

(1) Κλείσιμο όλες οι επιχειρήσεων και των καταστημάτων λιανικής πώλησης εκτός εκείνων που είναι απαραίτητα για την υποστήριξη των καθημερινών αναγκών διαβίωσης του πληθυσμού.

(2) Ενθάρρυνση και ενημερωτική καμπάνια για τον περιορισμό των άσκοπων μετακινήσεων του πληθυσμού εκτός από τις περιπτώσεις για την αγορά ειδών καθημερινής ανάγκης, τις κρίσιμων υπηρεσιών, την άσκηση, ή για τις επείγουσες ιατρικές ανάγκες. Απαγόρευση όλων των κοινωνικών συγκεντρώσεων πέραν από αυτές που περιορίζονται μεταξύ των μελών οικογενειών ή αυτών που ζουν κάτω από την ίδια στέγη. Κλείσιμο όλων τα κέντρων αναψυχής, των αξιοθέατων και τα τοποθεσιών / κτιρίων λατρείας. Τα σχολεία και τα ιδρύματα της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτούργησαν πλήρως με μεθόδους τηλε-εκπαίδευσης, ενώ οι υπηρεσίες ενδιαίτησης τόσο των παιδιών της προσχολικής ηλικίας όσο και των φοιτητών αναστάληκαν. Επιπλέον εκδόθηκαν οδηγίες για απαγόρευση κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και συνάθροισης σε κοινόχρηστους χώρους προς τους διαχειριστές κοιτώνων αλλοδαπών εργαζομένων.

δ. Παροχή φροντίδας και υπηρεσιών προς τους αλλοδαπούς εργαζόμενους

Από τις 7 Απριλίου και λαμβάνοντας υπόψη τα μέτρα περιορισμού μετακινήσεων, οι αλλοδαποί εργαζόμενοι δεν μπορούσαν να εργαστούν. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η κυβέρνηση της Σιγκαπούρης δημιούργησε μια δι-υπηρεσιακή ομάδα εργασίας για την υποστήριξη των αλλοδαπών εργαζομένων αλλά και των φορέων / διαχειριστών κοιτώνων. Συντονιστής τέθηκε ο υπουργός

Εθνικής Ασφαλείας, κος Teo Chee Hean. Αναπτύχθηκαν Ομάδες Διασφάλισης και Υποστήριξης σε όλους τους κοιτώνες / εγκαταστάσεις διαμονής εργαζομένων και δημιουργήθηκαν εντός των εγκαταστάσεων ιατρικές αίθουσες και κλινικές. Χορηγούνταν βασικά τρόφιμα και νερό, υπηρεσίες καθαριότητας αλλά και ασύρματης (Wi-Fi) σύνδεσης στο διαδίκτυο για ανάγκες επικοινωνίας και ψυχαγωγίας. Δημιουργήθηκαν προσωρινά καταλύματα για την μεγαλύτερη διασπορά των εργαζομένων, ενώ όλοι οι αλλοδαποί εργαζόμενοι έτυχαν αντίστοιχων ελέγχων αλλά και θεραπείας κατά του COVID-19, όπως και οι μόνιμοι κάτοικοι της χώρας. Οι εργοδότες συνέχισαν να καταβάλουν «βασικό» μισθό στους εργαζομένους τους που δεν μπορούσαν να εργαστούν, αλλά και να είναι υπεύθυνοι για την συντήρηση και τα έξοδα επαναπατριsmού για όσους εργαζόμενους έληξε η άδεια παραμονής και εργασίας από το Υπουργείο Εργασίας . Τέλος η κυβέρνηση της Σιγκαπούρης συνεργάστηκε με το Κέντρο Μεταναστών Εργαζομένων αλλά και την ΜΚΟ Health-Serve για την παροχή συμβουλευτικών συνεδριών σε όσους εργαζόμενους είχαν αντίστοιχες ανάγκες. Στις 11 Αυγ 2020 το Υπουργείο Εργασίας ανακοίνωσε ότι ολοκληρώθηκαν διαγνωστικοί έλεγχοι στο σύνολο των αλλοδαπών εργαζομένων που ζουν σε εργατικούς κοιτώνες ενώ από τις 12 Αυγ 20 περισσότεροι από 40.000 αλλοδαποί εργαζόμενοι, κυρίως από τον κλάδο των κατασκευών επιτράπηκε να επιστρέψουν στις εργασίες τους.

ε. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του πληθυσμού

(1) Εισαγωγή βαθμονομημένων μέτρων ασφαλείας, ενημερωτικές καμπάνιες και ενίσχυση των προσπάθειών δημόσιας εκπαίδευσης για την τήρηση ασφαλούς απόστασης μεταξύ των πολιτών, την εφαρμογή σχολαστικής προσωπικής υγιεινής αλλά και την κοινωνική ευθύνη περιορισμού της διασποράς.

(2) Ανάπτυξη ειδικών για τον τομέα συμβουλών για την υγεία.

(3) Δημιουργία πλατφόρμας πληροφοριών σχετικά με την εξάπλωση του ιού και την τοπική κατάσταση τόσο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Υγείας αλλά και σε ειδικό κανάλι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (WhatsApp) .

(4) Ανάπτυξη ειδικής εφαρμογής για κινητά τηλέφωνα που θα ενημέρωνε τον χρήστη εάν ήρθε σε επαφή ή βρέθηκε σε χώρο με άτομο που είχε διαγνωστεί θετικός στον COVID-19.

Όλα αυτά τα μέτρα βοήθησαν την χώρα να έχει καταγράψει 53.838 κρούσματα, με τα 52.350 να έχουν αναρρώσει και μόνο 27 θανάτους, ποσοστό θνησιμότητας 0,05%, ένα από τα μικρότερα ποσοστά παγκοσμίως, ενώ ακόμη πιο εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι δεν έχει καταγραφεί θάνατος για πάνω από έναν μήνα ή ότι το τελευταίο τρίμηνο έχουν καταγραφεί μόνο 4 θάνατοι. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η Σιγκαπούρη ίσως δεν βιώσει άμεσα ή και καθόλου ένα 2ο κύμα του κοροναϊού καθώς καθόσον εξέρχονται καθημερινά από τις δομές υγείας περισσότεροι ασθενείς σε σχέση με αυτούς που εντοπίζονται.

Εσωτερικές Διαστάσεις

Απάντηση στις Οικονομικές Προκλήσεις

Η κυβέρνηση της Σιγκαπούρης ως απάντηση στις προκλήσεις που δημιούργησε η πανδημία υιοθέτησε τέσσερα (4) πακέτα οικονομικών μέτρων όπως παρακάτω:

Πρώτο πακέτο - "Προϋπολογισμός Ενότητας"

Ανακοινώθηκε την 1η Φεβρουαρίου ότι η κυβέρνηση θα παράσχει βοήθεια στους τομείς των μεταφορών και του τουρισμού στο πλαίσιο του προϋπολογισμού για το 2020, οι οποίοι εκτιμήθηκε ότι θα υποστούν τις περισσότερες συνέπειες από τον COVID-19. Στον προϋπολογισμό για το 2020 που εκδόθηκε στις 18 Φεβρουαρίου, η κυβέρνηση έχει δεσμεύσει 6,4 δισεκατομμύρια⁹² σε κεφάλαια στήριξης, από τα οποία το 1,6 δισεκατομμύρια αφορούσε το «Πακέτο Φροντίδας και Υποστήριξης» για τα έξοδα των νοικοκυριών, 4 δισεκατομμύρια το «Πακέτο Σταθεροποίησης και Υποστήριξης για τις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους» και επιπλέον 800 εκατομμύρια για τις προσπάθειες των υπηρεσιών 1^{ης} γραμμής, (π.χ. εργαζόμενοι στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης). Επιπλέον, υπήρξε πρόβλεψη για τη μη αύξηση του φόρου αγαθών και υπηρεσιών κατά 9% που ήταν προγραμματισμένη για το 2021 λόγω του οικονομικού αντίκτυπου.

Δεύτερη δέσμη κινήτρων - "Προϋπολογισμός Ανθεκτικότητας"

Λιγότερο από ένα μήνα μετά την εισαγωγή της πρώτης δέσμης μέτρων για τη στήριξη του προϋπολογισμού, ανακοινώθηκε ότι η κυβέρνηση εργαζόταν για ένα δεύτερο πακέτο κινήτρων για τον μετριασμό των επιπτώσεων της πανδημίας στην οικονομία. Η δέσμη μέτρων που ανακοινώθηκε στις 26 Μαρτίου, γνωστή ως «Προϋπολογισμός Ανθεκτικότητας», ανέρχεται σε 48,4 δισεκατομμύρια για την υποστήριξη των επιχειρήσεων, των εργαζομένων και των οικογενειών, που ανέρχονται σε περίπου 11% του ΑΕΠ. Μεταξύ των μέτρων συγκαταλέγονται η αύξηση της κυβερνητικής συγχρηματοδότησης του 25% των μισθών για όλους τους ντόπιους εργαζόμενους, με τις υπηρεσίες τροφίμων να παίρνουν το 50% της στήριξης και εκείνων στον τομέα του τουρισμού και της αεροπορίας να έχουν στήριξη έως και 75%. Οι αυτοαπασχολούμενοι θα λάμβαναν επίδομα 1.000 \$ το μήνα. Τα μέτρα αυτά θα διαρκούσαν εννέα μήνες. Επιπλέον ποσά διατέθηκαν για την υποστήριξη του τουρισμού και των αεροπορικών εταιριών.

Τρίτο πακέτο - "Προϋπολογισμός της Αλληλεγγύης"

Ανακοινώθηκε στις 5 Απριλίου από τον υπουργό Οικονομικών Heng Swee Keat στις 6 Απριλίου. Συνολικά 5,1 δισεκατομμύρια ευρώ διατέθηκαν για το πακέτο, με τα 4 δισεκατομμύρια δολάρια να έπρεπε να εξαχθούν από τα αποθεματικά προηγούμενων ετών. Λόγω του εκτεταμένου προγράμματος που ανακοινώθηκε στις 21 Απριλίου, τα μέτρα στήριξης για τον «Προϋπολογισμό της Αλληλεγγύης» παρατάθηκαν μέχρι τον Μάιο, κοστίζοντας άλλα 3,8 δισεκατομμύρια δολάρια.

Τέταρτο πακέτο - "Προϋπολογισμός Οχυροποίησης"

Στις 19 Μαΐου, ανακοινώθηκε ένας τέταρτος γύρος μέτρων στήριξης. Στις 25 Μαΐου, ο Πρόεδρος Halimah έδωσε κατ' αρχήν έγκριση για την κυβέρνηση να αντλήσει αποθέματα για τη υλοποίηση της νέας δέσμης μέτρων, για τη δεύτερη

⁹² Όλα τα ποσά αναφέρονται σε δολάρια Σιγκαπούρης (Ισοτιμία S \$ προς USA \$: 1,39)

φορά από την αρχή της κρίσης. Ο νέος προϋπολογισμός έκτοτε έχει ονομαστεί « Προϋπολογισμός Οχυροποίησης». Για την εφαρμογή αντλήθηκαν επιπλέον 32 δισεκατομμύρια από τα διαθέσιμα αποθεματικά, φέρνοντας το σύνολο που χρησιμοποιήθηκε στα 52 δισεκατομμύρια δολάρια. Επιπλέον, άλλα 13 δισεκατομμύρια θα διατεθούν για τις έκτακτες ανάγκες λόγω της πανδημίας.

Με όλα τα αυτά τα μέτρα και σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της κυβέρνησης, ο αντίκτυπος του COVID-19 στην οικονομία της Σιγκαπούρης είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Τομείς που έχουν πληγεί περισσότερο είναι εκείνοι που σχετίζονται με τα διεθνή ταξίδια, συμπεριλαμβανομένων των αεροπορικών μεταφορών, την διαμονή (ξενοδοχειακός τομέας) και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό. Τομείς που σχετίζονται με τις συμπεριφορές των καταναλωτών, όπως το λιανικό εμπόριο και οι υπηρεσίες τροφίμων έχουν επίσης επηρεαστεί σοβαρά από τη μείωση της εγχώριας κατανάλωσης λόγω των αυστηρών μέτρων για τήρηση ασφαλούς απόστασης (αριθμός ατόμων ανά τ.μ. καταστήματος). Ταυτόχρονα, τομείς εξωτερικού προσανατολισμού όπως η μεταποίηση και το χονδρικό εμπόριο έχουν επηρεαστεί από την πτώση της εξωτερικής ζήτησης και της αλυσίδας εφοδιασμού, ενώ οι εγχώριοι τομείς όπως οι κατασκευές και τα ακίνητα έχουν επηρεαστεί από αρνητικές διαρροές που οφείλονται στην ύφεση της εγχώριας οικονομίας. Με το κλείδωμα που επιβλήθηκε στους ξένους εργαζόμενους, υπήρχαν ανησυχίες ότι ενδέχεται να υπάρξουν καθυστερήσεις στις κατασκευαστικές εργασίες έως και έξι μηνών. Ο Υπουργός Εμπορίου και Βιομηχανίας (Ministry of Trade and Industry – MTI), Chee Hong Tat ανακοίνωσε ότι περίπου 3.800 εταιρείες έκλεισαν τον Απρίλιο του 2020, λίγο περισσότερες από τις 3.700 που αναφέρονταν κατά μέσο όρο για τον ίδιο μήνα τα τελευταία 5 χρόνια. Αν και προειδοποίησε ότι αυτοί πιθανότατα οι αριθμοί θα αυξηθούν τους επόμενους μήνες. Παρά τη μικρή αυτή αύξηση των εταιρειών που κλείνουν, ο αριθμός των εταιρειών ιδρύονται αντίστοιχα την ίδια περίοδο ήταν μειωμένος κατά περίπου το ένα τρίτο από τον μέσο όρο του Απριλίου από το 2015. Στις 6 Απριλίου και στις 16 Μαΐου αντίστοιχα ανακοινώθηκε το κλείσιμο των 2 από τους 4 τερματικούς σταθμούς του διεθνούς αεροδρομίου της χώρας Changi (No 2 και No 4 αντίστοιχα), ενώ 10 αεροπορικές εταιρίες ανέστειλαν την λειτουργία τους στην χώρα. Ωστόσο, υπάρχουν επίσης φωτεινά σημεία στην οικονομία, με την αύξηση της ζήτησης για διαδικτυακές πωλήσεις και υπηρεσίες. Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους παράγοντες, το Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας υποβάθμισε περαιτέρω την πρόβλεψη μείωσης του ΑΕΠ για το 2020 για την οικονομία της Σιγκαπούρης σε «-7,0% έως -4,0%», από «-4,0% έως -1,0%».

Διεθνής Συνεργασία

Εάν και η Σιγκαπούρη συμμετέχει σε αρκετούς διεθνείς, Ηνωμένα Έθνη, αλλά κυρίως περιφερειακούς οργανισμούς, όπως η Ένωση Χωρών ΝΑ Ασίας (ASEAN) και η Οικονομική Συνεργασίας Ασίας – Ειρηνικού, η χώρα δεν μπορούμε να αναφέρουμε ότι πραγματοποίησε εντυπωσιακές οικονομικές κινήσεις, ειδικά για μία χώρα που ανήκει στις είκοσι ισχυρότερες και ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες (G20). Αυτές που ίσως αξίζουν αναφοράς είναι η αποστολή σημαντικού ιατρικού

εξοπλισμού στην Ινδονησία⁹³, όπως θερμικά σκάνερ, μηχανήματα ελέγχου για τον COVID-19, διαγνωστικά τεστ και προστατευτικό εξοπλισμό. Αντίστοιχη βοήθεια απέστειλε και στην Μαλαισία⁹⁴, αλλά και στην Ινδία⁹⁵. Σημαντική ήταν και η προσφορά 500.000 αμερικανικών δολαρίων προς τον Π.Ο.Υ.⁹⁶. Περισσότερο εντυπωσιακές ήταν οι πρωτοβουλίες που έλαβε στα πλαίσια των APEC και ASEAN για την ανταλλαγή καλών πρακτικών (Lessons Learned)⁹⁷ που αφορούν τόσο την υγειονομική διάσταση της πανδημίας⁹⁸, όσο και κυρίτερα την οικονομική διάσταση της⁹⁹. Με πρωτοβουλίες στην κυκλική οικονομία¹⁰⁰, τον τουρισμό και τις μικρές επιχειρήσεις¹⁰¹ και σε πλήθος άλλων τομέων της οικονομικής δραστηριότητας (start-ups, innovation solutions, low-touch economy). Από τις παραπάνω κινήσεις γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η χώρα προχώρησε σε μία επιλεκτική διπλωματία της «μάσκας» αποστέλλοντας βοήθεια σε χώρες που συνορεύει (Μαλαισία), παραδοσιακά διατηρεί καλές σχέσεις και οι οικονομίες τους συνδέονται μέσω της ASEAN (Ινδονησία – Μαλαισία) και διμερών συμφωνιών ή έχουν υπογράψει σημαντικές διμερείς συμφωνίες (Ινδία)¹⁰², ενώ λειτούργησε καθαρά σαν ένα «μικρό αλλά επιχειρηματικό κράτος», αναλαμβάνοντας επιχειρηματική δράση ως στρατηγική επίλυσης προβλημάτων προκειμένου να ανταποκριθούν ή/και να προσαρμοστούν στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που δημιουργήσε ο κορωνοϊός. Ταυτόχρονα προσπάθησε να αυξήσει την επιρροή της σε περιφερειακό κυρίως επίπεδο της παρουσιάζοντας καινοτομίες ιδέες και εισάγοντας νέες, που θα βελτίωνε την περιφερειακή ασφάλεια, ευημερία και σταθερότητα. Τέλος, μέσω των πρωτοβουλιών που ανέλαβε εντός των περιφερειακών οργανισμών που συμμετέχει προσπάθησε να αξιοποιήσει τους πόρους και των άλλων κρατών τόσο για ίδιον όφελος, αλλά και προς όφελος της περιφέρειας της.

Προκλήσεις ασφαλείας

Η αντιμετώπιση μίας κρίσης δημιουργεί μία σειρά από προκλήσεις ασφαλείας για κάθε χώρα. Προκλήσεις που όπως έχει αναφερθεί έχει εσωτερικές και εξωτερικές διαστάσεις. Στην περίπτωση της πανδημίας του COVID-19, πολλές

---

⁹³ channelnewsasia.com/news/singapore/singapore-sends-additional-supplies-to-help-indonesia-s-covid-19-12607746

⁹⁴ theedgemarkets.com/article/covid19-singapore-donates-5000-flocked-swabs-malaysia

⁹⁵ economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/singapore-south-korea-key-suppliers-of-covid-19-gear/articleshow/74922481.cms

⁹⁶ channelnewsasia.com/news/singapore/singapore-contributes-s-500-000-to-support-who-covid-19-efforts-12568566

⁹⁷ ASEAN: ASEAN senior health officials enhance regional collective actions against COVID-19 pandemic, 13 Mar 20

⁹⁸ APEC: Regional Trends Analysis - New Virus, Old Challenges and Rebuilding a Better Asia-Pacific; APEC amid COVID-19: Navigating Risks and Opportunities toward Resilience, Nov 20

⁹⁹ APEC: Pandemic Exposed Prevailing Inequalities, Environmental Challenges and Digital Economy Threats: Report, Singapore, 16 Nov 20

¹⁰⁰ APEC: COVID-19 and the Circular Economy, Singapore 28 May 20

¹⁰¹ APEC: Tourism, Small Businesses and COVID-19: 2020 APEC App Challenge Registration Opens, Singapore, 16 Oct 20

¹⁰² Αξίζει να αναφερθεί ότι από τις 29 Ιουν 2005 η Ινδία και η Σιγκαπούρη υπέγραψαν τη συνολική συμφωνία οικονομικής συνεργασίας (CECA) και τη συμφωνία στρατηγικής σχέσης με σκοπό την αύξηση του εμπορίου, των επενδύσεων και της οικονομικής συνεργασίας και επέκτειναν τη διμερή συνεργασία για τη θαλάσσια ασφάλεια, την εκπαίδευση στρατιωτικών δυνάμεων, τις κοινές ναυτικές ασκήσεις, την ανάπτυξη στρατιωτικής τεχνολογίας και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

χώρες αποφάσισαν να οδηγηθούν σε έναν μακρύτερο ή αυστηρότερο αυτοπεριορισμό και απομονωτισμό, πιστεύοντας πως με αυτή τους την στάση θα μείωναν τις εξωτερικές προκλήσεις.

Διατάραξη σχέσεων με Μαλαισία για τα υιοθετούμενα μέτρα σε σχέση με τους μόνιμους Μαλαισιανούς εργάτες.

Στις 16 Μαρτίου, η μαλαισιανή κυβέρνηση ανήγγειλε μια διαταγή ελέγχου μετακίνησης (Movement Control Order - MCO) με έναρξη εφαρμογής στις 18 Μαρτίου, αποτρέποντας στους Μαλαισιανούς την έξοδο από τη χώρα. Με περίπου 300.000 Μαλαισιανών, ή σχεδόν το ένα δέκατο του εργατικού δυναμικού της Σιγκαπούρης που εργάζονται στη Σιγκαπούρη, αυτός ο περιορισμός αναμένονταν να επηρεάσει σημαντικά την οικονομία της Σιγκαπούρης, συμπεριλαμβανομένων των τομέων που παρέχουν βασικές υπηρεσίες. Η εφαρμογή της εντολής προκάλεσε μεγάλες ουρές στα συνοριακά σημεία ελέγχων, όπου οι πολίτες της Μαλαισίας που εργάζονταν στη Σιγκαπούρη μαζί με τα υπάρχοντά τους προσπαθούσαν να επιστρέψουν στην χώρα τους. Η αντίδραση της Σιγκαπούρης ήταν άμεση. Μέσω ενημερωτικής καμπάνιας προσκάλεσε όλους τους Μαλαισιανούς εργάτες να αναζητήσουν προσωρινά καταλύματα σε συγγενείς, φίλους, συναδέλφους ακόμη και ξενοδοχεία. Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκαν και οι επιχειρήσεις που απασχολούσαν Μαλαισιανούς εργάτες καθώς έσπευσαν να βρουν καταλύματα γι' αυτούς. Η κυβέρνηση παρείχε επίσης \$50 για κάθε εργαζόμενο ανά ημέρα, μέχρι 14 ημέρες για να υποστηρίξει τους εργοδότες που αναζητούσαν λύσεις στέγασης. Ορισμένοι εργαζόμενοι δεν μπόρεσαν να βρουν άμεσα καταλύματα και αναγκάστηκαν να καταφύγουν σε δημόσιους χώρους. Αυτές οι ενέργειες της Σιγκαπούρης να σταματήσουν την καθημερινή επιστροφή των Μαλαισιανών εργατών πίσω στην χώρα τους, δημιούργησε μία ένταση στις σχέσεις των 2 χωρών. Και αυτό διότι σημαντικό κομμάτι του τομέα των μεταφορών, της εσωτερικής κατανάλωσης στον τομέα της διατροφής αλλά και της εισροής συναλλάγματος για την Μαλαισία στηρίζεται σε αυτούς του χιλιάδες εργαζόμενους και στην καθημερινή τους μετακίνηση για εξεύρεση εργασίας. Το ίδιο σημαντική βέβαια, όπως αναφέρθηκε είναι η παρουσία τους και για την οικονομία της Σιγκαπούρης, μίας μικρής χώρας που στερείται το αναγκαίο ανθρώπινο δυναμικό για να υποστηρίξει τις οικονομικές της δραστηριότητες.

Συνθήκες διαβίωσης για τους ξένους εργάτες

Καθώς πολλά κρούσματα συνδέονταν με τους αλλοδαπούς εργαζόμενους, πολλές προσπάθειες κατευθύνθηκαν στις συνθήκες διαβίωσης στους κοιτώνες που διέμεναν αυτοί. Σε πολλά ΜΜΕ αναφέρονταν ότι οι κοιτώνες δεν τηρούσαν τα ελάχιστα στάνταρ υγιεινής ενώ η πληρότητα τους ξεπερνούσε την δυναμικότητα τους, καθιστώντας δύσκολα τα προληπτικά μέτρα όπως η κοινωνική αποστασιοποίηση. Πολλοί αξιωματούχοι επέκριναν τις συνθήκες διαβίωσης, αποκαλώντας αυτές «τρίτο κόσμο» και ως «μια βόμβα που περιμένει να εκραγεί». Η Διεθνής Αμνηστία χαρακτήρισε την κατάσταση ως «συνταγή για καταστροφή». Η υπουργός Ανθρώπινου Δυναμικού (Ministry of Manpower - MOM) Josephine Teo δεσμεύθηκε να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των ξένων εργαζομένων μετά το χειρισμό της καραντίνας. Στις 9 Απριλίου, το MOM δήλωσε σε δελτίο τύπου ότι θα

βελτιώσει την ποιότητα των γευμάτων που διανείμονται στους ξένους εργαζόμενους κατά τη διάρκεια της καραντίνας και δημιούργησε μια ειδική ομάδα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ξένων εργαζομένων. Από τις 25 Απριλίου, οι κοιτώνες έχουν διαχωριστεί σε περιοχές απομόνωσης και περιοχές ασφαλείας όπου μεταφέρονταν οι υγιείς εργαζόμενοι. Επιπλέον η κυβέρνηση υποσχέθηκε να κατασκευάσει, όπως και έκανε, νέους κοιτώνες που θα έχουν σχεδιαστεί με γνώμονα τη δημόσια υγεία και θα παρέχουν περισσότερες ανέσεις, ενώ ορισμένοι εργαζόμενοι θα μεταφερθούν προσωρινά σε πρόχειρους κοιτώνες προτού είναι έτοιμοι οι νέοι κοιτώνες.

Προς τα τέλη Ιουλίου 2020, ένα πλήθος απόπειρων αλλά και επιτυχημένων αυτοκτονιών μεταξύ των ξένων εργαζομένων σε κοιτώνες προκάλεσε ανησυχίες σχετικά με την ψυχική ευημερία των εργαζομένων που βρίσκονται σε περιορισμό. Οι αρχές παρακολουθούν την κατάσταση και συνεργάζονται με εταίρους και ΜΚΟ για την ενίσχυση των προγραμμάτων υποστήριξης της ψυχικής υγείας τους. Στις 11 Αυγ 20 ανακοινώνεται από το Υπουργείο Ανθρώπινου Δυναμικού ανακοίνωσε ότι όλες οι εγκαταστάσεις και οι κοιτώνες που διαμένουν πάνω από 315.000¹⁰³ αλλοδαποί εργαζόμενοι είναι ασφαλείς, ενώ άλλες 17 εγκαταστάσεις συνεχίζουν να λειτουργούν ως κέντρα περιορισμού και απομόνωσης.

Οι επιδόσεις της Σιγκαπούρης στην Έκθεση του Deep Knowledge Group

Η Σιγκαπούρη κατέλαβε την 4^η θέση παγκοσμίως στην έκθεση του Deep Knowledge Group, την υψηλότερη μεταξύ των εξεταζόμενων χωρών και λίγο πίσω από την Ελβετία (1^η θέση), την Γερμανία (2^η θέση) και το Ισραήλ (3^η θέση) και βεβαίως την υψηλότερη για την περιοχή της ΝΑ Ασίας και Ωκεανίας. Για να επιτύχει μία τέτοια βαθμολογία όπως είναι λογικό η χώρα τα πήγε ιδιαίτερα καλά σε όλους τους τομείς που βαθμολογήθηκε. Πράγματι, κατέλαβε την 2^η θέση στην αποτελεσματικότητα της καραντίνας, γιατί παρόλο που η χώρα - πόλη είναι μία από της πιο πυκνοκατοικημένες παγκοσμίως και εντοπίστηκαν πάνω από 57 χιλιάδες κρούσματα στην χώρα, καταγράφηκαν μόνο 27 θάνατοι. Στον τομέα της αποτελεσματικότητας της κυβέρνησης κατέλαβε την όγδοη θέση και αυτό γιατί, εάν και τα μέτρα που έλαβε ήταν προς την σωστή κατεύθυνση, εντοπίζονται καθυστερήσεις στην υλοποίησή τους και κυρίως σε ότι έχει να κάνει με το κλείδωμα της χώρας. Αντίθετα η Σιγκαπούρη καταλαμβάνει την πρώτη θέση παγκοσμίως στον εντοπισμό και την παρακολούθηση των κρουσμάτων. Σε αυτή την επιτυχία συμβάλει βέβαια και η περιορισμένη έκταση της χώρας¹⁰⁴. Στον τομέα της υγειονομικής ετοιμότητας η χώρα βρέθηκε στην έβδομη θέση καθόσον η χώρα έχει αναπτύξει ένα ιδιαίτερα αποτελεσματικό σύστημα υγείας που το 2000 στην έκθεση του Π.Ο.Υ. κατέλαβε την έκτη θέση παγκοσμίως¹⁰⁵. Την τέταρτη θέση καταλαμβάνει η χώρα στην περιφερειακή ανθεκτικότητα καθόσον η χώρα βρίσκεται σε μία περιοχή όπου έχουν ξεκινήσει πολλές επιδημίες στο παρελθόν, άρα υπάρχουν μνήμες και εμπειρίες από την αντιμετώπισή τους, ενώ τέλος την χαμηλότερη βαθμολογία της, στην 22^η θέση, λαμβάνει για την ετοιμότητα της σε καταστάσεις ανάγκης,

¹⁰³ Το 81% των αλλοδαπών εργαζομένων της χώρας

¹⁰⁴ Μόλις 725,7 τ.χλμ. λίγο μεγαλύτερη από την Κεφαλονιά με 773 τ. χλμ

¹⁰⁵ Αντίστοιχα το 2014 το Bloomberg την κατέταξε στην 1^η θέση, ενώ η Economist Intelligent Unit την κατέταξε 2^η μεταξύ 166 κρατών το ίδιο έτος.

βαθμολογία που δικαιολογείται εν' μέρει λόγω της έλλειψη κοινωνικής συνοχής που παρουσιάζει η χώρα καθόσον μόνο το 61,6% του πληθυσμού είναι Σιγκαπουριανοί ενώ το υπόλοιπο 38,4% αλλοδαποί μόνιμοι κάτοικοι είτε για λόγους εργασίας κυρίως είτε για λόγους εκπαίδευσης (σπουδαστές).

Σύνοψη

Η Σιγκαπούρη εάν και δεν ξεκίνησε με τις καλύτερες προϋποθέσεις την μάχη της κατά του κορωνοϊού, εντούτοις κατάφερε να επιτύχει ιδιαίτερα εντυπωσιακές επιδόσεις στην αντιμετώπιση της πανδημίας. Η γεωγραφική εγγύτητα με την Κίνα, το γεγονός ότι το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού της είναι Κινεζικής καταγωγής (76%), το οποίο συνδέεται προσωπικά και οικονομικά με την μητρική χώρα, αλλά και η θέση της χώρας στον οικονομικό – εμπορικό δρόμο «One Belt – One Road» αποτελούσαν σημαντικές ενδείξεις ότι η Σιγκαπούρη, παρόλη την μικρή της έκταση και τα πολύ συγκεκριμένα σημεία εισόδου, ήταν αδύνατο να εμποδίσει την είσοδο του ιού. Επίσης οι ημερήσιες μετακινήσεις των απαραίτητων μαλαισιανών κυρίως εργατών, που εν' πολὺς στηρίζεται η οικονομική δραστηριότητα της χώρας, καθιστούσαν αδύνατο ένα απόλυτο – καθολικό «lockdown».

Ωστόσο τα νούμερα δεν δικαίωσαν τους αρχικούς φόβους, καθώς στην Σιγκαπούρη πολύ γρήγορα δράση ανέλαβε το κράτος, θέτοντας όλες τις δομές του στην υπηρεσία των πολιτών και ρίχνοντας τους πάντες στον «πόλεμο» κατά της νόσου. Η έννοια της «ολοκληρωτικής» άμυνας που διατρέχει την χώρα από την περίοδο της ανεξαρτησίας της από την Μαλαισία και την οδήγησε σε αυτό που είναι σήμερα η Σιγκαπούρη, δηλαδή μέρος των G20, 31^η θέση στην παγκόσμια οικονομία (GDP) για μία χώρα με μόλις 5,5 εκατομμύρια πολίτες, με την 7^η θέση παγκοσμίως στο εθνικό ακαθάριστο προϊόν ανά κάτοικο και την 3^η θέση παγκοσμίως στον δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης (HDI), είναι αυτή που έδωσε ακόμη μία φορά την λύση στον πόλεμο κατά του κορωνοϊού, αποδεικνύοντας για μία ακόμη φορά πως τα λόγια του πρώτου και σημαντικότερου ηγέτη της χώρας Λη Κουάν Γιου (Lee Kuan Yew) ότι «... αφού τα μεγάλα ψάρια τρώνε τα μικρά (ψάρια) και τα μικρά ψάρια τρώνε τις γαρίδες, τότε η Σιγκαπούρη πρέπει να γίνει μία δηλητηριώδης γαρίδα...», η δηλητηριώδης αυτή μικρή σε μέγεθος γαρίδα, κατάφερε να απομακρύνει την απειλή του κορωνοϊού, σε μία χώρα που ενώ μπορεί να χαρακτηριστεί εύκολα από τις δυτικές κοινωνίες ως αυταρχική και απολυταρχική λόγω της σκληρότητας των μέτρων που λαμβάνει η αποτελεσματικότητα της έρχεται από την διάθεση των πολιτών της να υπακούσουν στις υποδείξεις, τις εντολές, ακόμη και στις διαταγές των αρχών. Όμως η Σιγκαπούρη δεν έμεινε στην διάσταση της ολοκληρωτικής άμυνας. Η ενσωμάτωση των διδαγμάτων από την επιδημία του SARS στην χώρα το 2002 δεν έμειναν κενό γράμμα καθόσον η χώρα ενίσχυσε σημαντικά τις υγειονομικές της υποδομές με 900 κλίνες σε ΜΕΘ¹⁰⁶. Η κοινωνική συνοχή ή το κοινωνικό κεφάλαιο της χώρας ήταν αυτό που βοήθησε την χώρα να αλλάξει γρήγορα την διαμορφούμενη κατάσταση. Με μία στρατηγική «μικρό αλλά επιχειρηματικό κράτος» απέδειξε ότι αντιλαμβάνεται το πως διαμορφώθηκε το

---

¹⁰⁶ Mary Ann Liebert, Inc: Singapore COVID-19 Pandemic Response as a Successful Model Framework for Low-Resource Health Care Settings in Africa?, by Oppah Kuguyo, Andre Pascal Kengne, and Collet Dandara. 3 Aug 20 (liebertpub.com/doi/10.1089/OMI.2020.0077)

διεθνές περιβάλλον από την πανδημία του COVID-19 και προσαρμόστηκε στις διαμορφούμενες συνθήκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εισαγωγή

Η πανδημία του COVID-19 χαρακτηρίστηκε από τα διεθνή ΜΜΕ ως το γεγονός του αιώνα, εάν και είμαστε μόνο στην δεύτερη δεκαετία του. Σίγουρο είναι ότι οι επιπτώσεις τέτοιων γεγονότων επηρεάζουν βαθιά τις κοινωνίες και αφήνουν ανεξίτηλα σημάδια που σημαδεύουν τις ζωές των ανθρώπων. Ο Φουκουγιάμα προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσει τις πιθανές επιπτώσεις της κρίσης του κορωνοϊού γράφει στο *Foreign Affairs*¹⁰⁷ (Fukuyama, n.d.) ότι οι μεγάλες κρίσεις έχουν σοβαρές συνέπειες, συνήθως απρόβλεπτες. Η Μεγάλη Ύφεση, που ακολούθησε την Ισπανική Γρίπη, ώθησε τον κόσμο σε μία εποχή απομονωτισμού και σε έξαρση του εθνικισμού, τον φασισμό και τελικά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά οδήγησε και στην Νέα Τάξη (New Order), την άνοδο των Ηνωμένων Πολιτειών ως παγκόσμια υπερδύναμη και τελικά την αποικιοποίηση. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 δημιούργησε μία πρωτοφανή στροφή προς τον άκρατο λαϊκισμό, θέτοντας σε αμφισβήτηση τις ηγεσίες σε όλη την υδρόγειο. Η κρίση της πανδημίας από τον κορωνοϊό έχει δημιουργήσει και αυτή τις δικές της σημαντικές συνέπειες. Συνέπειες υγειονομικές με εκατοντάδες χιλιάδες θανάτους, συνέπειες οικονομικές¹⁰⁸, συνέπειες κοινωνικές και βεβαίως συνέπειες πολιτικές. Κατά πολλούς η ζωή μας δεν θα είναι ποτέ η ίδια και θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε στην νέα «κανονικότητα». Συνεχίζοντας ο Φουκουγιάμα εκτιμά ότι οι μελλοντικοί ιστορικοί θα εντοπίσουν συγκριτικά σοβαρότερες συνέπειες από αυτές που εκτιμώνται σήμερα από την τρέχουσα πανδημία. Η πρόκληση είναι να εντοπιστούν αυτές όσο το δυνατόν νωρίτερα.

Η αντιμετώπιση της πανδημίας

Οι συγκρίσεις της Ισπανικής Γρίπης και της «Μεγάλης Ύφεσης» της παγκόσμιας οικονομίας στην 2^η και 3^η δεκαετία του προηγούμενου αιώνα με την κρίση του κορωνοϊού και τις οικονομικές επιπτώσεις που η πανδημία φέρνει στα επόμενα χρόνια, έρχεται αβίαστα¹⁰⁹. Οι Rich Lesser και Martin Reeves γράφουν στο *World Economic Forum* πως η επιβίωση θα πρέπει να είναι αρχικά στο μυαλό των ηγετών αλλά η ευημερία θα πρέπει να είναι ο μακροπρόσθεσμος στόχος¹¹⁰. Συνεχίζοντας, προτείνουν πως οι ηγεσίες των κρατών θα πρέπει να στραφούν σε πέντε επιτακτικές προσεγγίσεις – δράσεις ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες συνέπειες της πανδημίας. Αυτές είναι συνοπτικά:

α. Σταθερή εξισορρόπηση της καμπύλης εξάπλωσης του ιού.

β. Προσπάθεια να κερδίσουν πίσω τους «πελάτες» τους, με τον όρο πελάτες να εννοούνται οι καταναλωτές προϊόντων και υπηρεσιών που μπορεί να είναι από απλοί πολίτες μέχρι ολόκληρα κράτη (κρατικές δαπάνες, εγχώριες ή εξωτερικού).

¹⁰⁷ *Foreign Affairs*, The Pandemic and the Political Order, Jul-Aug 20, Francis Fukuyama

¹⁰⁸ CNN News: Coronavirus: A visual guide to the economic impact, By Lora Jones, Daniele Palumbo & David Brown

¹⁰⁹ WHO: Coronavirus disease (COVID-19): Similarities and differences with influenza, 17 Mar 20

¹¹⁰ World Economic Forum, 5 priorities for leaders in the new reality of COVID-19, 7 Μαΐ 20,

γ. Επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού της οργάνωσης και λειτουργίας των οργανισμών - κοινωνιών.

δ. Δημιουργία πλεονεκτήματος, σε σχέση με τον «ανταγωνισμό», μέσω της ανθεκτικότητας.

ε. Επικέντρωση των προσπαθειών προς το κοινό συμφέρον όλων των πολιτών.

Οι συγγραφείς του συγκεκριμένου άρθρου στο World Economic Forum είναι οικονομολόγοι και επί της ουσίας στο άρθρο τους όταν αναφέρονταν σε ηγέτες δεν προσδιορίζουν εάν αναφέρονται σε CEO επιχειρήσεων ή σε ηγέτες κρατών. Από την άλλη, όπως επιτυχημένα έχουν αναδείξει οι κυρίες Ρεβέκκα Παιδή και Κατερίνα Σαρρή, τα κράτη και κυρίως τα μικρότερα κράτη για να μπορούν να στοχεύουν πάνω από τις δυνατότητες τους (punch above their weight) πρέπει να μεταπηδήσουν από μία στρατηγική «μικρά αλλά έξυπνα κράτη» σε μία νέα προσέγγιση τύπου «επιχειρηματικά κράτη» (Small but entrepreneurial state) με κύριο στόχο να αυξήσουν την επιρροή τους στο διεθνές σύστημα, άρα να βελτιώσουν την θέση τους βελτιώνοντας ταυτόχρονα την επιβιωσιμότητα τους. Σε αυτό λοιπόν το σημείο θα εξετάσουμε κατά πόσο οι στρατηγικές - προσεγγίσεις που αναφέρονται παραπάνω εφαρμόστηκαν περισσότερο ή λιγότερο επιτυχημένα από τα κράτη της μελέτης. Με αυτό στο μυαλό μας, είναι εύκολο να προσδιορίσουμε εάν οι στρατηγικές που υιοθετήθηκαν και παρουσιάστηκαν αναλυτικά στα προηγούμενα κεφάλαια στηρίχθηκαν και σε αντίστοιχες αντιλήψεις από τις ηγεσίες των εξεταζόμενων κρατών.

Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα ανά χώρα μελέτης

Στην περίπτωση της Λετονίας, η οποία είναι η χώρα με την χαμηλότερη βαθμολογία από τις εξεταζόμενες στην αντιμετώπιση της πανδημίας, εκτιμάται ότι επιχειρήθηκε αρχικά η άμεση αντιμετώπιση της εξάπλωσης του ιού και η άμεση εξισορρόπηση της καμπύλης διάδοσης του, καθώς μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση εφαρμόστηκαν από την 1^η ημέρα εμφάνισης σχετικών κρουσμάτων. Σε αυτό τον τομέα η χώρα τα πήγε πολύ καλά δεδομένων του αριθμού κρουσμάτων και κυρίως του αριθμού θανάτων όπως αναφέρθηκε στο σχετικό κεφάλαιο. Σε ότι αφορά την δεύτερη προτροπή, σίγουρα η κυβέρνηση της Λετονίας κινήθηκε και προς αυτή την κατεύθυνση καθόσον οι συνεργασίες που προσπάθησε να αναπτύξει, π.χ. η «ταξιδιωτική φούσκα», ήταν με τις άλλες χώρες της Βαλτικής με τις οποίες συνορεύει όπως είναι λογικό αλλά και με χώρες που διατηρεί υψηλό επίπεδο οικονομικών συναλλαγών (εισαγωγές – εξαγωγές) όπως μας δείχνει η έκθεση του Παρατηρητηρίου της Οικονομικής Συνδεσιμότητας¹¹¹ για την χώρα. Σε ότι αφορά την τρίτη κατά σειρά προτροπή – προσέγγιση, αυτή δηλαδή της επιτάχυνσης της λειτουργίας του κράτους προς την ψηφιακή εποχή, αυτός είναι ένας τομέας που η χώρα έχει επενδύσει από την αρχή της σύντομης, πρόσφατης, ιστορίας της. Η Λετονία διατηρεί έναν από τα υψηλότερα ποσοστά πρόσβασης στο διαδίκτυο, άνω του 80%¹¹², ενώ πάνω από το 70% του πληθυσμού χρησιμοποιεί το

¹¹¹ Observatory of Economic Complexity (OEC), Latvia Report (<https://oec.world/profile/country/lva>)

¹¹² The Baltic Times: The number of Internet users increased by 27.000 people of year, 30/01/2019

διαδίκτυο για τις συναλλαγές του με τον δημόσιο τομέα, όταν ο μ.ο. της ΕΕ των 28¹¹³ στην ίδια κατηγορία δεν ξεπερνά το 50%. Και κάπου εκεί σταματά η επιτυχής εφαρμογή των προτεινόμενων προσεγγίσεων – δράσεων που αφορούν στην ενδεδειγμένη αντιμετώπιση της πανδημίας. Εάν και αναλήφθηκαν προσπάθειες και κατατέθηκαν προτάσεις σε διεθνείς οργανισμούς και φόρα στα οποία συμμετέχει η χώρα σε μία προσπάθεια στρατηγικής του τύπου «συμμετοχή και επιρροή» όπως έχει εφαρμόσει και στο παρελθόν η χώρα σε ότι αφορά τις Ευρωπαϊκές κυρίως υποθέσεις της, δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις και αποδείξεις για την επιτυχία των πρωτοβουλιών της. Τέλος, σε ότι αφορά την προσέγγιση – δράση να επικεντρωθούν οι προσπάθειες της κυβέρνησης για το σύνολο των συμφερόντων όλων των πολιτών της χώρας, η εκμετάλλευση της πανδημίας για την προώθηση αντι-μειονοτικών πολιτικών¹¹⁴, μέσω εξαίρεση των ρωσικών πληθυσμών από την πρόσβαση στην εκπαίδευση (τηλεκπαίδευση) λόγω της ανάπτυξης μαθημάτων μόνο στην λετονική γλώσσα, ήταν αρκετά για να εμφανίζεται η χώρα διχασμένη¹¹⁵ και να δημιουργηθούν αρκετές εντάσεις στο εσωτερικό.

Πηγαίνοντας τώρα στην περίπτωση της Σιγκαπούρης, είναι φανερό πως η έννοια της ολοκληρωτικής άμυνας (total defense) υιοθετήθηκε και στην περίπτωση της αντιμετώπισης της πανδημίας. Βέβαια η χώρα δεν έμεινε μόνο σε αυτό που γνώριζε καλά αλλά εφάρμοσε και μία στρατηγική του «έξυπνου και επιχειρηματικού» κράτους. Σχετικά με τις δράσεις που εφαρμόστηκαν, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι και στην περίπτωση της Σιγκαπούρης, προτεραιότητα δόθηκε από την πρώτη στιγμή να περιοριστεί η εξάπλωση του COVID-19. Και αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία για την τρίτη πιο πυκνοκατοικημένη χώρα του κόσμου με πυκνότητα 7.796 κατ./τ.χλμ.¹¹⁶. Εφαρμόζοντας μία λιγότερο επιθετική προσέγγιση περιορισμών από ότι στην Λετονία, η χώρα ξεκίνησε άμεσα διαδικασίες ιχνηλατήσεων μόλις διαπιστώνονταν κρούσματα του κορωνοϊού και προχώρησε σε στοχευόμενες απαγορεύσεις. Μόλις αντιλήφθηκε η κυβέρνηση ότι η κατάσταση μπορεί να γίνει μη αναστρέψιμη από την διασπορά στις κοινότητες των αλλοδαπών εργαζόμενων, που εν' πολλοίς στηρίζεται η οικονομική δραστηριότητα της χώρας, δεν δίστασε να λάβει αυστηρότερα μέτρα απαγορεύσεων. Ενώ λοιπόν εφαρμόζονται μέτρα περιορισμών στο ποιοι δύναται να εισέλθουν στην χώρα ταυτόχρονα λαμβάνονται όλα εκείνες οι πρωτοβουλίες που αναγκαιούν ώστε η χώρα να μην στερηθεί το πολύτιμο αλλοδαπό εργατικό δυναμικό. Σε ότι αφορά τις δράσεις – προσεγγίσεις για την δημιουργία μίας ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (e-government) η Σιγκαπούρη δεν είχε πολλά να κάνει καθόσον η χώρα βρίσκεται ήδη στην 11^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη σε ότι αφορά την ηλεκτρονική διακυβέρνηση¹¹⁷ και την 2^η θέση στην Ασία. Σε ότι έχει να κάνει σε σχέση με την «ανθεκτικότητα» της χώρας σε σχέση με τον διεθνή και περιφερειακό ανταγωνισμό, όπως αναφέρθηκε και στο αντίστοιχο κεφάλαιο η χώρα καταλαμβάνει την 4^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη της έκθεσης του Deep Knowledge Group, την υψηλότερη για την περιοχή της Ασίας και Ωκεανίας ενώ σε ότι αφορά συγκεκριμένα τον τομέα αξιολόγησης της «ανθεκτικότητας» (regional resilience) η Σιγκαπούρη σημείωσε την 3^η βαθμολογία παγκοσμίως, 4 βαθμούς κάτω από την Σαουδική Αραβία που συγκέντρωσε την υψηλότερη

¹¹³ EU Commission Digital Government Factsheet for Latvia,2019

¹¹⁴ Όπως την κατηγορούν τα κόμματα της αντιπολίτευσης που υποστηρίζονται από τις ρωσικές μειονότητες.

¹¹⁵ Τα θέματα των μειονοτήτων αποτελούν ένα σημαντικό θέμα

¹¹⁶ Ourworldindate.org, 6 Sep 2019

¹¹⁷ UN E-Government Digital Index Survey 2020

βαθμολογία με 106 βαθμούς και 3 από την Γερμανία που συγκέντρωσε 105 στους έξι υποτομείς που βαθμολογήθηκαν. Βέβαια με τις πρωτοβουλίες που επιχειρήθηκε να αναλάβει στους περιφερειακούς οργανισμούς που συμμετέχει, APEC και ASEAN, προσπάθησε να εκμεταλλευτεί και πόρους των άλλων χωρών ώστε να ενισχύσει και άλλο την «ανθεκτικότητα» της. Τέλος σε ότι αφορά την επισήμανση ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει να αντιδράσουν με γνώμονα το κοινό συμφέρον, μία αξιολόγηση της τάξης του 40% σε ότι αφορά την λίαν θετική εντύπωση της κοινής γνώμης σε ότι αφορά την αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης στην αντιμετώπιση της πανδημίας μπορεί να μοιάζει μικρό ποσοστό και δικαιολογείται εν' μέρει από την αργή ανταπόκριση της κυβέρνησης στα πρώτα κρούσματα, ιδιαίτερα όταν η Κίνα συγκεντρώνει 86%, η Νέα Ζηλανδία 67% και η Ταϊβάν 52%¹¹⁸. Βέβαια σε επιμέρους τομείς όπως η επίσημη πληροφόρηση από την κυβέρνηση (93% θετική αξιολόγηση) και εάν πιστεύουν οι πολίτες πως η χώρα θα βγει ισχυρότερη από την πανδημία (46% θετικές απαντήσεις) σημείωσε υψηλή αποδοχή, από τις υψηλότερες παγκοσμίως.

Η επόμενη χώρα που παρουσιάστηκε στην παρούσα εργασία ήταν η Νέα Ζηλανδία. Η πιο επιτυχημένη ίσως μέχρι σήμερα περίπτωση, σε ότι αφορά τουλάχιστον στην υγειονομική αντιμετώπιση της πανδημίας. Εάν και η κυβέρνηση της Νέας Ζηλανδίας παίρνει τα πρώτα μέτρα μετά από δύο εβδομάδες από τα αρχικά κρούσματα, η φυσική θέση της χώρας και η δυνατότητα αυτό-αποκλεισμού της είναι αυτή που της επιτρέπει να ισοπεδώσει άμεσα την καμπύλης εξάπλωσης. Άρα, όσον αφορά την επιτυχή εφαρμογή της 1^{ης} δράσης που προτείνουν οι Rich Lesser και Martin Reeves η Νέα Ζηλανδία έδειξε τον δρόμο πως αυτό μπορεί να γίνει επιτυχημένα¹¹⁹. Σε ότι αφορά την 2^η όμως προτροπή – δράση, αυτή της επανέναρξης των οικονομικών σχέσεων με τις χώρες που διατηρεί παραδοσιακά η χώρα εμπορικές συναλλαγές, όπως την Αυστραλία, τον Καναδά, την ΕΕ, την Κίνα αλλά και τις ΗΠΑ, η κυβέρνηση δεν κινήθηκε προς αυτή την κατεύθυνση. Φοβούμενη ίσως πως οι εμπορικές – οικονομικές σχέσεις θα οδηγούσαν σε ένα πρόωρο άνοιγμα των συνόρων και θα έθεταν σε κίνδυνο την δημόσια υγεία, προτίμησε να στραφεί στην εσωτερική κατανάλωση, μία μάλλον αποτυχημένη κίνηση καθόσον οι εκτιμήσεις μιλούν για συρρίκνωση της εθνικής οικονομίας σε ποσοστό άνω του 11,2%¹²⁰ μόνο για το 2020. Μπορεί να συνέχισε η κα Αρντερν να λαμβάνει ενεργά μέρος σε διεθνείς διεργασίες και φόρα για την επόμενη μέρα του κορωνοϊού, εντούτοις η χώρα ακόμη και στα μέσα Νοεμβρίου παραμένει κλειδωμένη στο εξωτερικό. Και αυτό ενώ η χώρα έχει προσκληθεί να συμμετάσχει σε τρεις τουλάχιστον περιπτώσεις ταξιδιωτικών «φούσκων»¹²¹. Η επόμενη δράση για μία επιτυχημένη έξοδο από την κρίση του κορωνοϊού όπως αναφέρθηκε είναι αυτή της ταχύτερης μεταμόρφωσης του δημόσιου τομέα. Η Νέα Ζηλανδία, σύμφωνα με την ετήσια έρευνα των Η.Ε. για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση¹²² βρίσκεται στην πρώτη δεκάδα (8^η θέση) παγκοσμίως, βελτιώνοντας τις σχετικές επιμέρους επιδόσεις της την τελευταία διετία, καθίσταται αρκετά δύσκολο να επιτύχει άμεσα εντυπωσιακή πρόοδο στον συγκεκριμένο τομέα. Τέλος σε ότι αφορά το εάν οι προσπάθειες της

¹¹⁸ Todayonline.com/singapore/4-10-sporeans-rate-political-leaders-highly-covid-19-response-third-surprised-poor, 13 Μαΐ 20

¹¹⁹ The Washington Post: New Zealand isn't just flattening the curve. It's squashing it,

¹²⁰ BBC News: Covid pushes New Zealand into worst recession in years, 17 Sep 20

¹²¹ Ταξιδιωτική «φούσκα» πρωτοβουλίας Σιγκαπούρης, ταξιδιωτική «φούσκα» της Αυστραλίας, ταξιδιωτική «φούσκα» ΕΕ, ταξιδιωτική «φούσκα» Η.Β., ταξιδιωτική «φούσκα» νήσων του Κουκ. (πηγή: <https://blog.wego.com/whats-a-travel-bubble/>)

¹²² UN E-Government Digital Index Survey 2020

κυβέρνησης στράφηκαν προς την κατεύθυνση, εκείνη που θα κάλυπτε τις ανάγκες του συνόλου του πληθυσμού ή τουλάχιστον προς το κοινό συμφέρον, μπορούμε να αναφέρουμε ότι στα αρχικά στάδια της πανδημίας ως κοινό συμφέρον τέθηκε η υγειονομική προστασία της χώρας μέσω της «εξαφάνισης» του ιού. Το μήνυμα που προώθησε η κυβέρνηση ήταν το «η υγεία πριν την οικονομία»¹²³. Αυτός ο στρατηγικός στόχος τελικά ήταν και αυτό που η κοινωνία της Νέας Ζηλανδίας πίστευε ότι ήταν το κοινό τους συμφέρον καθόσον οι δημοσκοπήσεις έφταναν να παρουσιάζουν αποδοχή στις ενέργειες της κυβέρνησης μέχρι και το 95% στις αρχές Απριλίου, ενώ σε μεγάλη δημοσκόπηση που διεξάχθηκε στην χώρα την περίοδο 21 – 27 Απριλίου, την περίοδο των πλέον σκληρών περιοριστικών μέτρων, η αποδοχή της κυβέρνησης ήταν στο 78% και της ίδιας της πρωθυπουργού της χώρας στο 65%¹²⁴. Αποτέλεσμα της γενικότερης αποδοχής που έλαβε η κυβέρνηση καθ' όλη την διάρκεια της πανδημίας και παρόλο τον οικονομικό αντίκτυπο που θα αφήσουν τα μέτρα για το έτος 2020, η κα Αρντέμ κέρδισε τις εκλογές για μία ακόμη τριετία σχηματίζοντας μάλιστα αυτοδύναμη κυβέρνηση κάτι που η χώρα είχε να δει από το 1996¹²⁵. Η Νέα Ζηλανδία κατατάχθηκε στην 9^η θέση της έκθεσης του DKG, πετυχαίνοντας ταυτόχρονα την 1^η θέση στην αποτελεσματικότητα της καραντίνας.

Τελευταία περιπτώσιολογική περίπτωση που εξετάστηκε στην παρούσα εργασία, όχι κατά σειρά σπουδαιότητας, ήταν αυτή των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Για πολλούς μπορεί να ξενίζει το γεγονός ότι αυτή η μικρή αλλά αρκετά πλούσια¹²⁶ χώρα του αραβικού κόσμου τα κατάφερε τόσο καλά στην αντιμετώπιση της πανδημίας. Η επιτυχία της βασίστηκε κυρίως στην έγκαιρη διάγνωση κρουσμάτων, μέσω της διενέργειας εκατομμυρίων τεστ εντοπισμού¹²⁷, καταφέρνοντας να διατηρήσει την καμπύλη εξάπλωσης του ιού στην χώρα σε διαχειρίσιμα επίπεδα χωρίς να τεθούν σε «stress test» οι υγειονομικές δυνατότητες της. Σχετικά με την διάσταση – προσέγγιση η χώρα να κερδίσει πίσω τους εγχώριους και διεθνείς «πελάτες» της, αξίζει να αναφερθεί ότι η οικονομία των ΗΑΕ, όπως είναι γνωστό, βασίζεται πρωτίστως στην εξαγωγή πετρελαίου, με περισσότερες από 170 εταιρίες, εκ' των οποίων οι περισσότερες εγχώριες, να δραστηριοποιούνται στην χώρα¹²⁸. Εάν και τα τελευταία τρία περίπου χρόνια η ζήτηση για πετρέλαιο κινούνταν σε χαμηλά σχετικά επίπεδα, με την σημαντικότερη μείωση να έχει καταγραφεί τον τελευταίο χρόνο λόγω της πανδημίας που οδήγησε στο παύση λειτουργίας πολλών εργοστασίων και στον περιορισμό του διεθνούς εμπορίου¹²⁹, εντούτοις οι εκτιμήσεις για ανάκαμψη το 2021 είναι λίαν ενθαρρυντικές, σε συνδυασμό με την παρασκευή ενός εμβολίου κατά του COVID-19 που θα βοηθήσει στην επανεκκίνηση της παραγωγικής διαδικασίας. Σε ότι αφορά στον τομέα του μετασχηματισμού της κοινωνίας σε μία περισσότερο ηλεκτρονική διακυβέρνηση, τα ΗΑΕ βρίσκονται για το 2020 στην 21^η θέση της σχετικής λίστας των Η.Ε.¹³⁰, βελτιώνοντας σχετικά την θέση τους τα τελευταία χρόνια,

¹²³ BBC News: Coronavirus: How New Zealand relied on science and empathy, 20 Apr 20

¹²⁴ The Guardian: Jacinda Ardern and her government soar in popularity during coronavirus crisis, 1 May 20

¹²⁵ BBC News: New Zealand election: Jacinda Ardern's Labour Party scores landslide win, 17 Oct 20

¹²⁶ Πηγή: CIA Factbook 2020: 32η θέση παγκοσμίως βάση του ΑΕΠ της χώρας και 13^η θέση βάση του ΑΕΠ ανά κάτοικο.

¹²⁷ Golf News: UAE conducted over 10 million COVID-19 tests, 6 Oct 20

¹²⁸ Πηγή: GulfTalent.com (www.gulftalent.com/oil_gas-companies-in-uae)

¹²⁹ Macrotrends.com (macrotrends.net/2516/wti-crude-oil-prices-10-year-daily-chart).

¹³⁰ UN E-Government Digital Index Survey 2020

αναλαμβάνοντας και εφαρμόζοντας μία σειρά από καινοτομίες προς αυτή την κατεύθυνση, δηλαδή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης της χώρας και της ηλεκτρονικής συναλλαγής του κράτους με τους πολίτες του. Βέβαια η κυβέρνηση της χώρας δεν έμεινε εκεί. Το 2017 υιοθετήθηκε η πρωτοβουλία για την Τεχνητή Νοημοσύνη (UAE's Initiative for Artificial Intelligence), ένα καινοτόμο πρόγραμμα με σκοπό τον μετασχηματισμό της χώρας για την επόμενη εκατονταετία, με την δημιουργία μελλοντικών υπηρεσιών, νέων τομέων δράσεων και έρευνας αλλά και έργων υποδομής. Η πρωτοβουλία αυτή είναι η πρώτη στο είδος της, όχι μόνο στην ευρύτερη περιοχή αλλά σε όλον τον κόσμο και έχει ως στόχο να ενισχύσει τις επιδόσεις της κυβέρνησης σε όλα τα επίπεδα, να καταστήσουν τα ΗΑΕ τα πρώτα στον τομέα των επενδύσεων τεχνητής νοημοσύνης σε διάφορους τομείς αλλά και να δημιουργήσει νέες ζωτικής σημασίας αγορές με υψηλή οικονομική αξία. Χαρακτηριστικό είναι τέλος, όπως αναφέρει και η σχετική ιστοσελίδα της κυβέρνησης των ΗΑΕ, ότι ένας από τους τομείς που στόχευε η συγκεκριμένη πρωτοβουλία, ήταν αυτός του περιορισμού των χρόνιων και επικίνδυνων ασθενειών σε ότι αφορά την υγεία.¹³¹ Γι' αυτό τον λόγο είδαμε και πολλές τεχνολογικές πρωτοβουλίες και καινοτομίες στα ΗΑΕ, σε ότι αφορά την καταπολέμηση του ιού της κορώνας, όπως αυτές παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 6. Σε ότι αφορά την επόμενη δράση, αυτή της δημιουργίας ή αύξησης της ανθεκτικότητας σε σχέση με τον τοπικό και διεθνή ανταγωνισμό, μπορούμε να υπενθυμίσουμε ότι τα ΗΑΕ έχουν αναπτύξει το δικό τους εμβόλιο για την καταπολέμηση του κορωνοϊού, σε ένα άτυπο αγώνα δρόμου μεταξύ 37 υποψήφιων εμβολίων, με τα εννέα από αυτά να βρίσκονται στις τελευταίο στάδιο δοκιμών¹³². Το εμβόλιο που αναπτύσσει η χώρα σε συνεργασία με Κινέζικες εταιρίες βρίσκεται στην τελική φάση δοκιμών (φάση III – δοκιμές σε ανθρώπους) από τα τέλη Αυγούστου ενώ από τις αρχές Σεπτεμβρίου έχει επιτραπεί η χρήση του σε εργαζόμενους στον τομέα της υγείας που έρχονται σε επαφή με περιστατικά COVID-19, λόγω των θετικών πρώτων δειγμάτων της αποτελεσματικότητας του¹³³. Τέλος, σε ότι αφορά το εάν η κυβέρνηση κινήθηκε προς ενέργειες που είναι προς το κοινό συμφέρον όλων των πολιτών μπορούμε να πούμε ότι σε γενικές γραμμές οι ιθαγενείς κάτοικοι της χώρας πράγματι είδαν προγράμματα και δράσεις από την κυβέρνηση που υποστηρίζουν αυτούς που βρίσκονται σε ανάγκη, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους στην χώρα που είναι αυτοί που κινούν την καθημερινή οικονομία της χώρας, όπως εργαζόμενοι στον κλάδο του τουρισμού, τις κατασκευές, την ενέργεια και γενικά οι αλλοδαποί εργαζόμενοι που βρίσκονται σε όλους τους κλάδους της οικονομίας καθόσον αποτελούν το 80% περίπου του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Γι' αυτούς λοιπόν τους εργαζόμενους δεν πάρθηκαν συγκεκριμένα μέτρα και όσο η κλασική οικονομία της χώρας δεν μπορεί να επανεκκινήσει, οι περισσότεροι από αυτούς παραμένουν άνεργοι. Γι' αυτόν τον λόγο πολλοί από αυτούς, ειδικότερα οι εργαζόμενοι υψηλού επιπέδου, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την χώρα, έστω και προσωρινά¹³⁴.

Σύνοψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκαν παραδείγματα τεσσάρων μικρών χωρών που τα κατάφεραν λίαν ικανοποιητικά στην αντιμετώπιση της πανδημίας του

¹³¹ UAE Governmental Portal (www.u.ae): UAE Strategy for Artificial Intelligence, 16 Jan 20.

¹³² Euronews: Which countries are best-placed for getting a COVID-19 vaccine?, 9 Sep 20

¹³³ Reuters: UAE announces emergency approval for use of COVID-19 vaccine, 14 Sep 20

¹³⁴ BBC News: Coronavirus threatening expat exodus from the UAE, by Sameer Hashmi, 9 Oct 20

COVID-19. Ως βάση για την αξιολόγηση τους τέθηκε όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή η έκθεση του Deep Knowledge Group, στην οποία τα 200 κράτη της έρευνας κατανεμήθηκαν από πόσα προετοιμασμένα ήταν για την αντιμετώπιση κρίσεων μεγάλης έντασης, πόσο γρήγορα αντέδρασαν στην πανδημία αλλά και κατά πόσο βελτίωσαν τις δυνατότητες τους για την αντιμετώπιση της, δηλαδή, πόσο αύξησαν την ανθεκτικότητά τους σε αντίστοιχες προκλήσεις. Σίγουρα υπήρξαν και χώρες που τα πήγαν καλύτερα και πέτυχαν υψηλότερες επιδόσεις από τις επιλεγόμενες. Η κάθε μία όμως από αυτές που επιλέγηκαν τελικά είχε κάτι διαφορετικό να παρουσιάσει και να μας διδάξει. Ο Φουκουγιάμα μας λέει είναι ήδη σαφές γιατί ορισμένες χώρες τα έχουν καταφέρει καλύτερα από άλλες χώρες για την αντιμετώπιση της κρίσης μέχρι στιγμής και υπάρχει κάθε λόγος να πιστεύουμε ότι αυτές οι τάσεις θα συνεχιστούν. Δεν είναι θέμα τύπου καθεστώτος. Ορισμένες δημοκρατίες τα έχουν καταφέρει πολύ καλά, ενώ άλλες δεν τα κατάφεραν, και το ίδιο ισχύει και για τα απολυταρχικά καθεστώτα. Οι παράγοντες που ευθύνονται για την επιτυχή απάντηση στην πανδημία βασίζονται στην κρατική ικανότητα και ανθεκτικότητα, στην κοινωνική εμπιστοσύνη, και την ηγεσία. Χώρες με σωστή οργάνωση και λειτουργία, μια κυβέρνηση που οι πολίτες εμπιστεύονται και ακολουθούν καθώς και μία αποτελεσματική ηγεσία - έχουν πραγματικά εντυπωσιάσει, περιορίζοντας ταυτόχρονα την ζημία που έχουν υποστεί. Από την άλλη, δυσλειτουργικά κράτη, με πολωμένο κοινωνίες και κακή ηγεσία τα έχουν πάει άσχημα, αφήνοντας τους πολίτες και τις οικονομίες τους εκτεθειμένες και ευάλωτες (Fukuyama, 2020).

Όσες χώρες αντιλήφθηκαν νωρίς ότι η πανδημία εκτός από σημαντικούς κινδύνους κρύβει και μεγάλες ευκαιρίες, θα εξέλθουν από την κρίση του COVID-19 σε καλύτερη θέση στο διεθνές σύστημα από ότι εισήλθαν. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι θα βγουν πιο ισχυρές σε υλικούς πόρους ισχύος, κυρίως οικονομικούς, αλλά μάλλον θα υποστούν μικρότερες απώλειες από τους συναγωνιστές τους. Ισχυρότερες θα εξέλθουν σε άυλους φορείς ισχύος, όπως η φήμη και το κύρος του κράτους, η ηγεσία και η κοινωνική τους συνοχή. Η εφαρμογή στρατηγικών «μικρά αλλά έξυπνα» κράτη ή «μικρά και επιχειρηματικά» κράτη δείχνει ότι αποδίδει καλύτερα στην παρούσα κρίση. Και αυτό γιατί οι Μεγάλες Δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, η ΕΕ, ακόμη και η Κίνα¹³⁵ δείχνουν απροθυμία ή αναποτελεσματικότητα να αναλάβουν τον διεθνή ρόλο που τους αναλογεί, αλλά και οι Διεθνείς Οργανισμοί όπως τα Ηνωμένα Έθνη και το Συμβούλιο Ασφαλείας εμφανίστηκαν μικρότεροι των περιστάσεων. Αυτή η αναποτελεσματικότητα των ισχυρών παραγόντων του Διεθνούς Συστήματος να παρέχουν ασφαλή καταφύγιο δημιούργησε ευκαιρίες για τα μικρά κράτη να αναλάβουν δράσεις για να αυξήσουν την επιρροή τους και να βελτιώσουν την φήμη τους (Pedi, 2020).

Ίσως εκτός από ευκαιρίες για τα μικρά κράτη η πανδημία από τον COVID-19 είναι και μία ευκαιρία για όλο τον πλανήτη να επανεκκινήσει τις μεγάλες συζητήσεις για το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή, την αναζωογόνηση της παγκόσμιας συνεργασίας για την αντιμετώπιση παγκόσμιων απειλών, την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης, την πλήρη αξιοποίηση της 4^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, την αναδιαμόρφωση μίας πιο δίκαιης οικονομικής ανάπτυξης, την οικοδόμηση μίας πιο δίκαιης κοινωνίας, και τον επανασχεδιάσει των πολιτικών για την εκπαίδευση και την εργασία (Schwab, 2020).

---

¹³⁵ Foreign Affairs: Can Middle Powers Lead the World Out of the Pandemic? Because the United States and China Have Shown They Can't, by Bruce Jones, 18 Jun 20

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Έξι μήνες από την είσοδο της ανθρωπότητας στην νέα δεκαετία, το 2020 έχει ήδη χαρακτηριστεί ως «το χειρότερο» έτος στον 21ο αιώνα. Ο νέος κορωνοϊός έχει προκαλέσει μια παγκόσμια πανδημία που έχει αποσταθεροποιήσει τις περισσότερες θεσμικές αντιλήψεις. Ενώ ζούμε σε εποχές όπου η ανθρωπότητα διαθέτει προηγμένη επιστήμη και τεχνολογία, ένας ιός αόρατος με γυμνό μάτι έχει διαταράξει μαζικά τις οικονομίες, την υγειονομική περίθαλψη και τα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλο τον κόσμο. Η κατάσταση που βιώνουμε αυτή την περίοδο θα πρέπει να χρησιμεύσει ως υπενθύμιση ότι καθώς συνεχίζουμε να σημειώνουμε πρόοδο στην επιστήμη και την έρευνα, η ανθρωπότητα θα συνεχίσει να αντιμετωπίζει προκλήσεις στο μέλλον, και εναπόκειται στους ανθρώπους να δώσουν προτεραιότητα σε εκείνα τα ζητήματα που είναι πιο σημαντικά στον 21ο αιώνα (Kumar, 2020).

Η πανδημία του COVID-19 και το οικονομικό lockdown που προκάλεσε, επηρέασε όχι μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και όλο τον πλανήτη, έχει διαταράξει τις ζωές δισεκατομμύρια ανθρώπων και έχει θέσει σε κίνδυνο δεκάδες χρόνια παγκόσμια ανάπτυξης (Ohnsorge, 2020). Όσα περισσότερα γνωρίζουμε για την φύση του κορωνοϊού, τόσο περισσότερο διαπιστώνουμε ότι η κρίση θα είναι παρατεταμένη και η διάρκεια της θα μετριάται σε χρόνια. Ο ιός είναι λιγότερος θανατηφόρος από ότι αρχικά εκτιμούσε η ιατρική κοινότητα αλλά ιδιαίτερα μεταδοτικός και συχνά μεταδίδεται ασυμπτωματικά. Εκεί έγκειται και ο μεγαλύτερος κίνδυνος. Οι άνθρωποι τείνουν να μην τον παίρνουν αρκετά στα σοβαρά με αποτέλεσμα αυτός να έχει διασπαρθεί παγκοσμίως και να μετράμε χιλιάδες θύματα (Fukuyama, χ.χ.). Η υγειονομική, οικονομική, κοινωνική και πολιτική κρίση που δημιουργήθηκε από την πανδημία COVID-19 θα αναδιαμορφώσει επίσης τις διεθνείς σχέσεις και την παγκοσμιοποίηση. Ο κόσμος μας μπαίνει σε μία εποχή της νέας κανονικότητας. Κοινωνική αποστασιοποίηση, χρήση προστατευτικής μάσκας στους περισσότερους εσωτερικούς αλλά και εξωτερικούς χώρους, καθημερινή υποχρεωτική αυτοαξιολόγηση της υγείας των εργαζομένων, αυτοαπομόνωση σε περίπτωση υποψίας επαφής με πιθανό κρούσμα, και τόσες άλλες νέες συνήθειες γίνονται η νέα μας καθημερινότητα (Lisa Lockerd Maragakis, 2020).

Οι πρώτες καταγεγραμμένες επιπτώσεις, που αναφέρθηκαν ενδελεχώς στα προηγούμενα κεφάλαια είναι η δημόσια και ατομική υγεία αλλά και η οικονομία. Για τη μεν πρώτη μπορούμε να πούμε ότι θα γνωρίζουμε τις συνολικές της επιπτώσεις (θύματα) όταν θα αναπτυχθεί μία αποτελεσματική θεραπεία, μέσω ασφαλούς εμβολιασμού του παγκόσμιου πληθυσμού, ώστε να εξαφανιστεί κυριολεκτικά ή μεταφορικά το στέλεχος του ιού της γρίπης με την ονομασία SARS COV-2 ή όποιες άλλες μεταλλάξεις αυτός πάρει. Η πανδημία αποδεικνύεται επίσης ότι έχει βαθιές επιπτώσεις και στην παγκόσμια οικονομία: τρισεκατομμύρια δολάρια εξατμίστηκαν από τα χρηματιστήρια του κόσμου πριν κλείσουν τις πόρτες τους για να αποφύγουν την απόλυτη κατάρρευση και εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τη δουλειά τους, τουλάχιστον προσωρινά, και εκατομμύρια περισσότεροι μη δηλωμένοι εργαζόμενοι, εξαιρούμενοι από τα συστήματα κοινωνικής προστασίας, έμειναν με μια τραγική επιλογή, είτε να φύγουν από το σπίτι για να κερδίσουν το καθημερινό τους ψωμί και να εκτίθενται στον ιούς ή παραμένουν σε κοινωνική απομόνωση και να πεθαίνουν από πείνα.

Οι κυβερνήσεις από την άλλη βρίσκονται σε δίλημμα. Είτε έπρεπε να ανοίξουν τα ταμεία τους για να δαπανήσουν τεράστια ποσά για υπηρεσίες υγείας και οικονομική βοήθεια για εταιρείες και εργαζόμενους (με αυτή τη σειρά) ή να παραμείνουν και να παρακολουθήσουν την δημόσια υγεία να επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο (Paulo Buss, 2020).

Η τεχνολογία έδωσε λύση σε κάποια από τα προβλήματα του δημιούργησε η πανδημία, με κάποιες μεγαλύτερες ή μικρότερες παραδοχές και στο μέλλον θα δώσει και άλλες μέσω της καινοτομίας και άλλες λύσεις. Άλλωστε όπως γράφτηκε πολλές φορές σε αυτή την εργασία η κρίση γεννά ευκαιρίες και η ανάγκη εφευρετικότητα. Ο Jason Feifer γράφει στο ENTREPRENEUR ότι 3 βασικά θετικά θα προκύψουν από αυτή την κρίση. Πρώτον ότι θα αλλάξει ο τρόπος που σκεφτόμαστε και ενεργούμε. Όπως μας εξηγεί μέχρι σήμερα είχαμε μάθει να κάνουμε τα πράγματα με ένα συγκεκριμένο τρόπο γιατί έτσι είχαμε μάθει. Ο κόσμος γύρω μας και εμείς οι ίδιοι είμασταν δύσκολοι σε αλλαγές. Η νέα κανονικότητα θα μας κάνει να επαναπροσδιορίσουμε όλα τα πράγματα που πριν κάναμε με ένα συγκεκριμένο τρόπο και τώρα δεν μπορούμε. Άρα θα γίνουμε περισσότερο δεκτικοί σε αλλαγές και σε προτάσεις αλλαγής. Δεύτερον η κρίση θα δημιουργήσει αναγκαστικά νέες ανάγκες. Και οι ανάγκες αυτές θα πρέπει να λυθούν για να συνεχίσει να λειτουργεί η καθημερινότητα μας. Άρα πολίτες, κοινωνίες και κράτη θα πρέπει να γίνουν πιο δημιουργικοί και να επενδύσουν στην καινοτομία, όχι για λόγους κέρδους αλλά για λόγους ανάγκης. Τρίτο και τελευταίο, η κρίση έφερε αναγκαστικές αλλαγές που σε πολλές περιπτώσεις έκανε την ζωή μας ευκολότερη. Ηλεκτρονική διακυβέρνηση και συνδιαλλαγή με το κράτος μέσω του διαδικτύου. Τηλε-εργασία, τηλε-ιατρική, τηλε-διάσκεψη και τηλε-εκπαίδευση και τόσες άλλες ευκολίες που ενώ ήταν εφικτές, όπως διαπιστώσαμε όταν αναγκαστήκαμε να τις εφαρμόσουμε, δεν τολμούσαμε να τις κάνουμε καθημερινότητα μας.

Τα τελευταία χρόνια υπήρχε μία έντονη συζήτηση εάν η παγκοσμιοποίηση και η αλληλεξάρτηση ώθησε τα κράτη και τις εθνικές κυβερνήσεις στο περιθώριο και ότι όλο και μεγαλύτερο ρόλο διαδραματίζουν οι Διεθνείς Οργανισμοί, τα Διεθνή καθεστώτα, οι Πολυεθνικές εταιρίες και οι Παγκόσμια Αγορά. Η κρίση που δημιουργήθηκε από την πανδημία απέδειξε περίτρανα ότι σε δύσκολες καταστάσεις οι άνθρωποι στρέφονται στο κράτος και τις κυβερνήσεις τους για προστασία. Σε εποχές κρίσης και ανάγκης μειώνονται οι φωνές των πλουραλιστών, των ιδεολόγων και των διεθνιστών ενώ ενισχύονται οι φωνές των ρεαλιστών. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι δεν είναι σημαντικές οι προσπάθειες που καταβάλλονται από τον Π.Ο.Υ. για την έρευνα της θεραπείας κατά του κορωνοϊού, ή οι προσπάθειες της ΕΕ να στηρίξει τις περισσότερο ευάλωτες οικονομίες της Ευρωζώνης ή τέλος οι προσπάθειες πολυεθνικών εταιριών και οι πρωτοβουλίες μη κυβερνητικών οργανισμών για την αντιμετώπιση της πανδημίας (Walt, 2020).

Η μελέτη της διαχείρισης της κρίσης από τα μικρά κράτη αποδεικνύει ότι τα κράτη που τα πήγαν ιδιαίτερα καλά στην αντιμετώπιση της ήταν αυτά που ήταν μικρά μόνο σε κάποιους ποσοτικούς δείκτες (πληθυσμός, έκταση) αλλά πλούσια σε άλλους (οικονομία, ΑΕΠ, κατά κεφαλήν εισόδημα). Επίσης σημαντικός παράγοντας για καλύτερες επιδόσεις, αυτές που έκαναν την διαφορά μεταξύ ικανοποιητικής και εντυπωσιακής επίδοσης, ήταν οι ικανές ηγεσίες, η μεγάλη κοινωνική συνοχή και συγκεκριμένο σχέδιο (στρατηγική) αντιμετώπισης της κρίσης.

Η σύγχρονη διεθνής κοινωνία δείχνει ότι τα κράτη τείνουν να μιμούνται το ένα το άλλο σε περιπτώσεις πετυχημένων πολιτικών. Η μελέτη της μαζικής αντιμετώπισης της πανδημίας από όλα τα κράτη, δημιούργησε ένα σύνολο επιτυχών πρακτικών, τα αποτελέσματα των οποίων θα ήταν πιο αποτελεσματικά εάν τα κράτη συνεργάζονταν περισσότερο μεταξύ τους. Αυτό όμως, κατά τους ρεαλιστές, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να επιτευχθεί καθόσον σε έναν ανταγωνιστικό κόσμο τα κράτη λειτουργούν πιο αυστηρά στο να μοιράζονται πληροφορίες και προσπαθούν αντίστοιχα να αποκτήσουν πλεονέκτημα ή να επιτύχουν κέρδος, πολιτικό και οικονομικό. Άρα, δυστυχώς, ο ρεαλισμός μας υπενθυμίζει ότι η επίτευξη αποτελεσματικής διεθνούς συνεργασίας σε αυτό το θέμα μπορεί να μην είναι εύκολη, παρά την προφανή ανάγκη για αυτό. Επίσης μας προειδοποιούν ότι η διεθνής συνεργασία είναι συχνά εύθραυστη, είτε επειδή τα κράτη φοβούνται ότι οι άλλοι δεν θα τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους, ανησυχούν ότι η συνεργασία θα ωφελήσει τους άλλους περισσότερο από ό,τι τους ωφελεί τα ίδια, είτε τέλος επειδή θέλουν να αποφύγουν να επωμιστούν δυσανάλογο μερίδιο του κόστους. Τέτοιες ανησυχίες λοιπόν θα αποτρέψουν τα κράτη από το να συνεργαστούν και να βοηθήσει το ένα το άλλο για να αντιμετωπίσει αυτό το παγκόσμιο πρόβλημα (Paulo Buss, 2020).

Η μετά τον COVID-19 εποχή θα είναι μία περίοδος όπου οι άνθρωποι, κοινωνίες, κράτη και Διεθνές Σύστημα θα λειτουργούν τελείως διαφορετικά από ότι έχουμε συνηθίσει μέχρι σήμερα. Οι λύσεις που θα απαιτήσει η νέα εποχή θα έρθουν από κυβερνήσεις ρεαλιστών πολιτικών γιατί τέτοιες λύσεις θα ζητούν οι κοινωνίες. Οι λύσεις που θα επιλέξει κάθε κοινωνία θα πρέπει να βασίζονται σε συγκεκριμένη (-ες) στρατηγική (-ες). Η στρατηγική είναι κάτι παραπάνω από μία απλή «δήλωση προθέσεων», ένα δηλαδή πολιτικό κείμενο που δημοσιεύεται σε κυβερνητικές ιστοσελίδες και έντυπα, και μπορεί να μοιάζει «κενό» γράμμα. Μία στρατηγική, με την έννοια που χρησιμοποιήθηκε σε αυτό το κείμενο, εννοείται ένα συμβόλαιο μεταξύ ηγεσίας του κράτους και των πολιτών του, μία συναίνεση των πολιτικών δυνάμεων της χώρας με την σύμφωνη γνώμη της κοινωνίας για το πως θα αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις του διεθνούς περιβάλλοντος. Είναι ο «φάρος» των προσπαθειών κυβέρνησης, γραφειοκρατιών του κράτους και πολιτών για να βελτιώσει η χώρα την θέση στο ΔΣ.

Το ερώτημα που παραμένει καίριο για τα μικρά κράτη είναι εάν αυτά χρειάζονται μία στρατηγική στο άναρχο ΔΣ. Άποψη του γράφοντα είναι ότι τα μικρά κράτη πραγματικά χρειάζονται συγκεκριμένες στρατηγικές καθόσον θα αντιμετωπίσουν ένα περισσότερο διευρυμένο πλαίσιο προκλήσεων από τα υπόλοιπα κράτη ενώ ταυτόχρονα, λόγω έλλειψης πόρων, είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένα σε αυτές. Το δίλλημα «βούτυρο ή κανόνια» είναι μία πραγματικότητα για τα μικρά κράτη, καθόσον το ίδιο δίλλημα δεν υφίσταται για τις προηγμένες οικονομίες¹³⁶. Οι στρατηγικές τους θα πρέπει να είναι ξεκάθαρες και κατανοητές τόσο από τις ηγεσίες πολιτικών δυνάμεων και γραφειοκρατιών αλλά και από το υπόλοιπο προσωπικό των εργαζομένων στις γραφειοκρατίες και τον γενικό πληθυσμό (Bailes, 2009).

Και η χώρα μας χρειάζεται μία νέα στρατηγική για τον 21^ο αιώνα. Μία στρατηγική όχι μόνο για την έξοδο από την πανδημία του κορωνοϊού αλλά κυρίως

---

¹³⁶ Το κράτη με τα μεγαλύτερα ΑΕΠ και οι ισχυρότερες οικονομίες στον κόσμο είναι αυτές που επενδύουν και τα περισσότερα χρήματα για αμυντικές δαπάνες. Πηγή: [statista.com/statistics/countries-with-the-highest-military-spending/](https://www.statista.com/statistics/countries-with-the-highest-military-spending/)

για την μετά τον COVID πραγματικότητα. Οι συνθήκες που έχουν δημιουργήσει οι παρούσες κρίσεις (οικονομική, εθνικά θέματα, μεταναστευτικό και COVID) μπορούν να βοηθήσουν στην κοινωνική συνοχή εάν οι κυβερνώντες σταθούν πάνω από τις περιστάσεις, αποφύγουν μικροπολιτικές και επιδείξουν οι ίδιοι πρώτα εθνική ομοψυχία και συναίνεση στα Εθνικά θέματα. Η χώρα διαθέτει εξαιρετικό ανθρώπινο κεφάλαιο που μπορεί και πρέπει να επενδύσει σε αυτό. Η υιοθέτηση ενός επιχειρηματικό μοντέλου κράτους, όπου το κράτος υποστηρίζει τον ιδιωτικό τομέα δείχνει να δουλεύει σε άλλες χώρες, αρκεί να ξεριζωθούν αντιλήψεις άλλων εποχών. Ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις και οργανωμένη κοινωνία, μέσω μία πολιτικο-στρατιωτικής συνδεσιμότητας θα αποτελούν αποτρεπτικό παράγοντα για κάθε εξωτερική απειλή. Η χώρα τα έχει καταφέρει από ασφαλώς δυσκολότερες καταστάσεις, με την πλέον πρόσφατη, κατά την άποψη που γράφοντα, αυτή της Γερμανικής κατοχής και του Εμφύλιου πολέμου που ακολούθησε. Η Ελλάδα θα τα καταφέρει και πάλι, αρκεί να ξεφύγει από το κλίμα απαισιοδοξίας που μαστίζει την χώρα τα τελευταία χρόνια¹³⁷.

---

¹³⁷ iefimerida.gr/news/η-ελλάδα-είναι-η-δεύτερη-πιο-απαισιόδοξη-χώρα-στον-πλανήτη

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abid Haleem, R. V., 2020. Effects of COVID-19 pandemic in daily life. *ELSEVIER*, April.
- Activities, C. f. t. C. o. S., 2020. *How COVID-19 is changing the world: a statistical perspective*, s.l.: Committee for the Coordination of Statistical Activities.
- Affairs, U. D. o. E. a. S., 2020. *E-Goverment Survey 2020*, New York: Department of Economical and Social Affairs.
- Alyson J. K. Bailes, B. A. T. a. B. T., 2015. *Alliance theory and alliance 'Shelter': the complexities of small states alliance behavior*. Reykjavik, Iceland: Faculty of Political Science, University of Iceland.
- Angela Me, H. F., 2020. *How COVID-19 changing the World: A statistical prespective*, s.l.: Committee for the Coordination of Statistical Activities.
- Authority, B. a. C., 2020. *COVID-Safe Restart Criteria* , s.l.: Singapore Ministry of Labor.
- Bailes, A. J., 2009. Does a Small State Need a Strategy?. *Centre For Small State Studies Publication Series*, Issue 2, p. 41.
- Bailes, A. J., 2009. *DOES A SMALL STATE NEED A STRATEGY?*. s.l.:Centre For Small State Studies Publication Series.
- Benjamin de Carvalho, I. B. N., 2015. Small States and Status Seeking. *THE NEW INTERNATIONAL RELATIONS SERIES*, p. 25.
- Boin, A., 2013. Leadership in Times of Crisis. *International Review of Public Administration*
- Bugeja, R. H., n.d. *Political Governance Indicators and Small States*, s.l.: s.n.
- Clair, C. M. P. a. J. A., 1988. Reframing Crisis Management. *Academy of Management Review*
- Commision, E., 2019. *Digital Government Index 2019: Latvia*, s.l.: Eurostat.
- Cooperation, A. -. P. E., 2020. *Emergency Preparedness Working Group's: Proposed Work Plan for 2020*. s.l., s.n.
- Cooperation, A. -. P. E., 2020. *Voluntary Sharing of Practices in Responding to COVID-19* , s.l.: APEC .
- Crandall, M., 2014. *Soft Security Threats and Small States: the Case of Estonia*, s.l.: Routhledge Defence Studies.
- Daleen Hassan, R. M.-E. & S. E., 2020. *How is the UAE participating in the global effort to cure COVID-19?*, s.l.: Euronews.
- Favaro, E. M., 2008. *Small States, Smart Solutions*, Washington DC: The World Bank.
- Feifer, J., 2020. *3 Major Opportunities That Will Come From This Pandemic*. [Online] Available at: <https://www.entrepreneur.com/article/350215>
- Florida, R., 2020. *Bloomberg CityLab*. [Online] Available at: <https://www.bloomberg.com/news/features/2020-06-25/the-new-normal-after-the-coronavirus-pandemic>
- Fukuyama, F., 2020. *Pandemic and Political Order*. [Online] Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2020-06-09/pandemic-and-political-order>
- Fukuyama, F., n.d. *Foreign Affairs*. [Online] Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2020-06-09/pandemic-and-political-order>
- Fund, I. S., 2020. *OIC Supports 21 Countries to Overcome COVID-19 Repercussions*, s.l.: Organization of Islamic Cooperation.
- Group, A. E. P. W., 2020. *Voluntary Sharing of Practices in Responding to COVID-19* , s.l.: s.n.

- Group, D. K., 2020. *COVID-19 Regional Safety Assessment - Full Report*, s.l.: Deep Knowledge Group.
- Gstöhl, I. B. N. a. S., 2004. Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations. *Centre for Small State Studies* , p. 28.
- Kasai, T., 2020. *The Lancet Regional Health*. [Online] Available at: [https://www.thelancet.com/journals/lanwpc/article/PIIS2666-6065\(20\)30043-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanwpc/article/PIIS2666-6065(20)30043-2/fulltext)
- Kenneth Waltz, M. K. K., 1979. *Theory of International Politics*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ.
- Keohane, R., 1971. The Big Influence of Small Allies. *Foreign Policy*, Spring 1971, pp. pp. 161-182.
- Kumar, A., 2020. *A Year After Coronavirus: An Inclusive 'New Normal'*, s.l.: UNESCO.
- Kumar, A., 2020. UNESCO. [Online] Available at: [/en.unesco.org/news/year-after-coronavirus-inclusive-new-normal](https://en.unesco.org/news/year-after-coronavirus-inclusive-new-normal)
- Levine, C., 2020. *Israel and UAE announce collaboration to fight Covid-19 with AI*, s.l.: The Jerusalem Post.
- Linde, n., 2020. *Latvia external relations briefing: Latvia's foreign policy priorities in April 2020 aimed at overcoming the COVID-19 crisis* , Budapest: China - CEE Institute.
- Lisa Lockerd Maragakis, 2020. *The New Normal and Coronavirus*, s.l.: John Hopkins Medicine.
- Litsas, S., 2020. *Smart not Small States: The Abraham Accords and the Role of Small States*, Thessaloniki: BESA Center .
- Lora Jones, D. P. & D. B., 2020. *BBC News*. [Online] Available at: www.bbc.com/news/business-51706225 [Accessed 29 June 2020].
- Maass, M., 2014. *Small states: Survival and proliferation*. Seoul, Korea: Macmillan Publishers .
- Management, C., 2020. *Crisis Management*. [Online] Available at: https://crisis.gr/?page_id=36 [Accessed 20 Sept 2020].
- Manpower, M. o., 2020. *Multi-Layered Approach to Ensure Safe Restart of Work*, s.l.: Singapore Ministry of Manpower.
- Mazzucato, M., 2013. *To Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*. s.l.:Anthem Press.
- MILANOVIC, B., 2020. The Real Pandemic Danger Is Social Collapse. *Foreign Affairs* , 7 June.
- Muižnieks, N., 2011. *Latvian-Russian Relations: Dynamics Since Latvia's Accession to the EU and NATO*, s.l.: University of Latvia.
- Musi, N. P. a. F., 2019. *Civilian Crisis Management: Assessing the Readiness of EU Member States and Institutions*, s.l.: Istituto Affari Internazionali.
- Nations, UN., 2020. *A UN Framework for the immediate socio-economic response to COVID-19*, s.l.:
- Neumann, B. d. C. a. I. B., 2014. *Small State Status Seeking*. s.l.:Taylor and Francis Publications.
- Nurse, D. K., 2014. *Innovation Governance and Small States*, Barbados: University of the West Indies.
- Nye, R. K. a. J., 1971. *Power and Interdependence: World Politics in Transition..* s.l.:Longman Publications.
- Ohnsorge, M. A. K. a. F., 2020. *Global Economic Prospects*, s.l.: World Bank Group.
- Organization, W. H., 2020. *Critical preparedness, readiness and response actions for COVID-19*, s.l.: World Health Organization.
- Organization, W. H., 2020. *From the "new normal" to a "new future": A sustainable response to COVID-19*. [Online]

Available at: <https://www.who.int/westernpacific/news/commentaries/detail-hq/from-the-new-normal-to-a-new-future-a-sustainable-response-to-covid-19>

Organization, W. H., 2020. *Latvia's Policy Responce to COVID-19*, s.l.: World Health Organization: Europe.

Panda, A., 2020. *Singapore: A Small Asian Heavyweight*, s.l.: The Council of Foreign Affairs.

Paris, R., 2019. *Can Middle Powers Save The Liberal World Order?*, s.l.: Chatham House.

Paulo Buss, S. T., 2020. *COVID-19 and oportunities for international cooperation*, s.l.: The Global Health Network.

Pedi, R., 2016. *Theory of International Relations: Small States in the International System*. Thessaloniki: s.n.

Pedi, R., n.d. Small EU Member States and European Security and Defence Integation. In: *Handbook of Small States*. s.l.:s.n.

Petar Kurečić, G. K. F. K., 2018. *REVISITING THE DEFINITION OF SMALL STATE THROUGH THE USE OF RELATIONAL AND QUANTITATIVE CRITERIA*. Zagreb: University College of International Relations and Diplomacy Dag Hammarskjöld,.

Programme, U. D., 2019. *Inequalities in Human Development in the 21st Century: Latvia's Human Development Report*, s.l.: UNDP.

Rachel Brown, H. H. a. A. S., 2020. How Coronavirus Sows Civil Conflict. *Foreing Affairs*, 2 June .

Radoman, J., 2018. *Small States in World Politics: State of the Art*. Belgrade: University of Belgrade.

Rebecca Katza, D. A. S., n.d. Health and security in foreign policy.

Rickli, J.-M., 2008. European small states' military policies after the Cold War: from territorial to niche strategies. *Cambridge Review of International Affairs*,, Sept.

Rights, L. C. f. H., 2020. *Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications* , s.l.: EU FRA.

Rosenthal, B. & C., 2001. *Managing Crisis: Threats, Dilemmas, Opportunities*. s.l.:Charles C Thomas LTD.

Sarri, R. P. a. K., 2018. *From the "Small but Smart State" to the "Small and Entrepreneurial State"*. Tallinn: Baltic Journal of European Studies.

Schweller, R., 1994. *Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In*, s.l.: The MIT Press.

Simon Tay, K. C., 2020. *The Limits of National Responce*, s.l.: The Council of Foreign Relations.

Singapore, G., 2019. *Delivering as One-GovTech Annual Report*, s.l.: GovTech Singapore.

Stefan Bergsmann, 2001. *The Concept of Military Alliance*. s.l.:s.n.

Thorsten Hellmann, P. S. S. M. H., 2019. *Social Justice in the EU and OECD Index Report*, s.l.: Bertelsmann Stiftung.

Thorsten Hellmann, P. S. S. M. H., 2019. *Social Justice in the EU and OECD Index Report*, s.l.: bertelsmann-stiftung.

UAE, C. B. o. t., 2020. *Economic support to minimise the impact of COVID-19*, s.l.: Ministry of Economic, UAE.

UAE, G. o., 2020. *Smart solutions to fight COVID-19*, s.l.: Government of UAE.

UAE, G. o., 2020. *UAE Sends Additional Aid to Iran in Fight against COVID-19*, s.l.: OCHA Services.

UAE, G. o., 2020. *UAE Sends Medical Aid to Turkmenistan in Fight against COVID-19 - Turkmenistan* , s.l.: OCHA Services.

- Walt, S. M., 2020. *The Realist's Guide to the Coronavirus Outbreak*. s.l.:foreignpolicy.com.
- WHO, 2020. *STRATEGIC PREPAREDNESS AND RESPONSE PLAN*, Geneva: World Health Organization.
- Wiig, S., 2018. *Exploring Resilience: A Scientific Journey from Theory to Practice*. s.l.:ResearchGate.
- Wilson, S., 2020. *Pandemic leadership: Lessons from New Zealand's approach to COVID-19*. s.l.:SAGE Journals.
- Wither, J. K., 2020. *Back to the future? Nordic total defence concepts*, s.l.: Taylor & Francis Online.
- Wong, K., 2020. *Reinventing Singapore in the Age of COVID*, s.l.: The University of Melbourne.
- Woo, J. J., 2020. *Policy capacity and Singapore's response to the COVID-19 pandemic*, s.l.: Informa UK Limited.
- Yan, R. M. & N. Z., 2007. *Small Country 'Total Defence': A Case Study of Singapore*, s.l.: Taylor and Francis Group.
- Επιτροπή, Ε., 2020. *Αντιμετώπιση του Κορωνοϊού*, Βρυξέλλες: s.n.
- Ηλίας Κουσκουβέλης, 2004. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. s.l.:Ποιότητα.
- Κουλουμπής, Θ., 1995. *Διεθνείς Σχέσεις, Εξουσία και Δικαιοσύνη*. s.l.:Παπαζήσης.
- Κουσκουβέλης, Η., 1997. *Λήψη Αποφάσεων, Κρίση, Διαπραγμάτευση (Θεωρία και Πρακτική)*. s.l.:Παπαζήσης.
- Μαγριώτης, Γ., 2020. Οι επιπτώσεις του κορωνοϊού στην ζωή μας είναι ήδη ορατές. *Το Βήμα*.
- Ξαφή, Μ., 2020. Οι επιπτώσεις του κορωνοϊού στην παγκόσμια οικονομία. *Η Καθημερινή*.
- Παιδή, Ρ., 2014. *Οι Στρατηγικές των Μικρών Κρατών στην ΕΕ*, s.l.: Foreign Affairs.
- Παιδή, Ρ., 2014. *Στρατηγικές των Μικρών Κρατών στην ΕΕ*. s.l.:Foreign Affairs, Hellenic Edition.
- Ράλλη, Ν., 2015. Κι όμως, υπάρχει άλλος δρόμος από τις πολιτικές λιτότητας. *Εφημερίδα των Συντακτών*.
- Ρεβέκκα Παιδή, Η. Κ., 2019. *Cyprus in the Eastern Mediterranean: A Small State Seeking for Status*, Thessaloniki: Springer International Publishing AG.
- Σαλούρου, Ρ., 2016. Μια χώρα χωρίς κοινωνική συνοχή, υψηλή ανεργία και μεγάλη φτώχεια. *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*.
- Σταματάκη, Ν., n.d. *Διαχείριση Κρίσεων*. [Online] Available at: <http://www.crisismanagement.gr>
- Σταύρος, Α., 2018. *Διαχείριση Κρίσεων στις Επιχειρήσεις*, Πάτρα: ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας.
- Σφακιανάκης, Μ., 2006. *Διοικητική Κρίσεων*. Αθήνα: ΕΛΛΗΝ.
- Τεγόπουλος, Φ. -, 2011. *Μείζον Ελληνικό Λεξικό*. s.l.:Φυτράκης.
- Τοκάκης, Β., 2012. *Διαχείριση Κρίσεων στο πλαίσιο της Δημόσιας Διοίκησης: Προσδιοριστικοί παράγοντες, Τύποι, Μέθοδοι αξιολόγησης αποτελεσματικότητας*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Τσαγγαλίδου, Ε., 2017. *Διαχείριση Κρίσεων στο Διεθνές Περιβάλλον*. Θεσσαλονίκη: ΠΑΜΑΚ (Διατριβή).
- Τσαρδανίδης, Π. Ή. -. Χ., 1992. *Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλειας και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική προς το 2000*. s.l.:Σιδεράς.
- Φιλολία Α., Π. Η. Σ. Σ., 2005. *Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Κρίσεων & Ανθρώπινος Παράγοντας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ DEEP KNOWLEDGE GROUP

Για της ανάγκες μελέτης της αποτελεσματικότητας των κρατών στην παρούσα εργασία, χρησιμοποιήθηκε όπως αναφέρθηκε στο κύριο μέρος, η έκθεση του Deep Knowledge Group¹³⁸. Σημαντικότερος λόγος για την χρήση της υπόψη έκθεσης αξιολόγησης, είναι ότι αυτή δεν αξιολόγησε τα κράτη μόνο σε ότι αφορά την υγειονομική διάσταση της πανδημίας που αφορά αριθμούς κρουσμάτων και απώλειες ζώων. Άποψη του γράφοντα είναι ότι τις περισσότερες φορές μόνο οι αριθμοί μας λένε την αλήθεια ή όπως συνήθιζε να αναφέρει στις παραδόσεις του ο καθηγητής Χάρρυ Παπαπανάγος «...οι αριθμοί μιλάνε και μιλάνε δυνατά...». Απλώς για να παρουσιάσουν μία ορθή και ολοκληρωμένη εικόνα για κάθε θέμα, θα πρέπει να φωτίζουν όλες (ή τουλάχιστον τις περισσότερες) διαστάσεις του. Για τον λόγο αυτό, δεν επιχειρήθηκε να βαθμολογηθούν οι επιδόσεις των χωρών μόνο από την αποτελεσματικότητα τους με συντελεστές που αφορούσαν τους αριθμούς των κρουσμάτων ή από τους αριθμούς των απωλειών ανά ποσότητα κατοίκων¹³⁹ ή τέλος μόνο από ποσοστά των ανθρώπων που κατάφεραν και ανάρρωσαν λόγω της αποτελεσματικότητας ή όχι των εθνικών συστημάτων υγείας, αλλά επιλέχθηκε η υπόψη έκθεση, η οποία περιλαμβάνει πολύ περισσότερες διαστάσεις και πτυχές της πανδημίας.

Σύμφωνα με την έκθεση αυτή λοιπόν, οι επιδόσεις των κρατών αξιολογήθηκαν σε έξι βασικούς τομείς όπως παρακάτω:

- α. Αποτελεσματικότητα Καραντίνας,
- β. Αποτελεσματικότητα της Κυβέρνησης στην Διαχείριση Κινδύνων,
- γ. Επιτήρηση και Εντοπισμός (κρουσμάτων),
- δ. Επίπεδο Ετοιμότητας Υγειονομικού Τομέα,
- ε. Περιφερειακή Ανθεκτικότητα και
- στ. Ετοιμότητα για Καταστάσεις Εκτάκτου Ανάγκης.

Κάθε τομέας αποτελείται από μία λίστα ενδεικτών, οι οποίοι σχετίζονται με συγκεκριμένους τομείς σπουδαιότητας και αναφέρονται την σταθερότητα των περιφερειακών συνθηκών και την αποτελεσματικότητα των διαφόρων περιφερειακών προσπαθειών για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Τέλος, κάθε ενδείκτης αποτελείται από 2 έως 10 ποσοτικούς ή ποιοτικούς υπο-παραμέτρους, που σχετίζονται με τον κάθε συγκεκριμένο τομέα. Οι ποσοτικές παράμετροι είναι αριθμητικές, και λαμβάνονται από μια ευρεία γκάμα αξιόπιστων, δημόσια διαθέσιμων πηγών δεδομένων. Οι ποιοτικές παράμετροι είναι δυαδικές και οι τιμές που λαμβάνουν αντιστοιχίζονται είτε με 1 είτε με 0, οι οποίες αντιπροσωπεύουν μια απάντηση σε μια συγκεκριμένη ερώτηση ως ναι/όχι.

¹³⁸ DKG εν' συντομία στο παρόν κείμενο.

¹³⁹ Οι περισσότερες κατατάξεις των χωρών που αφορούν την υγειονομική διάσταση της πανδημίας αξιολογούν τις χώρες με αριθμούς κρουσμάτων ανά 1.000.000 ή 100.000 κάτοικους.

Αναλυτικά οι τομείς αξιολόγησης και οι επιμέρους ενδείκτες τους όπως στον παρακάτω πίνακα.

Αποτελεσματικότητα Καραντίνας (Βαρύτητα 2,2)

- Μέγεθος Καραντίνας: 18%
- Διάρκεια Καραντίνας: 17%
- Ποινές για παραβίαση μέτρων καραντίνας: 14%
- Παύση της Οικονομικής και Εμπορικής δραστηριότητας: 15,5%
- Περιορισμοί μετακινήσεων: 17,5%
- Οικονομική στήριξη των πολιτών που βρίσκονται σε καραντίνα: 18%

Αποτελεσματικότητα Κυβέρνησης (Βαρύτητα 2,2)

- Άυξηση του επιπέδου Ασφάλειας και Άμυνας: 17%
- Αποτελεσματικότητα κρατικής γραφειοκρατίας: 18%
- Ταχεία κινητοποίηση μηχανισμού εκτάκτων αναγκών: 16%
- Οικονομική σταθερότητα: 17%
- Πολιτική Σταθερότητα: 16%
- Αποτελεσματικότητα νομοθετικού συστήματος: 16%

Επιτήρηση και Ανίχνευση (Βαρύτητα 1,5)

- Συστήματα επιτήρησης και διαχείρισης καταστροφών: 18%
- Αποτελεσματικότητα διεξαγωγής τεστ (COVID): 18%
- Τεχνολογία που χρησιμοποιείται από την κυβέρνηση για τον εντοπισμό κρουσμάτων: 17%
- Σκοπός των διαγνωστικών ελέγχων: 15%
- Χρήση T.N. για διάγνωση και πρόγνωση: 15%
- Αξιοπιστία και Διαφάνεια των στοιχείων: 17%

Υγειονομική Ετοιμότητα (Βαρύτητα 1,3)

- Διαθεσιμότητα εξοπλισμού για COVID-19
- Ποιότητα και Ποσότητα προσωπικού τομέα Υγείας
- Επίπεδο τεχνολογικής προόδου
- Κινητοποίηση νέου ιατρικού εξοπλισμού
- Επίπεδο προόδου υγειονομικής περίθαλψης
- Επίπεδο ανάπτυξης επιδημιολογικού συστήματος

Περιφερειακή Ανθεκτικότητα (Βαρύτητα 1,3)

- Κίνδυνος διασποράς του ιού
- Εκμοντερνισμός του συστήματος υγειονομικής
- Χρόνιες ασθένειες
- Δημογραφία πληθυσμού
- Κουλτούρα και κοινωνική πειθαρχία
- Γεωπολιτική τρωτότητα

Ετοιμότητα για καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης (Βαρύτητα 1,3)

- Ικανότητες επιτήρησης: 27%
- Προηγούμενες εθνικές εμπειρίες στην διαχείριση εκτάκτων αναγκών: 23%
- Στρατιωτική εμπειρία στην διαχείριση εκτάκτων αναγκών: 23%
- Ανθεκτικότητα της κοινωνίας σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης: 27%

Πίνακας 1: Τομείς και Ενδείκτες της Έκθεσης του DKG (με βαρύτητα ενδεικτών)

Όλα τα παραπάνω δεδομένα συνθέτουν ένα πλέγμα 130 μετρήσιμων παραμέτρων που στόχο έχουν να παρουσιάσουν και να αξιολογήσουν με τον πλέον αντικειμενικότερο τρόπο τις επιδόσεις των κρατών σε όλες τις διαστάσεις της πανδημίας.

Εικόνα 1: Πλαίσιο Παραμέτρων Αξιολόγησης Κρατών

Πηγές Δεδομένων

Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των χωρών αντλήθηκαν από ένα μεγάλο εύρος ανοιχτών και αξιόπιστων πηγών όπως στοιχεία από διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, κυβερνητικές εκθέσεις και αναφορές, παγκόσμιους δείκτες αξιολόγησης κρατών, διεθνή ιδρύματα, εξειδικευμένους ιστότοπους στην ανάλυση δεδομένων, εκθέσεις επιστημονικών οργανισμών, ιατρικά περιοδικά και εταιρίες οικονομικών αξιολογήσεων καθώς και αναλύσεις ειδικών. Μία λίστα των κυριότερων πηγών δεδομένων είναι αυτή που φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας Πηγών Δεδομένων
1. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO)
2. Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank)
3. Τράπεζα Δεδομένων Ηνωμένων Εθνών (UN Data)
4. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD)
5. Παγκόσμιο Ίδρυμα Ερευνών κατά του Καρκίνου (WCRF International)
6. Ευρωπαϊκό Κέντρο Βιο-ιατρικών Δεδομένων (Europe PubMed Centre)
7. Δείκτης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (E-Government Development Index)
8. Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index)
9. Δείκτης Αντίληψης Διαφθοράς (Corruption Perception Index)
10. Δείκτης Παγκόσμιας Υγείας (Global Health Security Index)
11. Παγκόσμιος Δείκτης Προσδόκιμου Ζωής (World Life Expectancy)
12. Δείκτης Παγκόσμιου Πληθυσμού (World Population Review)
13. John Hopkins University
14. IndexMundi ¹⁴⁰
15. Worldmeters ¹⁴¹
16. Our World in Data ¹⁴²
17. The Global Economy ¹⁴³

¹⁴⁰ Ιστοσελίδα παρουσίασης στατιστικών, δεδομένων και συγκρίσεων για παγκόσμια θέματα

¹⁴¹ Ιστοσελίδα παρουσίασης στατιστικών, δεδομένων και συγκρίσεων για παγκόσμια θέματα

¹⁴² Ιστοσελίδα παρουσίασης στατιστικών, δεδομένων και συγκρίσεων για παγκόσμια θέματα

¹⁴³ Ιστοσελίδα παρουσίασης στατιστικών, δεδομένων και συγκρίσεων για οικονομικά θέματα

18. ProCon.org^{144,145}

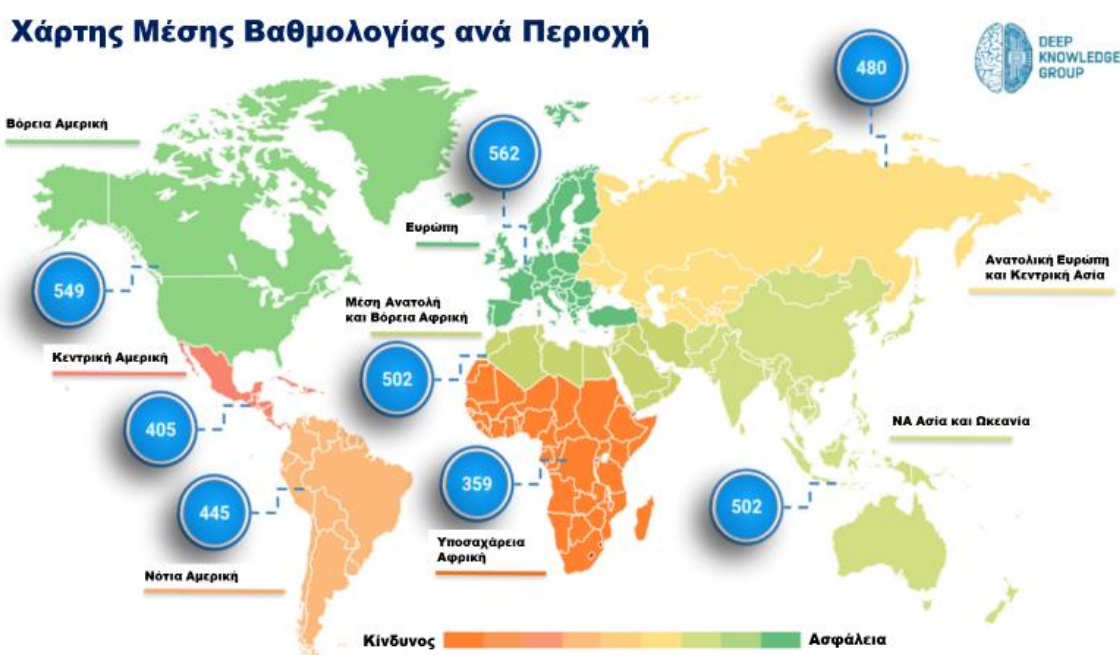
18. TheLancet¹⁴⁶

Πίνακας 2: Πηγές Δεδομένων της έκθεσης του DKG

Αξιολόγηση και κατάταξη των κρατών

Μετά την συλλογή των αναγκαίων δεδομένων ακολουθήσε η αξιολόγηση των κρατών και η κατάταξη των επιδόσεων τους ώστε να δημιουργηθεί η σχετική λίστα. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και οι απαντήσεις στα ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια των 140 παραμέτρων, μεταφράστηκαν σε μία βαθμολογία από το 0 έως το 100, όπου το 0 αντιπροσωπεύει την χειρότερη επίδοση ενώ το 100 την καλύτερη δυνατή για κάθε τομέα αξιολόγησης. Η αξιολόγηση τους αρχικά έγινε σε περιφερειακό επίπεδο εφαρμόζοντας μαθηματικά μοντέλα που ξεφεύγουν από τους σκοπούς της υπόψη εργασίας. Τέλος προστέθηκαν οι επιδόσεις τους σε κάθε τομέα και το συνολικό άθροισμα είναι αυτό που καθόρισε την κατάταξη τους.

Οι επιδόσεις τους λοιπόν δεν εξαρτώνται μόνο από τις επιδόσεις των ίδιων των χωρών αλλά και από τις γενικότερες επιδόσεις των περιφερειών που κατατάχθηκαν. Άρα ήταν δυνατόν μία χώρα που έλαβε χαμηλή σχετικά βαθμολογία σε κάποιον τομέα αξιολόγησης αλλά την υψηλότερη στην περιφέρεια της, να βρεθεί σε υψηλότερη τελικά θέση από κάποια άλλη χώρα άλλης περιφέρειας. Οι περιφέρειες που χωρίστηκαν οι χώρες ήταν οχτώ και φαίνονται στην παρακάτω εικόνα.

Εικόνα 2: Χάρτης Περιφερειακής Κατανομής Χωρών και Μέσης Βαθμολογίας¹⁴⁷

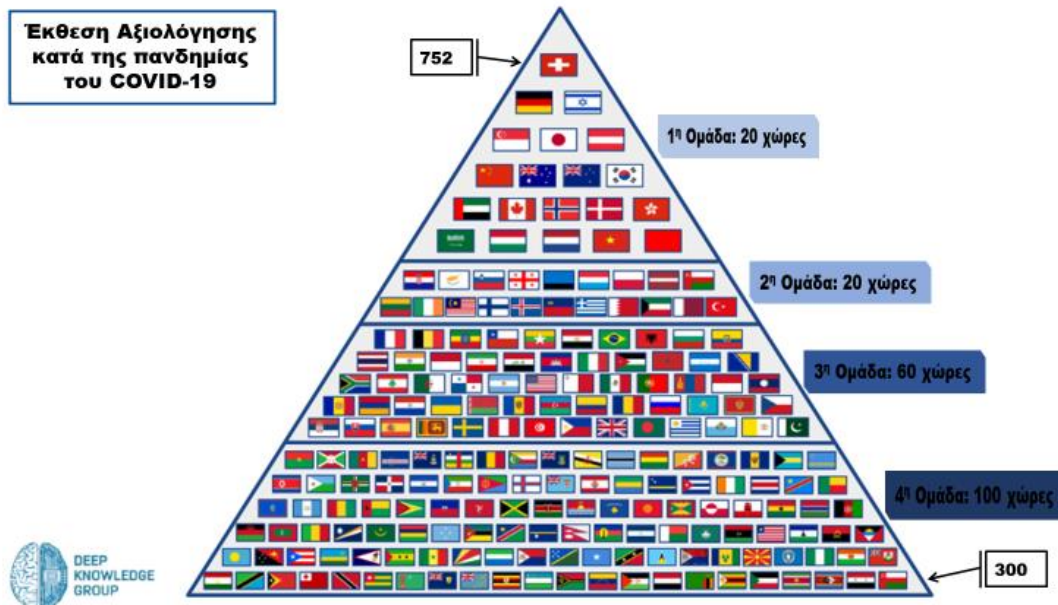
¹⁴⁴ ΜΚΟ Φιλανθρωπικού χαρακτήρα για την έρευνα σε θέματα που διχάζουν την κοινή γνώμη με έδρα τις Η.Π.Α.

¹⁴⁵ Θέματα όπως η οπλοφορία και οπλοφορία σε σχολεία, Παράνομη μετανάστευση, Ευθανασία, ενίσχυση επιδόσεων σε αθλητές με χρήση φαρμάκων, θανατική ποινή, βία σε ηλεκτρονικά παιχνίδια και άλλα.

¹⁴⁶ Διεθνές Περιοδικό για θέματα Υγείας

¹⁴⁷ Μέγιστη βαθμολογία οι 980 βαθμοί.

Οι χώρες λοιπόν με αυτά τα δεδομένα χωρίστηκαν σε τέσσερις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία, οι 20 χώρες με την υψηλότερη βαθμολογία, ήταν αυτές που πέτυχαν ιδιαίτερα υψηλές επιδόσεις σε όλους τους βασικούς τομείς και υποτομείς και ξεχώρισαν τόσο σε περιφερειακό όσο και παγκόσμιο επίπεδο. Η αξιολόγηση τους έγινε στο σύνολο των 130 παραμέτρων της έρευνας. Στην δεύτερη κατηγορία βρέθηκαν οι επόμενες 20 χώρες οι οποίες σημείωσαν καλές βαθμολογίες σε όλους τους τομείς αξιολόγησης αλλά τελικά κατατάχθηκαν σύμφωνα με τις επιδόσεις τους σε 60 από τους 130 παραμέτρους, όπως και οι επόμενες 60 χώρες, η τρίτη κατηγορίας επίδοσης, με τις διαφορές τους να εντοπίζονται σε ότι οι χώρες της τρίτης κατηγορίας παρουσίασαν αδυναμίες σε κάποιους επιμέρους ενδείκτες. Τέλος, στην τέταρτη και τελευταία κατηγορία κατατάχθηκαν οι υπόλοιπες 100 χώρες σύμφωνα με τις επιδόσεις τους σε 40 παραμέτρους, καθόσον παρουσίασαν ιδιαίτερες αδυναμίες σε πολλούς ενδείκτες και τομείς αξιολόγησης στην αποτελεσματικότητά τους σε σχέση με τις υπόλοιπες τόσο βεβαίως σε παγκόσμιο όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Έτσι οι τελική κατάταξη των χωρών διαμορφώθηκε όπως την εικόνα 3.

Εικόνα 3: Πυραμίδα Κατάταξης των Χωρών κατά την αντιμετώπιση της πανδημίας

Συνοψίζοντας πρέπει να αναφέρουμε ότι η έκθεση του DKG κλείνει με κάποιες προτροπές – συστάσεις για το πως θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πανδημίες στο μέλλον, αναγνωρίζοντας ως κρίσιμης σημασίας την ύπαρξη περιφερειακών οργανισμών και ζωτικής σημασίας την περιφερειακή συνεργασία για την αντιμετώπιση αντίστοιχων απειλών στο μέλλον. Οι υπόψη προτροπές έχουν περιληπτικά:

α. Οι κυβερνήτες να επενδύσουν στην δι-υπηρεσιακή συνεργασία κυρίως μεταξύ του τομέα υγείας και τον δυνάμεων ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων και των ενόπλων δυνάμεων.

β. Τόσο οι περιφερειακές κυβερνήσεις όσο και οι διεθνείς οργανισμοί θα πρέπει να επενδύσουν, δρώντας προορατικά, στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και δυνατοτήτων τους για την αντιμετώπιση πανδημιών στο μέλλον.

γ. Πρέπει να δημιουργηθεί ένας νέος παγκόσμιος οργανισμός που θα εξειδικευτεί στον έγκαιρο εντοπισμό παγκόσμιων πανδημιών και στον περιορισμό των υγειονομικών κινδύνων που δημιουργούνται λόγω των παγκόσμιων μεταφορών και ταξιδιών που είναι η κύρια αιτία διάδοσης της πανδημίας.

δ. Οι περιφέρειες, μέσω των περιφερειακών οργανισμών, πρέπει να γίνουν πιο διορατικές στην αντιμετώπιση πανδημιών, να ενισχύσουν τις δυνατότητες αντιμετώπισης πανδημιών αλλά και μέσω ασκήσεων προσομοίωσης και «stress-tests» να δοκιμάζουν τις αντοχές των υγειονομικών τους υποδομών, ώστε να εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα για το μέλλον.

ε. Η πλειοψηφία των περιφερειών θα πρέπει να ενισχύσει οικονομικά τις υγειονομικές εγκαταστάσεις, επενδύοντας στην ασφάλεια τους αλλά και στην ανάπτυξη και βελτίωση των δυνατοτήτων τους. Ο τομέας της υγείας θα πρέπει να τύχει ανάλογης βελτίωσης με τους λοιπούς τομείς εθνικής ασφάλειας.

στ. Οι εθνικές κυβερνήσεις θα πρέπει να αναπτύξουν μηχανισμούς συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα για την ταχεία κινητοποίηση του κατά την αντιμετώπιση πανδημιών μέσω της παραγωγής των αναγκαίων πόρων (π.χ. υγειονομικό υλικό, προστατευτικός εξοπλισμός κ.α.).

ζ. Συνολική χρήση Κυβερνητικής τεχνολογίας και Τεχνητής Νοημοσύνης για την βέλτιστη δι-υπηρεσιακή συνεργασία και επίδοση.

η. Η συγκέντρωση και επάρκεια ιατρικού υλικού και εξοπλισμού ασφάλειας θα πρέπει να γίνεται διορατικά και όχι αναδραστικά.

θ. Οι περιφέρειες θα πρέπει να βελτιώσουν την δια-συνοριακή συνεργασία και κοινές δράσεις για την αντιμετώπιση διάδοσης της πανδημίας.

ι. Τέλος, πέρα από όλα τα άλλα μέτρα, θα πρέπει η δημόσια υγεία και η ασφάλεια να μην μπει σε δεύτερη μοίρα σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη. Οι προσπάθειες να περιοριστεί το «πάγωμα» της οικονομίας από ένα καθολικό «lockdown» πρέπει να συνδυάζονται με ευρείς ελέγχους (tests), αλλά και στην παρακολούθηση και ανίχνευση των κρουσμάτων.

Οι λαοί και οι οικονομίες των χωρών δεν μπορούν να αντέξουν για πολύ ακόμη να παραμένουν «κλειδωμένες», αλλά ούτε και μπορούμε να γυρίσουμε στην προηγούμενη «κανονικότητα». Ο μόνος δρόμος, όπως και η ίδια η ιστορία έχει αποδείξει είναι μέσω της τεχνολογικής καινοτομίας.